

Tarton Yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Virolaisen ja yleisen kielitieteen laitos
Suomalais-ugrialaisten kielten osasto

Merit Müller

Adjektiiviattribuutin vaihtelu
Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”

Bakalaureustutkielma

Ohjaaja Tiina Nahkola

Tartto 2017

Sisällys

Johdanto.....	4
1. Adjektiiviattribuutti saamelaiskielissä.....	6
1.1. Predikatiivi- ja attribuuttirakenteet.....	8
1.2. Adjektiiviattribuutin muodot eri saamen kielissä.....	11
1.3. Saamelaiskielten attribuuttimuodon alkuperästä.....	13
2. Tutkimukset saamen kielten adjektiiviattribuutin vaihtelusta.....	18
3. Inarinsaamen adjektiiviattribuutin vaihtelu.....	21
3.1. Adjektiivit inarinsaamessa ja niiden luokittelu kieliopeissa.....	23
3.1.1. Nominien taivutusluokat.....	24
3.1.1.1. Kaksitavuiset nominit.....	24
3.1.1.2. Kolmitavuiset nominit.....	25
3.1.1.3. Nelitavuiset nominit.....	25
3.1.1.4. Supistumanominit.....	25
3.1.2. Adjektiivien luokittelu attribuuttimuodon perusteella.....	26
3.1.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi.....	26
3.1.2.2. Attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.....	28
3.1.2.3. -s-pääteinen attribuuttimuoto.....	29
3.1.2.4. Vokaalipääteinen attribuuttimuoto.....	30
3.2. Tutkielman aineisto: Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”	33
3.2.1. Inarinsaamen murteet ja Erkki Itkosen informantit.....	33
3.2.2. Ortografia.....	35
3.3. Adjektiiviattribuutin vaihtelu ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”	37
3.3.1. Adjektiivien keräämisen ja analyysin metodi.....	38
3.3.2. Adjektiivien attribuuttimuodot.....	40
3.3.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi.....	42
3.3.2.2. Attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.....	45
3.3.2.3. -s-pääteinen attribuuttimuoto.....	46

3.3.2.4. Vokaalipäätteinen attribuuttimuoto.....	50
3.3.2.5. Luokittelemattomat attribuuttimuodot.....	54
3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot.....	55
3.3.3. Kongruenssitapahtumia.....	58
3.3.4. Adjektiivimuodot elliptisissä attribuuttirakenteissa.....	65
3.3.5. Suomen kielen vaikutuksia.....	67
Yhteenvedo.....	69
Lyhenteet ja glossaukset.....	71
Lähteet.....	72
Omadussõnalise täiendi varieerumine Erkki Itkose kogumikus "Inarinsaamelaisia kielinäytteitä". <i>Resüme</i>	75
Adjektivattribuut mulsâšuddâm Erkki Itkosii "Anarâškielâ čáittusijn". <i>Čuákánkiäsu</i>	77
Liite: Adjektiivien attribuuttimuodot.....	79

Johdanto

Saamelaiskielet eroavat muista suomalais-ugrilaisista kielistä muun muassa sillä, että adjektiivilla on kaksi erillistä muotoa, joista toinen esiintyy predikatiivina (nk. *predikatiivimuoto*) ja toinen attribuuttirakenteessa (nk. *attribuuttimuoto*). Adjektiiviattribuutti ei tavallisesti kongruoi pääsanana kanssa luvussa eikä sijassa (nk. *inkongruenssi*). Tämän deskriptiivisen ja kvalitatiivisen tutkielman kohde on yhden saamen kielen – inarinsaamen kielen – adjektiiviattribuutin vaihtelu. Aineistona käytän 1992. vuonna ilmestynyttä kokoelmaa ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”, joka perustuu Erkki Itkosen vuonna 1952 keräämiin nauhoituksiin.

Inarinsaame on ainoa saamen kieli, jota puhutaan ainoastaan Suomessa, tarkemmin Inarin seudulla. Rajoitetun puhuma-alueen lisäksi inarinsaame on puhujamäärältään aina ollut pieni kieli, sillä sen puhujakunta ei ole koskaan ylittänyt tuhatta puhujaa (Olthuis 2003: 568). Nykyään inarinsaamen puhujia arvioidaan olevan noin 350 (Pasanen 2015: 78).

Tutkielmani muodostuu kolmesta pääluvusta, joista ensimmäiset kaksi ovat teoreettisia. Ensimmäisessä pääluvussa annetaan yleiskuva saamen kielten adjektiiviattribuuteista ylipäätään eli miten adjektiivin muodot ilmenevät eri syntaktisissa asemissa, mukaan lukien elliptisiä rakenteita, joissa pääsanana tilalla on ellipsi. Esittelen lyhyesti myös inkongruenssista poikkeavia tapahtumia, joissa adjektiiviattribuutti kongruoi pääsanana kanssa joko täysin tai osittain (nk. *puolikongruenssi*). Lisäksi kuvaan adjektiivien attribuuttimuotojen eri muodostamistapoja sekä hypoteeseja yleisimmän attribuuttimuodon tunnuksen mahdollisesta alkuperästä.

Toisessa pääluvussa käsittelen aikaisempia tutkimuksia saamen kielten adjektiiviattribuutin vaihtelusta. Huomautan tässä vaiheessa, että erityisesti inarinsaamen adjektiiviattribuutin vaihtelua ei ole tähän asti vielä perusteellisesti tutkittu.

Kolmannessa pääluvussa analysoin Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyviä attribuuttirakenteita. Ennen analyysia esitellään, miten eri adjektiivien

attribuuttimuodot muodostetaan kielioppien mukaan. Sen jälkeen esitellään aineistona käytettyä ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” ja Erkki Itkosen informantteja. Viimeiseksi analysoidaan aineistossa esiintyviä attribuuttirakenteita.

Analyysini tavoitteena on löytää vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Minkälaisia adjektiivin attribuuttimuotoja esiintyy aineistossa ja millä tavalla ne eroavat kieliopissa mainituista attribuuttimuotojen muodostamistavoista?
- 2) Vaikuttavatko murteet adjektiiviattribuutin vaihteluun?
- 3) Milloin ja miten adjektiiviattribuutti saattaa kongruoida pääsanana mukaan?
- 4) Kumpaa adjektiivimuotoa käytetään attribuuttirakenteessa, jossa pääsanana tilalla on ellipsi?

Kiitän ohjaajani lisäksi myös inarinsaamen opettajaani Petter Morottajaa, jolta olen saanut apua kaikissa inarinsaameen liittyvissä kysymyksissä.

1. Adjektiiviattribuutti saamelaiskielissä

Rauhala (2013: 202) esittää, että ”areaalilingvistiikan näkökulmasta Pohjois-Euraasian kielissä yleisimmät adjektiiviattribuuttirakenteet ovat kongruoimaton attribuutti (englanniksi *juxtaposition*) [...] ja pääsanan mukainen kongruenssi (englanniksi *head-driven agreement*)”. Suomalais-ugrilaisissa kielissäkin esiintyvät molemmat (Rießler 2011: 178). Näytteessä (1) näkyy, miten unkarin kielessä adjektiivi *nagy* ’iso’ on predikaatiivirakenteessa (a) monikossa kuten lauseen subjektikin, mutta attribuuttirakenteessa (b) ei kongruoi pääsanansa kanssa luvussa eikä sijamuodossa. Rießlerin (2011: 178) mukaan on tämäntyyppinen kongruoimaton attribuutti ominainen monelle uralilaisille kielille, jonka johdosta hän nimetä sitä jopa uralilaisten kielten prototyyppiseksi adjektiiviattribuuttirakenteeksi (Rießler 2006: 136).

(1) a. *Az erdő-k nagy-ok.*¹

DEF metsä-PL iso-PL

’Metsät ovat isoja’²

b. *A nagy erdő-k-ben*

DEF iso metsä-PL-INESS

’isoissa metsissä’

Pääsanan mukainen kongruenssi tarkoittaa attribuuttirakenteen adjektiivin kongruoimista pääsanansa kanssa luvussa ja sijamuodossa. Suomalais-ugrilaisista kielistä edustavat sitä tyyppiä itämerensuomalaiset kielet (Rauhala 2013: 202), kuten suomenkielinen näyte (2) kuvaa.

(2) *Iso-i-ssa mets-i-ssä*

iso-PL-INESS metsä-PL-INESS

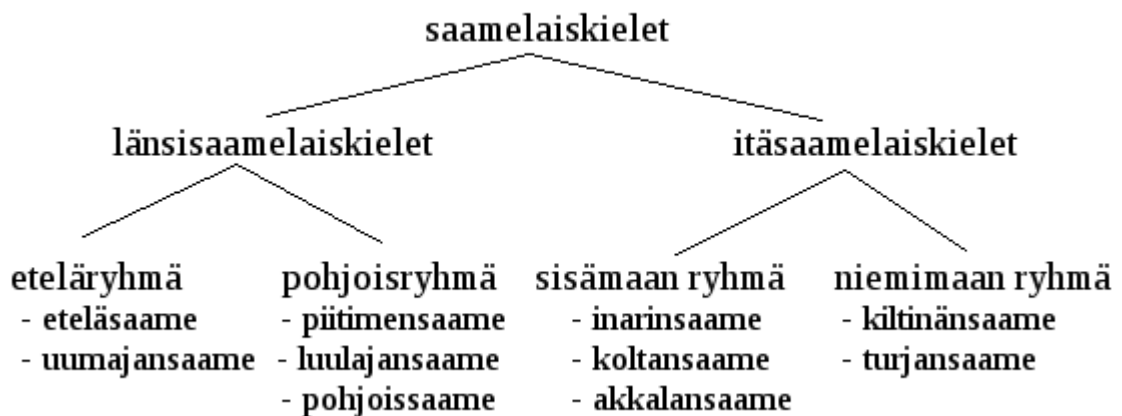
Tässä tutkielmassa käsitellään kuitenkin kolmatta mahdollista adjektiiviattribuuttirakennetta, joka erottaa saamelaiskielet muista uralilaiseen kielikuntaan kuuluvista kielistä sekä useimmista muista Pohjois-Euraasian kielistä

1 Tässä ja eteenpäin: Näytteet ovat minun keksimäni, jos ei muuten merkitty.

2 Unkarissa ei tällaisissa predikaatiivirakenteissa käytetä kopulaverbin ’olla’ preesenssiä.

(Rießler 2006: 135). Saamelaiskielten adjektiiveilla on yleensä erikseen attribuuttimuoto, jota käytetään silloin, kun adjektiivi on osa attribuuttirakennetta, ja joka ei tavallisesti kongruoi pääsanansa kanssa (Sammallahti 1998: 71-72). Seuraavissa alaluvuissa käsitellään lyhyesti adjektiiveja saamen kielissä ylipäätään (1.1. Predikatiivi- ja attribuuttirakenteet) sekä tarkemmin niiden attribuuttimuotoja (1.2. Adjektiiviattribuuttimuodot saamen kielissä) ja yleisimmän attribuuttimuodon tunnuksen mahdollista alkuperää (1.3. Saamelaiskielten attribuuttimuodon alkuperästä).

Taustaksi mainitsen tässä vaiheessa, että joskin aiemmin on puhuttu yhdestä saamen kielestä ja sen murteista, nimitetään eri saamen kielimuotoja nykypäivänä kuitenkin eri kieliksi. Useimmissa tutkimuksissa kirjoitetaan kymmenestä saamen kielestä: eteläsaamesta, uumajansaamesta, piitimensaamesta, luulajansaamesta, pohjoissaamesta, inarinsaamesta, koltansaamesta, akkalansaamesta, kiltinäsaamesta ja turjansaamesta (Sammallahti 1998: 1). Niiden lisäksi mainitaan joskus myös jo 1800-luvulla sammunut keminsaame (Saarikivi 2011: 79). Saamelaiskielet jakautuvat pääosin äännepiirteiden perusteella länsisaamelais- ja itäsaamelaiskieliin ja siitä eteenpäin vielä muihin alaryhmiin, kuten kuvassa 1 näkyy (Sammallahti 1998: 1-34).

Kuva 1. Saamelaiskielten jaottelu (Wilbur 2014: 2, oma käänös)

1.1. Predikatiivi- ja attribuuttirakenteet

Vaikka tämän tutkielman kohde on adjektiiviattribuutin vaihtelu inarinsaamessa, pitää kiinnittää huomiota siihen, että myös inarinsaamen lähisukulaiskielet eli muut saamelaiskielet erottavat adjektiivin predikatiivi- ja attribuuttimuotoja (Sammallahti 1998: 72). Alempana annetaan suppea yleiskuva siitä, miten saamen kielissä adjektiivin eri muodot ilmestyvät eli käyttäytyvät eri syntaktisissa asemissa.

Piitimensaamen näyte (3) kuvaa, että adjektiivit esiintyvät muun muassa predikatiivirakenteissa. Siinä tapauksessa predikatiivina käytetty adjektiivi kongruoi subjektin kanssa luvussa, kuten tässä *tjáhpát* 'musta', jonka monikon nominatiivi on *tjáhpada*:

- (3) a. *fáhntsa* *lä* *tjáhpát*
 lapanen olla.3SG musta.PRED
 'lapanen on musta' (Wilbur 2014: 131)
- b. *fáhntsa* *lä* *tjáhpad-a*
 lapanen.PL olla.3PL musta.PRED-PL
 'lapaset ovat mustat' (mt.)

Predikatiivirakenteissa esiintyvää adjektiivimuoto nimetään predikatiivimuodoksi. Sanakirjoissa predikatiivimuoto on yleensä annettu perusmuotona. Lisäksi on joillakin saamelaiskielten adjektiiveilla erillinen attribuuttimuoto, jota käytetään attribuuttirakenteissa ja joka tavallisesti ei taivu. (Sammallahti 1998: 71–72.) Näytteessä (4) esiintyy piitimensaamen adjektiivin *tjáhpát* 'musta' attribuuttimuoto *tjähppis*:

- (4) *dat* *lä* *tjähppis* *båtsoj*
 DEM olla.3SG musta.ATTR poro
 'se on musta poro'

Vaikka attribuuttirakenteissa adjektiivi pääsääntöisesti ei kongruoi pääsanansa kanssa luvussa eikä sijassa, löytyy sääntöön myös poikkeuksia eri saamen kielistä. Wilbur (2014: 129) korostaa, että lauseessa, jossa attribuuttirakenteen pääsanana tilalla on

ellipsi, liitetään piitimensaamessa taivutuspäätteet sen sijaan attribuuttimuodossa olevaan adjektiiviin:

- (5) *tjähppis-a lä njallge*
musta.ATTR-PL olla.3PL hyvänmakuinen.PRED
'mustat ovat hyvänmakuisia' (Wilbur 2014: 129)

Huolimatta siitä, että morfologisesta näkökulmasta adjektiivi muistuttaa kyseisessä elliptisessä rakenteessa substantiivia, on Wilburin mukaan kyseessä kuitenkin adjektiivi. Hän perustelee määritelmänsä syntaksilla, sillä ensinnäkin on mahdollista määrittää adjektiivia tässä rakenteessa adverbilla ja toiseksi adjektiivi viittaa vieläkin substantiivikorrellaattiin, jonka ominaisuutta adjektiivi määrittää. (mt.)

Muissa saamen kielissä liitetään kyseisissä elliptisessä rakenteessa taivutuspäätteet tavallisesti predikatiivimuodossa olevaan adjektiiviin, mikä käy ilmi pohjoissaamenkielisestä näytteestä (6): *čábbá* on adjektiivin *čáppat*, ATTR *čáppa* 'kaunis' predikatiivin genetiivi-akkusatiivimuoto. (Nickel 1994: 79.)

- (6) *Oainná-t-go duon čábbá [...]?*
Nähdä-2SG-Q DEM kaunis.PRED.GEN-AKK
'Näetkö tuon kauniin?' (mt.)

Saamen kielissä löytyy myös inkongruenssista poikkeavia adjektiivin attribuuttimuotoja eli attribuuttimuotoja, jotka taipuvat luvussa ja sijassa kuten pääsanansakin. Poikkeuksellisiin adjektiiveihin kuuluu esimerkiksi pohjoissaamen *buorre* 'hyvä', joka taipuu myös attribuuttina. *Taulukossa 1* näkyy lausekkeen *buorre niibi* 'hyvä veitsi' taivutus, josta käy ilmi, että attribuutti *buorre* on joskus samassa sijassa sekä luvussa kuten pääsana *niibi* 'veitsi' ja joskus yksikön tai monikon genetiivi-akkusatiivissa, vaikka pääsana onkin toisessa sijassa. Joissakin sijamuodoissa on kaksi taivutusmahdollisuutta, joko adjektiiviattribuutti *buorre* on samassa sijassa kuten pääsanansa (monikon illatiivissa *buriide niibbiide* ja komitatiivissa *buriiguin niibbiiguin*) tai genetiivi-akkusatiivissa (vastaavasti *buriid niibbiide* ja *buriid*

niibbiiguin). Tästä voidaan päätellä, että adjektiivi *buorre* kongruoi pääsanansa kanssa osittain.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>buorre niibi</i>	<i>buorit niibbit</i>
Genetiivi-Akkusatiivi	<i>buori niibbi</i>	<i>huriid niibbiid</i>
Lokatiivi	<i>buori niibbis</i>	<i>huriid niibbiin</i>
Illatiivi	<i>buori niibái</i>	<i>huriid ~ huriide niibbiide</i>
Komitatiivi	<i>huriin niibbiin</i>	<i>huriid ~ huriiguin niibbiiguin</i>

Taulukko 1. Lausekkeen *buorre niibi* 'hyvä veitsi' kongruenssi (Nickel 1994: 82)

Ilmiötä, jossa attribuutti on genetiivi-akkusatiivissa ja pääsana jossain muussa sijamuodossa, nimitetään puolikongruenssiksi (Korhonen 1981: 344).³

Saamelaiskielten adjektiivien komparatiivi- ja superlatiivimuodoilla ei ole erillistä attribuuttimuotoa, mutta vertailuasteiden kongruenssi attribuuttirakenteissa vaihtelee kielittäin. Esimerkiksi pohjoissaamassa ei kyseisestä kongruenssia löydy (Rauhala 2013: 204), eteläsaamassa toisaalta adjektiivin komparatiivi kongruoi pääsanansa kanssa luvussa, muttei sijassa (Bergsland 1994: 52). Myös itäisissä saamelaiskielissä esiintyy komparatiivi- ja superlatiivimuotojen kongruenssia (Itkonen 1966: 319).

³ Joissakin tutkimuksissa (ks. Bartens 1972: 155–160; Moshnikoff ym. 2009: 51) löytyy myös termi *heikko taivutus*, joka viittaa samaan ilmiöön (Rauhala 2013: 203–204).

1.2. Adjektiiviattribuutin muodot eri saamen kielissä

Saamen kielissä esiintyvä adjektiiviattribuuttimuoto voi olla monennäköinen. Taulukossa 2 näkyvät näytteet eri saamen kielten adjektiivien predikatiivi- ja attribuuttimuodoista. Verrattuna predikatiivimuotoon loppuvat useimmat attribuuttimuodot päätteeseen -s, mutta päätteet -a ja -â löytyvät myös. Joskus erillistä attribuuttimuotoa ei olekaan. (Rießler 2006: 135.)

Eteläsaame	Luulajans.	Pohjoiss.	Inarins.	Koltans.	Kiltinäns.	
<i>guhkie</i> , ATTR	<i>guk'ke</i> , ATTR	<i>guhkki</i> , ATTR	<i>kukke</i> , ATTR	<i>ku'kk</i> , ATTR	<i>kuhk</i> , ATTR	'pitkä'
<i>guhkies</i>	<i>gukkes</i>	<i>guhkes</i>	<i>kuhes</i>	<i>ku'ke</i>	<i>kyhk'es'</i>	
<i>njaelkie</i> , ATTR	<i>njálguk</i> , ATTR	<i>njálggis</i> , ATTR	<i>njäälgis</i> , ATTR	<i>njää'ljes</i> , ATTR	<i>njaal'l'kes</i> , ATTR	'maukas'
<i>njaelkies</i>	<i>njálguk</i>	<i>njálgga</i>	<i>njaalgâ</i>	<i>njää'ljes</i>	<i>njaal'l'ke's</i>	
--	<i>uc'ce</i> , ATTR <i>ucces</i>	<i>uhcci</i> , ATTR <i>uhca</i>	<i>ucce</i> , ATTR <i>uccâ</i> ~ <i>ucces</i>	<i>u'cc</i> , ATTR <i>uu'cces</i> ~ <i>siõm</i>	<i>u'cc'</i> , ATTR <i>u'cc'</i>	'pieni'
<i>bâeries</i> , ATTR	<i>boares</i> , ATTR	<i>boaris</i> , ATTR	<i>puáris</i> , ATTR	<i>puá'res</i> , ATTR	<i>puereś</i> , ATTR	'vanha'
<i>bâeries</i>	<i>boares</i>	<i>boares</i>	<i>puáris</i>	<i>puá'res</i>	<i>puereś</i>	

Taulukko 2. Näytteet saamelaiskielten adjektiiveista (mt.)⁴

Sammallahti (1998: 73) toteaa, että saamelaiskielten attribuuttimuotojen järjestelmä on hyvin monitahoinen ja siinä esiintyy myös vaihtelua. Järjestelmän pääominaisuudet ovat hänen mielestään kuitenkin ominaisia kaikille saamen kielille.

Useimmat saamen kielten tutkijat (ks. Bergsland 1994: 116; Sammallahti 1998: 71–73; Spiik 1989: 41–44) jakavat adjektiivit attribuuttimuotojen perusteella kolmeen ryhmään. Sammallahti (mt.) erottaa esimerkiksi adjektiiveja, joilla on erillinen attribuuttimuoto; adjektiiveja, joiden attribuutti- ja predikatiivimuodot ovat samannäköisiä sekä adjektiiveja, joilla ei ole erikseen attribuuttimuotoa. Jälkimmäisillä hän tarkoittaa adjektiiveja, jotka liittyvät attribuuttirakenteessa pääsanaan eli muodostavat pääsan

4 Olen käyttänyt vain joitakin Rießlerin näytteitä. Lisäsin taulukkoon inarinsaamenkieliset näytteet Säämi-suomâ sanakirjasta (M. Morottaja ja Sammallahti 1993) ja koltansaamen adjektiivin *u'cc* attribuuttimuodot *siõm* (Sammallahti ja Moshnikoff 1991) ja *uu'cces* (Neahttagigisánit: koltansaame-suomi).

kanssa yhdyssanan, kuten esim. *ceakkus*, ATTR *ceakko-* 'pysty'. Tässä tutkielmassa kyseisiä adjektiiveja ei luokitella erilliseen ryhmään, sillä niiden attribuuttimuodot eroavat predikatiivimuodoista, jonka takia niitäkin voidaan käsitellä morfologisesti merkittynä attribuuttimuotoina.

Rießler (2006: 139) erottaa attribuuttimuotoja, joissa esiintyy pääte *-s* ja attribuuttimuotoja, jotka ovat muulla tavalla morfologisesti merkitty (esim. vokaalipäätteisiä tai lyhentymävartaloisia). Itse luokittelisin eri ryhmään vielä ne adjektiivit, joiden attribuuttimuodossa ilmenee täysin erinäköinen sananvartalo, kuten *taulukossa 2* oleva koltansaamenkielinen *u'cc*, ATTR *siôm* 'pieni'. Sellaisia näytteitä löytyy koltansaamessa vielä lisää, esimerkiksi *pue'rr*, ATTR *šiōgg* 'hyvä' (Feist 2015: 176)⁵. Johtopäätöksenä voidaan attribuuttimuodon perusteella erottaa neljää eri adjektiivien ryhmää:

- 1) adjektiivit, joiden attribuutti- ja predikatiivimuodot ovat samannäköisiä
- 2) adjektiivit, joiden attribuuttimuoto päättyy *s:iin*
- 3) adjektiivit, joiden attribuuttimuoto on muulla tavalla morfologisesti merkitty
- 4) adjektiivit, joiden attribuuttimuodossa esiintyy erinäköinen sananvartalo

Rießler (2011: 148) pitää päätteen *-s* (ja sen liudennettua variaatiota *-ś*) prototyypinä attribuuttimuodon tunnuksena. Hänen mielestään muut muodot sekä kielensisäiset vaihtelutapahtumat ovat todennäköisesti uudempi ilmiö. Attribuuttimuodon tunnus *-s* lienee ollut säännöllinen sekä produktiivinen vielä kantasaamen jakautumisen jälkeenkin. (Rießler 2006: 135.)

5 Huomautan tässä, että koltansaamen *šiōgg* voi esiintyä myös predikatiivina, jonka takia Feist (2015: 176) erottaa kahta adjektiivia: *šiōgg*, ATTR *šiōgg* 'hyvä' ja *pue'rr*, ATTR *šiōgg* 'hyvä'.

1.3. Saamelaiskielten attribuuttimuodon alkuperästä

Rießler (2006: 135; 2011: 180) korostaa, että saamelaiskielten adjektiiviattribuutin merkintätapa on ainutlaatuinen sekä uralilaisissa kielikunnassa että Pohjois-Euraasian kielissä ylipäätään. Hän pitää merkittävänä, että siitä huolimatta vain ”harvat saamen kielten historian tutkimukset ovat kohdistuneet attribuuttimuodon alkuperään ja kehittymiseen” (Rießler 2006: 141, oma käänös). Eri saamelaiskielten tutkijat ovat kuitenkin esittäneet erilaisia hypoteeseja attribuuttimuodon alkuperästä, jotka kaikki perustuvat huomioon, että saamen kielten yleisin adjektiiviattribuutin tunnus on -s (ks. Rießler 2006: 138, 141). Alempana käsitellään kolme seuraavaa yleisempää hypoteesia:

- 1) Adjektiiviattribuutin tunnus -s tulee vanhasta suomalais-volgalaisen kantakielen latiivisuffiksista. (Sammallahti 1998: 71.)
- 2) Adjektiiviattribuutin tunnus -s on samaa alkuperää kuten adjektiivin johdin -s. (Bergsland 1946: 96; Itkonen 1966: 320; Korhonen 1981: 246.)
- 3) Adjektiiviattribuutin tunnus -s on alkuaan yksikön 3. persoonan possessiivisuffiksi. (Nielsen 1933: 304; Rießler 2006: 141–143.)

Monessa suuntaa ilmaisevissa adverbeissa esiintyy saamen kielissä latiivin päätte -s. Korhonen (1984: 229) antaa esimerkkeinä pohjoissaamen *bajas* ’ylös’, *vuolas* ’alas’, *olgu* ’ulos’ ja *gukkas* ’kauas’. Kuten suomenkielisistä käänöksistä voidaan huomata, löytyy vastaava päätte itämerensuomen kielissäkin. Korhonen (1984: 219) toteaa, että latiivin -s palautuu suomalais-volgalaisen kantakieleen ja *-s:n jatkaja toimii marissa ja mordvankielissä vielä produktiivisena sijapäätteenä (marissa illatiivina ja latiivina, mordvankielissä illatiivina). Sammallahti väittää, että ”jos [saamelaiskielten adjektiivin] attribuuttimuodossa on suffiksi, se on -s, alkujaan suomalais-volgalainen latiivisuffiksi” (Sammallahti 1998: 71, oma käänös). Hän ei kuitenkaan täsmennä oletustansa.

Toinen teoria perustuu siihen, että saamen kielten jotkut adjektiivit loppuvat johtimeen -s. Sillä johtimella toimiva derivaatio voi olla deverbaalinen (esimerkiksi pohjoissaamen *njuoskât* ’kastua’ > *njuoskâs* ’märkä’) sekä denominaalinen (esimerkiksi pohjoissaamen

oai'dno 'näkö' > *oainos* '(kauas) näkyvä'), mutta kantasanaa ei kuitenkaan voida aina tunnistaa. (Korhonen 1984: 327.) Muutamat saamen kielten tutkijat ovat sitä mieltä, että adjektiivijohdin -s ja homofoninen attribuuttimuodon päätte -s ovat samaa alkuperää (ks. esim. Bergsland 1946: 96; Itkonen 1966: 320; Korhonen 1984: 246). Bergsland yhdistää kahta teoriaa sanoen, että sekä adjektiivijohdin että attribuuttimuodon päätteet tulevat vanhasta latiivisuffiksista *-s. Rießler (2006: 141; vrt. Bergsland 1946: 96) kritisoi, että kuten Sammallahti, Bergslandkaan ei perustele teoriaansa tarkemmin. Vaikka Rießler (2011: 219) pitää semanttisesti mahdollisena, että vanhalla paikallissijan päätteellä muodostettiin ensin adverbeja ja myöhemässä vaiheessa adjektiiveja, sellaisella morfologisella prosessilla ei voi kuitenkaan selittää attribuuttimuodon päätteiden -s kehitystä. Selvimmältä jää, minkä takia päätte -s esiintyy joissakin adjektiiveissa pelkästään predikatiivimuodossa ja joissakin adjektiiveissa pelkästään attribuuttimuodossa (ks. myös *Taulukko 1*) eikä Bergsland käsittele kysymystä, kummassa muodossa latiivisuffiksi -s esiintyi ensin (Rießler 2011: 220). Rießler (2006: 141) myöntää kuitenkin, että kyseinen adjektiivijohdin ja attribuuttimuodon tunnus lienevät olleet alun perin sama päätte.

Todennäköisesti eniten kiistelty teoria saamelaiskielten adjektiiviattribuutin päätteiden alkuperästä on hypoteesi, jonka mukaan attribuuttimuodon päätte -s on alkuaan yksikön 3. persoonan possessiivisuffiksi. Rießlerin (2006: 141; 2011: 221) mukaan Budenz on luonut teorian perustan esittäen, että suomalaisugrilaisissa kielissä esiintyvä määräävä suffiksi -s on alun perin yksikön 3. persoonan possessiivisuffiksi (ks. Budenz 1869 ja 1870). Atányi (1942) käsittelee Budenzista lähtien saamen kielten attribuuttimuodon päätteiden -s mahdollista kehitystä possessiivisuffiksista ja viittaa myös Nielsenin (1933), joka esittää samaa teoriaa (Rießler 2011: 221).

Nielsen (1930: 304) argumentoi, että adjektiiviattribuutin päätteiden -s runsas käyttö viittaa siihen, että se ei alun perin ollutkaan kovin spesifi. Hän tuo esimerkkejä siitä, miten päätte -s voi muuttaa attribuutin modaalisuutta. Pohjoissaamen lausekkeessa *lok'ke manna* 'lukeva lapsi, lukea osaava lapsi' esiintyvään partisiippiin voidaan liittää päätteiden -s, jonka tuloksena on lauseke *lok'kes manna* 'lapsi, joka pitää lukemisesta,

osaa lukea hyvin tai lukee aina'. Samalla tavalla voidaan muodostaa lausekkeesta *juk'ke olmuš* 'juova ihminen' lauseke *juk'kes olmuš* 'juomisesta eli alkoholista riippuvainen ihminen'. Nielsen rinnastaa myös substantiiveista johdettuja attribuutteja, esimerkiksi *ârve-dal'ke* 'sato-sää' ja *ârves dal'ke* 'sateinen sää'. (mts. 302.) Hän esittää viittaamalla päätteen -s monipuoliseen käyttöön ja hämääjän tarkoitukseen, että todennäköisesti kyseessä on vanha kielitieteellinen aines, joka on vasta myöhäisemmässä vaiheessa otettu käyttöön attribuuttitunnuksena. Lopuksi hän esittää teoriansa, että päätteen -(i)s loppuvat attribuuttimuodot perustuvat yksikön 3. persoonan possessiivisuffiksilla merkittyihin genetiivimuotoihin. (mts. 304.)

Viime aikoina Nielsenin teoriaa on käsitelty myös Rießler (ks. 2006, 2011), joka tuo mukaan itä- ja länsisaamelaiskielten vertailua, sillä attribuuttimuodon päätte -s esiintyy esimerkiksi kiltinäsaamessa liudennuttuna -ś:na:

- (7) a. *kugk'-eś* *suhk* (kiltinäsaame)
 b. *guhke-s* *suohkku* (pohjoissaame)
 pitkä-ATTR sukka
 'pitkä sukka' (Rießler 2011: 222)

Protosaamen yksikön 3. persoonan possessiivisuffiksi on rekonstruoitu muotona *-sē (Sammallahti 1998: 73), joka on loppuheiton takia useimmissa nykysaamen kielissä säilynyt -s:nä (Rießler 2006: 142). Kuolan niemimaan saamelaiskielissä toisaalta pitkien etuvokaalien *-ī ja *-ē loppuheitto aiheutti edeltävän konsonantin liudennusta *-sē > ś, kuten näyte (8) kuvaa.

- (8) a. **kuossē-sē* (kantasaame)
 b. *kūśś-eś* (kiltinäsaame)
 c. *guossi-s* (pohjoissaame)
 vieras-POSS.3SG
 '(hänen) vieraansa' (Rießler 2006: 142)

Jos otetaan huomioon, että itäisissä saamen kielissä adjektiivin attribuuttimuodon päätte -ś ja adjektiivinjohdin -s eivät ole homofonisia, voidaan Rießlerin (2011: 221) mukaan

Edeltävästä käsittelystä voidaan päätellä, että saamen kielten adjektiiviattribuutin alkuperästä ei ole saavutettu yksimielisyyttä. Tämä johtuu varsinkin saamelaiskielten attribuuttimuotojen järjestelmän monitahoisuudesta. Wilbur (2014: 134) on sitä mieltä, että esimerkiksi piitimensaamen adjektiivien predikatiivi- ja attribuuttimuotojen välillä ei ole morfologisten mallien johdonmukaisuutta, minkä vuoksi saamelaiskielten kahta eri adjektiivimuotoa pitäisi ”analysoida semanttisesti ja etymologisesti yhteen liittyvinä, muttei morfologisesti johdettavina adjektiiveina” (mt., oma käänös).

2. Tutkimukset saamen kielten adjektiiviattribuutin vaihtelusta

Saamen kielten adjektiiviattribuuttijärjestelmä ei ole yhtenäinen, kuten edeltävästä alaluvustakin kävi ilmi. Useimmat tutkimukset (mm. Korhonen 1981, Sammallahti 1998) käsittelevät saamelaiskielten adjektiiveja kuitenkin kokonaisuutena, sillä niissä on monia yhteisiä piirteitä. Edellä mainituissa tutkimuksissa ei syvennyttä kieltenväliseen tai -sisäiseen vaihteluun, mutta jälkimmäinen mainitaan jonkin verran eri saamelaiskielten kieliopissa (ks. esim. Wilbur 2014: 129). Löytyy kuitenkin vain harvoja tutkimuksia, joiden kohteena on saamen kielten adjektiiviattribuutin vaihtelu.

Viime aikoina aihetta on tutkinut muun muassa Rießler (ks. 2006, 2011, 2016), joka käsittelee saamen kielten adjektiiviattribuutteja muiden maailmankielten joukossa (ks. 2011, 2016) ja tutkii ennen kaikkea attribuuttimuodon mahdollista alkuperää ja kehittymistä.

Myös Rauhalan (ks. 2013) tutkimuskohteena on ollut saamelaiskielten adjektiiviattribuutti. Hän vertailee keskenään demonstratiivien, numeraalien sekä adjektiivien esiintymiä attribuuttirakenteissa ja niiden kongruenssia pääsanan kanssa eri saamen kielissä sekä muissa suomalais-ugrilaisissa kielissä.

Rauhala tutki artikkelissaan (2013: 199), miten suomalais-permiläisen adjektiivin **para* (suomessa säilynyt adjektiivin *hyvä* vertailuasteissa *parempi* ja *paras*) vastineet käyttäytyvät eri kielissä, sillä ne eroavat osittain muista adjektiiveista. Adjektiivin erikoisuus näkyy muun muassa saamen kielissä, joissa sen vastineet saattavat attribuuttirakenteissa kongruoida pääsanan kanssa, kuten aiemmin mainittu pohjoissaamen *buorre* 'hyvä' ja myös inarinsaamen *pyeri* 'hyvä'. Kongruenssi ei ole kuitenkaan ominainen kaikille saamen kielille, esimerkiksi luulajansaamen *buorre* taipuu pääsanan mukaan vain pohjoismurteissa ja eteläsaamessa esiintyy **para* sanan vastine vain vertailuasteissa, kuten suomessakin. (mts. 209; ks. myös Magga ja Magga 2012: 70.)

Rauhala osoittaa viitaten Olthuisiin (2000: 171–172), että inarinsaamessa löytyy myös muita attribuuttirakenteissa kongruoivia adjektiiveja kuin *pyeri*. Nämä adjektiivit ovat

-lâs-, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vaš-*loppuiset supistumavartaloiset, jotka saattavat monikossa kongruoida pääsanansa kanssa sekä sijassa että luvussa.⁶ Vaikka Olthuisin (mt.) mukaan kyseessä on vapaaehtoinen kongruenssi, on se Bartensin (1972: 156) mukaan pakollista. Inarinsaamen supistumavartaloisten adjektiivien kongruenssi ei ole kuitenkin niin laaja kuten adjektiivin *pyeri* kongruenssi, joka viittaa Rauhalan mielestä siihen, että jälkimmäisen kongruenssi on muiden adjektiivien kongruenssia vanhempi. (Rauhala 2013: 209–210.)

Vaikka Rauhala esittää artikkelissaan myös joitakin inarinsaamen kolmitavuisia adjektiiveja sekä yksitavuisia adjektiivia *šiev* 'hyvä' sanoen, että Olthuis laskee ne ”kongruenssin piirissä olevien adjektiivien joukkoon”, ei tälle väitteelle kuitenkaan löydy Olthuisin kieliopista perusteita. Olthuis on luokitellut *-lâs-*, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vaš-*loppuiset supistumavartaloiset adjektiivit, adjektiivin *pyeri*, kyseiset kolmitavuiset adjektiivit sekä adjektiivin *šiev* samaan ryhmään sen perusteella, että kyseisillä adjektiiveilla ei ole erillistä attribuuttimuotoa⁷. Pääsanan mukainen kongruenssi esiintyy Olthuisin mukaan kuitenkin vain supistumavartaloisissa adjektiiveissa sekä adjektiivissa *pyeri*.⁸ (Rauhala 2013: 210; vrt. Olthuis 2000: 172.) Uudempi kielioppi (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204) osoittaa lisäksi, että supistumavartaloisten adjektiivien attribuutti voi osittain kongruoida yksikössäkin, mitä voidaan pitää puolikongruenssi-ilmiönä.

Rauhala (2013: 204, 211) tarkastelee myös saamen kielten adjektiivien vertailuasteita, jotka joissakin saamelaiskielissä voivat kongruoida pääsanana kanssa. Esimerkiksi eteläsaamassa komparatiivimuodot kongruoivat attribuuttirakenteissa luvussa (ks. myös Magga ja Magga 2012: 71), koltansaamassa toisaalta esiintyy komparatiivimuodoissa puolikongruenssi (ks. myös Moshnikoff ym. 2009: 51). Inarinsaamesta hän kirjoittaa, että vain superlatiivimuodot ovat kongruenssin piirissä, adjektiivien

6 Rauhala artikkelissa jää mainitsematta, että koltansaamessakin *-laž-* ja *-važ-*päätteiset adjektiivit voivat attribuuttina taipua (Moshnikoff ym. 2009: 48).

7 Uudemman kieliopin mukaan on adjektiivin *pyeri* attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun diftongi (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205).

8 Rauhala (2013: 210) esittää myös kolmitavuisien adjektiivien *hides* 'hidas', *kirkes* 'kirkas', *kuárus* 'tyhjä', *puáris* 'vanha' ja *putes* 'puhdas' attribuuttimuodot. Hänen esittämänsä muodot ovat kuitenkin predikatiivin genetiivimuotoja, sillä kyseisillä adjektiiveilla ei ole Olthuisin (2000: 172) mukaan erillistä attribuuttimuotoa.

komparatiivimuodot toisaalta eivät kongruoi pääsanan kanssa (Rauhala 2013: 211). Pалаan tähän väitteeseen luvussa 3.3.3. Kongruenssitapahtumia.

Sekä Rießlerin (ks. 2011, 2016) että Rauhalan (2013) tutkimukset kuvaavat myös adjektiiviattribuutin muuttumista nykysaamen kielissä. Rauhalan (2013: 211) mielestä etelä- ja koltansaamen vertailumuodoissa sekä inarinsaamen supistumavartaloisissa adjektiiveissa näkyy adjektiiviattribuuttien kongruenssin mahdollinen laajeneminen.

Rauhala (2013: 204) tuo esiin myös eteläsaamelle ominaisen ilmiön: eteläsaamen adjektiivien attribuuttimuoto voi monesti esiintyä myös predikatiivina, kuten esimerkiksi adjektiivissa *guhkie*, ATTR *guhkies* 'pitkä'. Adjektiivin varsinainen predikatiivimuoto *guhkie* käytetään pelkästään predikatiivina, attribuuttimuoto *guhkies* toisaalta voi esiintyä sekä attribuuttina että predikatiivina. (ks. myös Magga ja Magga 2012: 69.)

Rießler (2011: 189; 2016: 223) korostaa, että tämäntyyppinen suuntaus on yleinen kaikissa saamen kielissä: morfologisesti erimuotoisien predikatiivi- ja attribuuttiadjektiivien sijaan käytetään jompaakumpaa muotoa molemmissa syntaktisissa asemissa. Hänen mielestään tämä saattaa viitata saamelaiskielten adjektiiviattribuuttijärjestelmän murenemiseen (mt.; Rauhala 2013: 204).

3. Inarinsaamen adjektiiviattribuutin vaihtelu

Kuten muissa saamen kielissä on inarinsaamessakin adjektiivin perusmuotona predikatiivimuoto, joka taipuu samalla tavalla kuin mikä tahansa nomini. Lisäksi joillakin adjektiiveilla esiintyy attribuuttimuoto, jota käytetään silloin, kun adjektiivi on jonkin toisen nominin määreenä, ja joka ei yleensä taivu pääsanan mukaan. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204.)

- (10) a. *Táálu lii styeres.*
Talo olla.3SG iso.PRED
'Talo on iso'
- b. *Mun aasâ-m sturrâ táálu-st.*
Minä asua-1SG iso.ATTR talo-LOK
'Minä asun isossa talossa'

Joillakin adjektiiveilla attribuuttimuoto voi varioida. Olthuis (2000: 171) mainitsee esimerkkinä sanaa *ruokkâd* 'rohkea', jolla esiintyvät attribuuttimuotoina *ruo'kis*, *ruok'kâdis* ja *ruok'kâdâs*:

- (11) a. *Almai lii ruokkâd.*
Mies olla.3SG rohkea.PRED
'Mies on rohkea' (mt.)
- b. *Sun lii ruo'kis ~ ruok'kâdis ~ ruok'kâdâs almai.*
Hän olla.3SG rohkea.ATTR mies.
'Hän on rohkea mies' (mt.)

Vaikka adjektiiviattribuutti ei pääsääntöisesti kongruoi pääsanansa kanssa, löytyy inarinsaamessakin poikkeuksellisia adjektiiveja, jotka taipuvat pääsanan mukaan luvussa ja sijassa kuten aiemmin käsitelty pohjoissaamen adjektiivi *buorre* 'hyvä' (ks. 1.1. Predikatiivi- ja attribuuttirakenteet).

Alempana annetaan ensin yleiskuva siitä, miten eri adjektiivien attribuuttimuodot muodostetaan kielioppien mukaan (3.1. Adjektiivit inarinsaamessa ja niiden luokittelu

kieliopeissa). Tämä katsaus perustuu pääosin kahteen kielioppiin: Olthuisin vuonna 2000 ilmestyneeseen ”Kieläoppä”:an sekä P. Morottajan ja Olthuisin kirjoittamaan inarinsaamen kielioppiin, joka on tällä hetkellä vielä odottamassa julkaisua. Huomautan tässä, että kieliopeissakin kuvataan jonkin verran attribuuttimuotojen vaihtelua sekä mahdollisia kongruenssi- ja puolikongruenssitapahtumia.

Tämän tutkielman tavoite on selvittää, missä määrin adjektiiviattribuuttien käyttö puhutussa kielessä eroaa kieliopeissa kuvatuista normeista. Käytän lähteenä Erkki Itkosen kokoelmaa ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”, jota esittelen lyhyesti toisessa alaluvussa (3.2. Aineisto: Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”).

Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisista kielinäytteistä” olen kerännyt esimerkkejä adjektiiviattribuuteista, joita vertailen kielioppien attribuuttimuotoihin sekä tekstikokoelmassa predikatiivina esiintyviin adjektiiveihin. Analyysin metodista ja tuloksista kirjoitan kolmannessa alaluvussa (3.3. Analyysi: Adjektiiviattribuutit ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”).

3.1. Adjektiivit inarinsaamessa ja niiden luokittelu kieliopissa

Inarinsaamen adjektiivit muodostavat substantiivien, numeraalien ja pronomien kanssa nominien sanaluokan. Nominin taipuvat yhdeksässä sijamuodossa (nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi, illatiivi, lokatiivi, komitatiivi, abessiivi, essiivi ja partitiivi) sekä kahdessa luvussa (yksikössä ja monikossa)⁹. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 105.) Nominin jaetaan taivutuksen perusteella neljään taivutusluokkaan: kaksitavuisiin, kolmitavuisiin, nelitavuisiin ja supistumanomineihin (mts. 107).

Alempana käsitellään ensin lyhyesti nominien taivutusluokkia (3.2.1. Nominien taivutusluokat), sillä taivutusluokka vaikuttaa siihen, miten adjektiivin attribuuttimuoto muodostetaan. Jälkimmäisessä alaluvussa (3.2.2. Adjektiivien luokittelu attribuuttimuodon perusteella) selitetään tarkemmin, miten inarinsaamen adjektiiveja on tähänastisissa kuvauksissa jaettu eri ryhmiin sen mukaan, minkälainen on adjektiivin attribuuttimuoto.

Tämän luvun inarinsaamenkieliset näytteet kirjoitetaan uuden inarinsaamen ortografian mukaisesti, joka on suurimmaksi osaksi ääntämiseen perustuva. Inarinsaamen kirjakielessä jätetään kuitenkin joitakin asioita merkitsemättä, muun muassa diftongien ja konsonanttiyhtymien pituus. Koska erityisesti diftongin pituus voi olla attribuuttimuodon muodostamisessa olennaista, käytän tässä luvussa inarinsaamen sanakirjoissa ja kieliopissa vakiintunutta diftongien ja konsonanttiyhtymien pituuden merkintätapaa eli heittomerkkiä (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 16).

Inarinsaamen fonotaksin mukaan konsonanttiyhtymä on aina lyhyt, kun sitä edeltää pitkä vokaali. Kun sitä edeltävä vokaali on lyhyt, merkitse heittomerkki ' konsonanttiyhtymän edessä konsonanttiyhtymän lyhyttä. (mts. 21.) Esimerkiksi adjektiivin *vaalmâš*, ATTR *va'lmâš* 'valmis' predikatiivi- sekä attribuuttimuodoissa konsonanttiyhtymä *lm* on lyhyt, mutta vain attribuuttimuodossa *va'lmâš* käytetään heittomerkkiä lyhyden merkitsemiseen. Predikatiivimuodossa *vaalmâš* pitkä vokaali

⁹ Poikkeuksena persoonapronominin, jotka taipuvat kolmessa luvussa: yksikössä, kaksikossa ja monikossa. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 105)

edeltää konsonanttiyhtymää, minkä takia konsonanttiyhtymä on joka tapauksessa lyhyt eli sitä ei tarvitse merkitä heittomerkillä.

Sanaan lisätyllä heittomerkillä merkitään myös diftongin lyhyttä. Adjektiivin *puáris*, ATTR *puá'ris* 'vanha' predikatiivi- ja attribuuttimuotoja voidaan erottaa vain heittomerkin avulla, joka attribuuttimuodossa *puá'ris* merkitsee diftongin *uá* lyhyttä. Heittomerkki seuraa aina lyhyttä diftongia. Sitä merkitään joko heti diftongin jälkeen tai diftongia seuraavan konsonanttiyhtymän keskellä. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 16.) Jälkimmäisessä tapauksessa heittomerkki merkitsee myös, että konsonanttiyhtymän ensimmäinen konsonantti on pitkä (mts. 21). Esimerkiksi adjektiivissa *ruop'sâd*, ATTR *ruo'psis* 'punainen' on käytetty molempia merkintätapajo eli sekä predikatiivi- että attribuuttimuodossa diftongi *uo* on lyhyt. Predikatiivimuodossa *ruop'sâd* äännetään kuitenkin konsonanttiyhtymän ensimmäinen konsonantti pitkänä, attribuuttimuodossa *ruo'psis* toisaalta konsonanttiyhtymä on lyhyt.

3.1.1. Nominien taivutusluokat

Inarinsaamen adjektiiveja luokitellaan taivutuksen perusteella muiden nominien tavoin taivutuksen perusteella. Joissakin tutkimuksissa jaetaan nominit äänne muutoksien perusteella kahteen ryhmään: paritavuisiin ja paritontavuisiin. Tässä käytetään tarkempaa jaottelua, joka erottelee neljä taivutusluokkaa: kaksitavuisia, kolmitavuisia, nelitavuisia ja supistumanomineja. Tarkempi jaottelu kuvailee paremmin, miten eri adjektiivien attribuuttimuodot muodostetaan, sillä esimerkiksi paritavuisien adjektiivien attribuuttimuodot voivat olla hyvin erinäköisiä riippuen siitä, onko kyseessä oleva adjektiivi kaksi- tai nelitavuinen. Taivutusluokan tavuluku ei kuitenkaan välttämättä näy perusmuodossa eli yksikön nominatiivissa. Alempana kuvataan, minkä mukaan nomineja jaetaan eri taivutusluokkiin. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 107.)

3.1.1.1. Kaksitavuiset nominit

Kaksitavuisien taivutusluokkaan kuuluvat nominit, joissa on perusmuodossa kaksi tavua ja joiden perusmuoto päättyy vokaaliin. Kaksitavuisia adjektiiveja ovat esimerkiksi *pyeri*, ATTR *pye'ri* 'hyvä'; *herkki*, ATTR *he'rhis~her'kis* 'herkkä' ja *jollâ*, ATTR *jolâs* 'hullu'. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 107.)

Monet kaksitavuiset nominit ovat astevaihtelullisia, kuten voidaan huomata ylempänä mainittujen adjektiivien perus- ja attribuuttimuotojen eroista. Astevaihtelu inarinsaamassa on suomen astevaihtelun kaltainen, sillä se tarkoittaa sanavartalon sisällä olevan konsonantin muuttumista. Inarinsaamassa astevaihtelu ilmenee joko pituus- tai laatuvariahteluna, joskus myös sekä pituus- että laatuvariahteluna, kuten esimerkiksi adjektiivissa *herkki*, ATTR *he’rhis* ’herkkä’. (mts. 26.)

3.1.1.2. Kolmitavuiset nominit

Kolmitavuisien nominien perusmuodossakin voi olla kaksi tavua. Nominit luokitellaan kolmitavuisiksi monikon nominatiivin ja yksikön genetiivin avulla. Kolmitavuisilla nomineilla on monikon nominatiivissa kolme tavua, mutta yksikön genetiivissä kaksi tavua. Yksikön genetiivi päättyy konsonanttiin. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 107-108.)

Kolmitavuisia adjektiiveja ovat esimerkiksi *väädis*, ATTR *vädis* ’vaikea’ ja *puáris*, ATTR *puá’ris* ’vanha’, joiden monikon nominatiivissa *váddáseh* ja *puárráseh* on kolme tavua.

Kolmitavuisien nominien vartaloissa voi tapahtua astevaihtelua sekä vokaalien pituusmuutoksia.

3.1.1.3. Nelitavuiset nominit

Nelitavuisienkin nominien tapauksessa ratkaiseva on monikon nominatiivi. Nominin luokitellaan nelitavuisiksi, jos se on monikon nominatiivissa nelitavuinen ja yksikön genetiivissä kolmitavuinen. Yksikön genetiivimuoto päättyy kolmitavuisien nominien tapaan konsonanttiin. (mts. 108.)

Nelitavuisia adjektiiveja ovat muun muassa johtimella *-ttem~ttim* muodostetut karitiiviadjektiivit.

3.1.1.4. Supistumanominit

Supistumanomineiksi eli supistumavartaloiksi nomineiksi nimitetään P. Morottajan ja Olthuisin (2016: 109) mukaan nomineja, joissa ”vartaloon kuuluva vanha konsonanttiaines on kadonnut tietyistä taivutusmuodoista”. Supistumanominit tunnistaa siitä, että yksikön genetiivimuoto päättyy pitkään vokaaliin. Poikkeuksina ovat

s-päätteiset supistumavartaloiset nominit, joissa genetiivimuoto päättyy lyhyeen vokaaliin. (mt.)

Useimmat supistuma-adjektiivit ovat *-las-*, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vâš-*loppuisia, esimerkiksi *távâlâš* GEN *táválii* 'tavallinen'. Joissakin adjektiiveissa nominatiivimuoto loppuu myös pitkään vokaaliin, kuten adjektiiveissa *kiäd'gáá*, ATTR *kiäd'gáás* 'kivinen'; *jien'nii*, ATTR *jien'niis* 'äänekäs' ja *ivnáá*, ATTR *ivnáás* 'värikäs'. (Olthuis 2000: 173.)

3.1.2. Adjektiivien luokittelu attribuuttimuodon perusteella

Seuraavana esitellään eri adjektiivien attribuuttimuodot inarinsaamessa. Mallina toimii adjektiivien luokittelu, joka käytetään myös kieliopissa. P. Morottaja ja Olthuis (2016: 204) jakavat adjektiivit neljään ryhmään sen perusteella, minkälainen on adjektiivin attribuuttimuoto:

- 1) Attribuuttimuoto on sama kuin yksikön nominatiivi.
- 2) Attribuuttimuodossa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.
- 3) Attribuuttimuoto on s-päätteinen.
- 4) Attribuuttimuoto on â-päätteinen tai muuhun vokaaliin päättyvä.

3.1.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi

Osalla inarinsaamen adjektiiveista ei ole erikseen attribuuttimuotoa. Sen sijaan nominin määreenä käytetään adjektiivin perusmuotoa eli predikatiivimuodon yksikön nominatiivia.

Siihen ryhmään kuuluvat *-las-*, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vâš-*loppuiset supistumavartaloiset adjektiivit. Olthuis (2000: 171) huomauttaa, että tällaisilla supistumavartaloisilla adjektiiveilla attribuutti usein kongruoi pääsanansa kanssa monikossa (sekä sijassa että luvussa). Uudemmat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että supistumavartaloisten adjektiivien attribuutti voi osittain kongruoida yksikössäkin. Siinä tapauksessa kyseessä voi olla myös puolikongruenssi (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204).

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>táválâš tupe</i> 'tavallinen tupa'	<i>táválâš ~ táváliih tuveh</i>
Genetiivi	<i>táválâš ~ táválii tuve</i>	<i>táválâš ~ táválij tuvij</i>
Akkusatiivi		<i>táválâš ~ táválijd tuuvijd</i>
Lokatiivi	<i>táválâš ~ táválii tuuveest</i>	<i>táválâš ~ táválijn tuuvijn</i>
Illatiivi	<i>táválâš ~ táválii tupán</i>	<i>táválâš ~ táváláid tuuvijd</i>
Komitatiivi	<i>táválâš ~ táválain tuuvijn</i>	<i>táválâš ~ táválij tuvijguin</i>
Abessiivi	<i>táválâš ~ táválii tuvettáá</i>	<i>táválâš ~ táválij tuvijttáá</i>
Essiivi		<i>táválâš (~ táválâžžân) tuppeen</i>
Partitiivi		<i>táválâš (~ táválâžžád) tuppeed</i>

Taulukko 2. Lausekkeen *táválâš tupe* kongruenssi, puolikongruenssi ja inkongruenssi¹⁰

Taulukosta näkyy, että adjektiivin *táválâš*, GEN *táválii* 'tavallinen' attribuutti voi käyttäytyä kahdella eri tavalla: joko attribuutti ei kongruoi pääsanansa kanssa ollenkaan tai attribuutti on pääsanansa kanssa (puoli-)kongruenssissa. Esimerkiksi substantiivilausekkeessa *táválii tuve* 'tavallisen tuvan' sekä adjektiiviattribuutti että lausekkeen pääsana ovat yksikön genetiivissä. Puolikongruenssilla puolestaan tarkoitetaan, että adjektiiviattribuutti ei ole perusmuodossa muttei myöskään kongruoi täysin pääsanansa kanssa (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 203), esimerkiksi lausekkeessa *táválii tuuveest* 'tavalisessa tuvassa', jossa pääsana *tuuveest* on lokatiivissa ja attribuutti *táválii* genetiivissä.

Tähän ryhmään kuuluvat supistumavartaloisten adjektiivien lisäksi jotkut kolmitavuiset adjektiivit, joissa on perusmuodossa lyhyt vartalo, esimerkiksi *hiđes*, GEN *hittáás* 'hidas'; *kirkes*, GEN *kirkká(s)* 'kirkas'; *kuárus* 'tyhjä'; *putes*, GEN *puttá(s)* 'puhdas' (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204; Olthuis 2000: 172). Nämä adjektiivit eivät kongruoi attribuuttirakenteissa.

Yksitavuisella adjektiivilla *šiev* 'hyvä' ei ole myöskään erikseen attribuuttimuotoa (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204).

10 Inarinsaamassa ovat yksikön genetiivi ja akkusatiivi samanmuotoisia eikä essiivissä sekä partitiivissa eristetä lukua. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 105) Tämä taulukko perustuu P. Morottajan ja Olthuisin kieliopin tietoon (2016: 204) sekä Sámi Giellagáldun kotisivuun (Attributij konjuistem 2015). Sulkeisiin laitettuja muotoja ei yleensä käytetä (Attributij konjuistem 2015).

3.1.2.2. Attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali

Toinen ryhmä koostuu adjektiiveista, joiden perusmuodossa esiintyy ensimmäisessä tavussa pitkä vokaali tai diftongi¹¹, joka attribuuttimuodossa lyhenee. Muuten attribuuttimuoto on samanmuotoinen kuin perusmuoto. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205.)

Tähän ryhmään kuuluvat monet astevaihtelulliset kolmitavuiset adjektiivit: -š-loppuiset (esimerkiksi *kaḏāš*, ATTR *kaḏāš* 'kateellinen' ja *vaalmāš*, ATTR *va'lmāš* 'valmis'), useimmat -is-loppuiset (esimerkiksi *rāhis*, GEN *rākkás*, ATTR *rāhis* 'rakas'; *vādis*, GEN *vāddás*, ATTR *vādis* 'vaikea'; *ruavis*, GEN *ruávvás*, ATTR *ruá'vis* 'karkea' ja *puáris*, GEN *puár'rás*, ATTR *puá'ris* 'vanha') ja jotkut -us-loppuiset (*áávus*, GEN *ávus*, ATTR *ávus* 'auki' ja *kuárus*, GEN *kuárrus*, ATTR *kuá'rus* 'tyhjä') sekä -âs-loppuiset (*oomâs*, ATTR *omâs* 'outo'; *iirâs* ATTR *irâs* 'arka' ja *tiivrâs*, ATTR *ti'vrâs* 'arvokas'). (mt.)

Muutamilla kaksitavuisilla adjektiiveillakin on attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali, esimerkiksi *kuocâ*, ATTR *kuo'câ* 'mätä' ja *pyeri*, ATTR *pye'ri* 'hyvä' (Olthuis 2000: 173; P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205)¹².

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>pye'ri mätki</i>	<i>pye'reh määḏhih</i>
Genetiivi	<i>pye're määḏhi</i>	<i>puo(')rij ma(a)ḏhij</i>
Akkusatiivi		<i>puorijd maadhijd</i>
Lokatiivi	<i>pye're máátkán</i>	<i>puori(i)jd maḏhi(i)jd</i>
Illatiivi	<i>pye're määḏhist</i>	<i>puorijn maadhijn</i>
Komitatiivi	<i>puorijn määḏh(i)ijn</i>	<i>puo(')rij maḏhijgijn gui'm</i>
Abessiivi	<i>pye're määḏhittáá</i>	<i>puo(')rij maḏhittáá ~</i>
Essiivi		<i>pyerrin mätkin</i>
Partitiivi		<i>pyerrid mätkid</i>

Taulukko 3. Lausekkeen *pye'ri mätki* 'hyvä matka' kongruenssi (Olthuis 2000: 88)

11 Lyhyttä diftongia merkitään tämän luvun näytteissä heittomerkillä ' (ks. 1.2. Adjektiivit inarinsaamassa ja niiden luokittelu). Tavallisessa kirjakielessä tätä merkintätapaa ei kuitenkaan käytä.

12 Olthuisin (2000: 173) mukaan adjektiivilla *pyeri* ei ole erillistä attribuuttimuotoa, mutta tässä viitataan uudempaan kielioppiin, jonka mukaan adjektiivin *pyeri* attribuuttimuodossa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205).

Adjektiivi *pyeri*, ATTR *pye'ri* 'hyvä' on poikkeuksellinen, sillä sen attribuuttimuoto taipuu (M. Morottaja 2007: 32). Se kongruoi joissakin muodoissa täysin pääsanansa kanssa (esimerkiksi monikon nominatiivissa *pye'reh määđhih*). Kuten monilla supistumavartaloisilla adjektiiveilla (ks. 3.2.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi), joissakin muodoissa esiintyy myös puolikongruenssi, esimerkiksi yksikön illatiivissa *pye're máátkán*, jossa attribuutti *pye're* on genetiivissä (Olthuis 2000: 88).

3.1.2.3. -s-pääteinen attribuuttimuoto

Kolmannen ryhmän muodostavat adjektiivit, joiden attribuuttimuoto on -s-pääteinen. Ne ovat useimmat kaksitavuiset adjektiivit, astevaihteluttomat supistumavartaloiset adjektiivit, karitiiviadjektiivit ja monet astevaihteluttomat kolmitavuiset adjektiivit (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205-206). Olthuis (2000: 173-174) erottaa -s-päätteisiä, -âs-päätteisiä, -is-päätteisiä, ja -es-päätteisiä adjektiiveja.

Useimmiten kaksitavuisten adjektiivien attribuuttimuoto on -s-pääteinen sekä heikkoasteinen. Perusmuotoon verrattuna vartalo on lyhentynyt. Esimerkiksi adjektiiveissa *čepi*, GEN *čepi*, ATTR *čepis* 'taitava'; *ucce*, GEN *uce*, ATTR *uces*¹³ 'pieni'; *herkki*, ATTR *he'rhis* 'herkkeä' ja *jollâ*, ATTR *jolâs* 'hullu' voidaan huomata astevaihtelua (pp:p, cc:c, rkk:rh ja ll:l). Adjektiivissa *hyeni*, ATTR *hye'nes* 'huono' näkyy lisäksi attribuuttimuodossa poikkeuksellinen vokaalimuutos *i>e*. (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206.)

Astevaihteluttomat supistumavartaloiset adjektiivit, jotka eivät ole -las-, -lâš-, -muš-, -sâš- tai -vâš-loppuisia (vrt. 3.1.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi), ovat attribuuttimuodossa -s-päätteisiä: *kiâđ'gáá*, ATTR *kiâđ'gáás* 'kivinen'; *jien'nii*, ATTR *jien'niis* 'äänekäs' ja *ivnáá*, ATTR *ivnáás* 'värikäs' (Olthuis 2000: 173).

Karitiiviadjektiivit muodostetaan inarinsaamassa johtimella -ttem~ttim, jonka vaste suomen kielessä on -ton~tön-johtin ja jolla ilmaistaan jonkun ominaisuuden puuttumista. Karitiiviadjektiivitkin noudattavat -(e)s-päätteistä attribuuttimuotoa, mutta vartalo, johon päätettä liitetään, voi vaihdella. P. Morottaja ja Olthuis (2016: 206)

13 P. Morottajan ja Olthuisin kieliopissa (2016: 206) esiintyy adjektiivi 'pieni' kahdessa muodossa: *ucce*, ATTR *uces* ja *uces*, ATTR *uccâ* (ks. myös 1.2.2.4. Vokaalipääteinen attribuuttimuoto).

antavat kaksi esimerkkiä: *huo'láttem* ATTR *huo'láttes~huo'láttemes* 'huoleton'; *hämitem*, ATTR *hämittes~hämitemes* 'muodoton'. Olthuisin mukaan (2000: 173) adjektiivilla *hämitem* esiintyy vielä enemmänkin variantteja: *hämitem~hämittim*, ATTR *hämittes~hämmitis~hämmitâs~hämitemes~hämmitimes* 'muodoton'.

Kolmitavuisten *-âd*-vartaloisten adjektiivien attribuuttimuoto on *-is*-päätteinen. Kun päätte *-is* korvaa osan vartalosta, on attribuuttimuodon vartalo lyhentymätyyppinen, esimerkiksi *muččâd*, ATTR *mučis* 'kaunis' (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205) ja *čappâd*, ATTR *čapis* 'musta' (Olthuis 2000: 173). Myös perusmuodon vartalossa esiintyvä pitkä vokaali lyhenee attribuuttimuodossa: *juollâd*, ATTR *juo'lâdis* 'harva' (P. Morottaja ja Olthuis: 206).

Joidenkin astevaihteluttomien *âd*-vartaloisten adjektiivien attribuuttimuodon päätte voi olla joko *-âs* tai *-is*. Siinä tapauksessa päätte *-âs~is-* ei korvaa osaa vartalosta eikä vartalo lyhene muulla tavalla, esimerkiksi *ilgâd*, ATTR *ilgâdâs~ilgâdis*. (Olthuis 2000: 173) Myös monien kolmitavuisten *iš~ič*-vartaloisten sekä astevaihteluttomien *-âl-*, *-il-*, ja *-el*-vartaloisten adjektiivien attribuuttimuodot ovat Olthuisin mukaan (mt.) *-âs~is-*-päätteisiä: *eeliš~eelič*, ATTR *eeličâs~eeličis* 'vilkas, eläväinen'; *jieŋŋâl*, ATTR *jieŋŋâlâs~jienŋâlis~jienŋâlâs~jienŋâlis* 'syvä' ja *jotteel*, ATTR *jotteelâs~jotelis~jotelâs* 'nopea'.

Olthuisin (mt.) esimerkit osoittavat, että *-âd*-vartaloisten adjektiivien attribuuttimuodot kuitenkin vaihtelevat. Joidenkin adjektiivien attribuuttimuodossa on joko lyhentymätyyppinen vartalo ja attribuutin päätteenä *-is* tai sama vartalo kuten predikatiivimuodossakin, johon liitetään päätte *-is~âs*: *ruok'kâd*, ATTR *ruo'kis~ruok'kâdis~ruok'kâdâs* 'rohkea' ja *kier'gâd*, ATTR *kie'rgis~kier'gâdis~kier'gâdâs* 'kerkeä'.

3.1.2.4. Vokaalipääteinen attribuuttimuoto

Neljänteen ryhmään kuuluvat adjektiivit, joiden attribuuttimuoto on vokaalipääteinen. Yleensä tämän ryhmän adjektiivien attribuuttimuodon pääte on *-â*, mutta harvoissa tapauksissa se voi päättyä johonkin muuhun vokaaliinkin, esimerkiksi *ko'skes*, ATTR *koške* 'kuiva' (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206-207).

Vokaalipääteinen attribuuttimuoto on muun muassa astevaihtelullisilla supistumavartaloisilla adjektiiveilla (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206), Olthuisin (2000: 174) mukaan tarkemmin *uv*-vartaloisilla ja joillakin *is*-vartaloisilla adjektiiveilla, esimerkiksi *kossuv*, ATTR *kossâ* 'paksu (lumesta)'; *olluv*, ATTR *ollâ* 'korkea' ja *njäälgis*, ATTR *njaalgâ* 'makea; hyvänmakuinen'. Astevaihtelullisiin supistumavartaloisiin adjektiiveihin kuuluvat myös *stye'res*, ATTR *stuurâ* 'iso' (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 159, 207) sekä *uces*, ATTR *uccâ* 'pieni'¹⁴.

Monien kolmitavuisien adjektiivien attribuuttimuoto päättyy myöskin vokaalin. Nämä adjektiivit ovat astevaihtelulliset *-es-* ja *-os-*loppuiset sekä useimmat *-âs-*loppuiset ja myös jotkut astevaihteluttomat *-s-*loppuiset kolmitavuiset adjektiivit: *times*, ATTR *timmâ* 'pehmeä'; *fijnes*, ATTR *fijnâ* 'hieno'; *nanos*, ATTR *noonâ* 'luja, vahva'; *koolmâs*, GEN *kolmâs*, ATTR *kolmâ* 'kylmä'; *uudâs*, ATTR *uddâ* 'uusi' ja *keppis*, ATTR *keppâ~keppisâs* 'kevyt' (Olthuis 2000: 174, P. Morottaja, ja Olthuis 2016: 206).

Kuten esimerkeistä jo näkyy, voi vokaalipääteisessä attribuuttimuodossa tapahtua kahta erilaista vartalonsisäistä muutosta. Astevaihtelullisten adjektiivien vokaalipääteinen attribuuttimuoto on aina vahva-asteinen, esimerkiksi *uces*, ATTR *uccâ* 'pieni' (astevaihtelu *c:cc*); *styer'es*, ATTR *stuurâ* 'iso' (*r:rr*) ja *times*, ATTR *timmâ* 'pehmeä' (*m:mm*). (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206.)

Lisäksi ensimmäisen tavun vokaali voi muuttua, kun pääte *-â* korvaa jonkin muun vokaalin toisessa tavussa. Tällaiset vartalonsisäiset vokaalimuutokset ovat inarinsaamassa systemaattisia. (mt.) P. Morottaja ja Olthuis (2016: 28) selittävät, että ”ensimmäisen ja toisen tavun vokaaleilla on toisiinsa nähden monipuolinen

¹⁴ P. Morottajan ja Olthuisin kieliopissa (2016: 206) esiintyy adjektiivi 'pieni' kahdessa muodossa: *ucce*, ATTR *uces* ja *uces*, ATTR *uccâ* (ks. myös 1.2.2.2. s-pääteinen attribuuttimuoto).

vokaaliharmonia”. He käyttävät vokaalityyppejä kuvatakseen, miten taivuttaessa toisen tavun vokaalin muutos voi aiheuttaa vokaalin muutoksen ensimmäisessä tavussa.

Taulukosta 3 näkyy esimerkki, miten ensimmäisen tavun vokaali voi muuttua sen mukaan, onko sanan toisessa tavussa *e/i*, *o* tai *â*. Tällaiset muutokset esiintyvät taivutuksen lisäksi myös *-â*-loppuisten adjektiiviattribuuttimuodoissa, kun predikatiivimuodon päätteet *-es*, *-os* tai *-is* korvataan *-â*:lla. Esimerkiksi adjektiivissa *styeres*, ATTR *sturrâ* ’iso’ toisen tavun *â* aiheuttaa diftongin *ye* muutoksen *uo*:ksi; adjektiivissa *nanos*, ATTR *noonâ* ’luja, vahva’ vokaalin *a* muutoksen *o*:ksi ja adjektiivissa *njäälgis*, ATTR *njaalgâ* ’makea; hyvänmakuinen’ vokaalin *ä* muutoksen *a*:ksi. Taulukossa näkyy myös, että jotkut ensimmäisen tavun vokaalit säilyvät, vaikka toisen tavun vokaali muuttuisikin. Sellaiset vokaalit ovat *u* ja *i*, joista löytyy esimerkkejä myös ylempänä mainituista adjektiivien attribuuttimuodoista: *uces*, ATTR *uccâ* ’pieni’ ja *times*, ATTR *timmâ* ’pehmeä’.

Toisen tavun vokaali	Tyypin 1 <i>e, i</i>	Tyypin 2 <i>o</i>	Tyypin 3 <i>â</i>
Ensimmäisen tavun vokaali	<i>a</i>	<i>a</i>	<i>o</i>
	<i>i</i>	<i>i</i>	<i>i</i>
	<i>o</i>	<i>o</i>	<i>u</i>
	<i>u</i>	<i>u</i>	<i>u</i>
	<i>ä</i>	<i>á</i>	<i>a</i>
	<i>e</i>	<i>iä</i>	<i>e</i>
	<i>ie</i>	<i>iä</i>	<i>ie</i>
	<i>uá</i>	<i>uá</i>	<i>o</i>
	<i>ye</i>	<i>uá</i>	<i>uo</i>

Taulukko 3. Vartalonsisäiset vokaalimuutokset (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 29)¹⁵

15 Lisäsin P. Morottajan ja Olthuisin taulukkoon vain ne ensimmäisen tavun vokaalimuutosta aiheuttavat toisen tavun vokaalit, jotka esiintyvät mainittujen adjektiivien predikatiivi- ja attribuuttimuodoissa.

3.2. Tutkielman aineisto: Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”

Lea Laitinen mainitsee teoksen ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” alkusanoissa, että vaikka Erkki Itkonen oli laaja-alainen tutkija, oli inarinsaamen kieli hänelle erityisen läheinen. Inarinsaame oli hänen pitkäaikaisin tutkimuskohteensa: hän alkoi kerätä aineistoa inarinsaamesta jo vuonna 1935 ja työskenteli inarinsaamen parissa 1990-luvulle asti. (Itkonen 1992: 7.) Vuosina 1986-1991 ilmestyi hänen laajin inarinsaamea käsittelevä teoksensa: ”Inarilappisches Wörterbuch” (ks. Itkonen 1986: 4-5).

”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” on tekstikokoelma, joka perustuu vuonna 1952 Inarissa kerättyihin nauhoituksiin. E. Itkonen haastatteli sinä kesänä kahtatoista inarinsaamelaisista henkilöä. Hän valitsi keruumatkan äänitteistä vain osan litteroitaviksi ja suomeksi käännettäviksi. Kokoelma näistä teksteistä ilmestyi nimellä ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” vuonna 1992. Kyseinen julkaisu jäi Itkosen viimeiseksi teokseksi. (Itkonen 1992: 6.)

E. Itkosen keräämissä kielinäytteissä kuvastuu, että 1950-luvulla inarinsaame oli vielä hyvin elävä kieli, jota puhuttiin päivittäin inarinsaamelaisissa kodeissa (Olthuis 2009: 95). Hänen informantteihinsa kuuluivat ihmiset eri puolelta Inaria, jonka takia tekstikokoelma sopii erityisen hyvin kielenvaihtelun tutkimukseen.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyvät informantit (3.2.1.) ja selitetään lyhyesti, millä tavalla E. Itkosen käyttämä ortografia eroaa nykyisestä inarinsaamen kirjakielestä (3.2.2.).

3.2.1. Inarinsaamen murteet ja Erkki Itkosen informantit

Ennen Erkki Itkosta inarinsaamea on tutkinut muun muassa Frans Äimä, joka jakaa inarinsaamen neljään päämurteeseen: pohjoiseen, eteläiseen, itäiseen ja läntiseen murteeseen. E. Itkonen käyttää samaa jaottelua sekä sanakirjassaan (1986) että teoksessaan ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” (1992). Hän viittaa kuitenkin samalla Äimän huomioon siitä, että murteiden erot eivät ole hyvin merkittäviä eivätkä niiden väliset rajat ole kovin selkeitä. E. Itkonen lisää myös, että nykyaikaan murteet ovat sekoittuneet vielä enemmän keskenään. (Itkonen 1986: 4-5.)

Esittelen seuraavana Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyviä informantteja, joita on yhteensä kaksitoista: Elsa Kuuva (nyk. Valle), Katri Lahdenmäki, Uula Morottaja, Jouni Musta, Maarit Musta, Iisakki Paadar, Inga Paadar, Pekka Paadar, Matti Saijets, Heikki Sarre, Matti Valle ja Juhan Matti Valle. (Itkonen 1992: 7.)

Ylempänä mainittiin jo, että murteiden erot eivät ole kovin selkeitä. Yritän kuitenkin tässä vaiheessa selvittää, mitä murteita E. Itkosen informantit edustavat, sillä murteet vaikuttavat kielen vaihteluun. E. Itkonen (1992: 3) mainitsee teoksessaan, että hänen informanteistaan kolme – Iisaaki Paadar, Matti Valle ja Maarit Musta – ovat Länsi-Inarista, muut Inarin itä- ja eteläpuolelta. *Kartassa 1* näkyvät alleviivattuina informanttien syntymäpaikat.

Kartta 1: Informanttien syntymäpaikat Inarissa¹⁶

16 Tämä on muokattu versio kartasta <<https://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Inari.png>> (viitattu 8.4.17).

Vain syntymäpaikan perusteella ei voida kuitenkaan päätellä, mitä murretta informantti puhuu. Kuudesta informantista löytyy tietoja myös Itkosen sanakirjassa (1986: 6), jossa luokitellaan heidät ääntämisen perusteella eri murteisiin. Lisäsin ne tiedot *Taulukkoon 4*. Taulukon viimeisestä sarakkeesta löytyvät lisäksi informanttien nimien lyhenteet, joita Itkonen kokoelmassa käyttää.

Nimi	Syntymäpaikka	Syntymävuosi	Murre	Lyhenne
Elsa Kuuva	<i>Ahvenjärvi</i>	1924	<i>etelämurre</i>	<i>EK</i>
Katri Lahdenmäki	<i>Nellimjärvi</i>	1897		<i>KL</i>
Uula Morottaja	<i>Sulkusjärvi</i>	1892	<i>etelämurre</i>	<i>UM</i>
Jouni Musta	<i>Kapperijoensuu</i>	1872		<i>JM</i>
Maarit Musta	<i>Junnas</i>	1872	<i>länsimurre</i>	<i>MM</i>
Iisakki Paadar	<i>Lusmaniemi</i>	1925	<i>länsimurre</i>	<i>IiP</i>
Inga Paadar	<i>Nellimjärvi</i>	1896		<i>IP</i>
Pekka Paadar	<i>Sarmijärvi</i>	1869	<i>itämurre</i>	<i>PP</i>
Matti Saijets	<i>Nellimjärvi</i>	1908		<i>MS</i>
Heikki Sarre	<i>Tiaisniemi</i>	1887		<i>HS</i>
Matti Valle	<i>Jurmo</i>	1909	<i>länsimurre</i>	<i>MV</i>
Juhan Matti Valle	<i>Kivijärvi</i>	1910		<i>JMV</i>

Taulukko 4: ”Inarinsaamelaiden kielinäytteiden” informantit (Itkonen 1992: 7, 1968: 6)

3.2.2. Ortografia

Teoksen ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä” ortografia perustuu pitkälti vanhaan kirjoitustapaan, jota Lauri Itkonen esittelee käänöksessään ”Räämmat Historja” ’Raamatun historia’ (Itkonen 1992: 3, 1968: 7). M. Morottajan (2007: 12) mukaan L. Itkosen esittämä kirjoitustapa vastaa melko tarkkaan puhuttua kieltä.

Ortografiaan kuuluvat seuraavat kirjaimet: *a, á, ä, b, c, č, ʒ, ž, d, đ, e, æ, f, g, h, i, ī, j, k, l, m, n, ŋ, o, p, r, s, š, z, ž, t, u, ū, v, y*. Käsittelen tässä vain kirjaimia, jotka poikkeavat nykyortografiasta. E. Itkonen merkitsee kirjaimella *á* *a*:n ja *ä*:n välillä olevaa äännettä, kirjaimella *æ* *ä*:n ja *e*:n välillä olevaa äännettä sekä kirjaimella *y* *u*:n ja *y*:n välillä olevaa äännettä. Kirjaimet *ʒ* ja *ž* voidaan suomalais-ugrilaisen tarkekirjoituksen mukaan transkriboida vastaavasti *Dz*:na ja *Dž*:na. (Itkonen 1968: 7-9.)

E. Itkonen huomauttaa, että ”Inarinsaamenlaisten kielinäytteiden” teksteissä on merkitty yhtäjaksoisessa puheessa esiintyvät sandhi-ilmiöitä, jotka ovat hänen mielestään inarinsaamelle ominaisia. Kyseessä on ulkoinen sandhi, jossa sanan alussa olevat klusiilit *p*, *t* ja *k* sekä affrikaatat *c* ja *č* muuttuvat usein puolisoinnilliseksi tai soinnilliseksi, kun ne seuraavat soinnillista äännettä. Yhdyssanoissa, jossa jälkikomponentti alkaa konsonantilla, voi esiintyä myös sisäinen sandhi. (Itkonen 1992: 3.)

3.3. Adjektiiviattribuutin vaihtelu ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”

Tässä alaluvussa esitän ja analysoin E. Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyviä adjektiivien attribuuttimuotoja. Analyysissa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, miten adjektiiviattribuutit poikkeavat kielioppien normeista (ks. 3.1. Adjektiivit inarinsaamessa ja niiden luokittelu kielioppeissa).

Alempana esittelen ensin lyhyesti, miten olen kerännyt ja analysoinut adjektiiveja tekstikokoelmasta (3.3.1. Adjektiivien keräämisen ja analyysin metodi). Seuraavana tutkin adjektiivien attribuuttimuotoja ja jaan adjektiivit attribuuttimuotojen mukaan neljään ryhmään (3.3.2. Adjektiivien attribuuttimuodot). Sama jaottelu löytyy myös kielioppeissa (ks. 3.1.2. Adjektiivien luokittelu attribuuttimuodon perusteella). Käsittelen vielä erikseen adjektiivien kongruenssitapahtumia attribuuttirakenteissa (3.3.3. Kongruenssitapahtumia) sekä minkälaisissa muodoissa adjektiivit esiintyvät elliptisissä attribuuttirakenteissa (3.3.4. Adjektiivimuodot elliptisissä attribuuttirakenteissa). Viimeisessä analyysin osassa osoitan, miten suomen kielen vaikutus ilmenee adjektiiviattribuuttien käytössä (3.3.5. Suomen kielen vaikutuksia).

Analyysissani esitän lihavoituna adjektiivien sanakirjamuotoja, johon olen lisännyt sanakirjojen viitteet. Olen tarkistanut adjektiiveja seuraavista sanakirjoista: M. Morottajan ja P. Sammallahden ”Säämi-suomâ sänikirje”:stä (1993, jatkossa SSS), E. Itkosen ”Inarilappisches Wörterbuch”:sta (1986–1991, jatkossa ILW) sekä ”Nettidigisäänih”-sanakirjasta (jatkossa NDS).

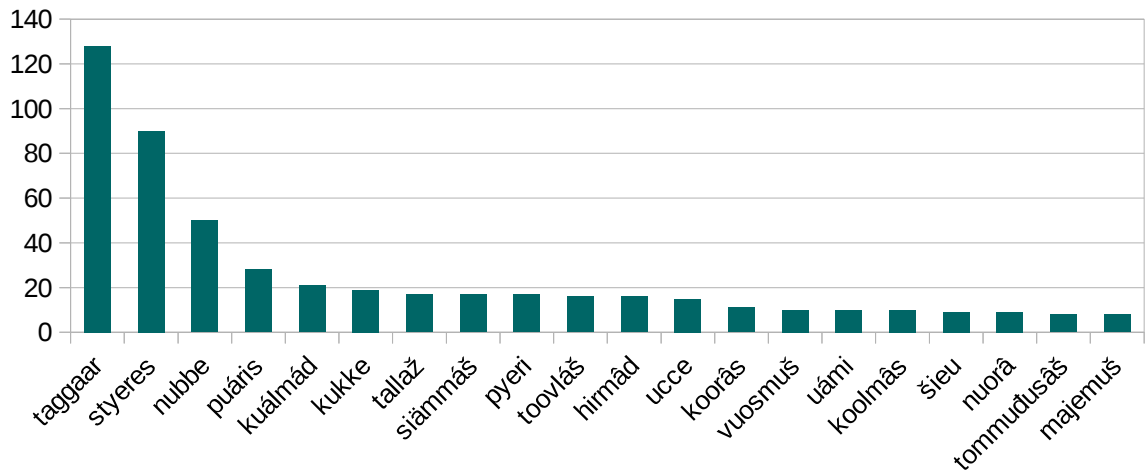
Aineiston näytteiden perään sulkeisiin olen lisännyt informantin lyhenteen sekä ”Inarinsaamelaisia kielinäytteitä”-kokoelman sivun, jolla näyte esiintyy. Käyttämäni informanttien lyhenteet ovat samat kuten kokoelmassakin (ks. 3.2.1. Inarinsaamen murteet ja Erkki Itkosen informantit).

3.3.1. Adjektiivien keräämisen ja analyysin metodi

Adjektiivien keräämisessä lähdettiin Ison suomen kieliopin (2008: §603, jatkossa ISK) määritelmästä, jonka mukaan ”adjektiivit ovat luvussa ja sijassa taipuvia nomineja, jotka luonnehtivat olioita, asioita, asiointiloja tai tilanteita ilmaisemalla niiden todellisia tai kuviteltuja ominaisuuksia”. Tässä vaiheessa korostan, että ISK (2008: §771) nimeää järjestysluvut numeraalien adjektiivijohdoksiksi, jonka takia nekin käsitellään tässä analyysissä adjektiiveina.

Analyysin otettiin mukaan myös nomini *siämmáš* ’sama’, sillä se on attribuuttirakenteissa hyvin adjektiivimainen.

Tekstikokoelmassa esiintyvät attribuutteina muun muassa muutamat partisiippimuodot, kuten seuraavat näytteet kuvaavat: *tæggaarijd pyereest pyellee muorajd* ’sellaisia hyvin palavia puita’, *immeel sivnedim huāđđooh* ’Jumalan luomat eläimet’, *paaččum kuobža* ’amuttu karhu’, *jáámmám kuobžajd* ’kuolleiden karhujen’ (IiP, 51) ja *kästihinnáá pärni* ’kastamaton lapsi’ (UM, 285). Jotkut partisiippimuotoiset sanat voidaan luokitella adjektiiveiksi, kun ne ovat leksikaalistuneet eli kun niiden adjektiivinen käyttö on vakiintunut kielen sanastoon (ISK 2008: §630). Esimerkiksi ylempänä mainituista näytteistä sanaa *jáámmám* ’kuollut’ voidaan pitää adjektiivistuneena, koska se on sanakirjoissa jopa merkitty erikseen (ks. SSS, NDS). Tässä tutkielmassa en kuitenkaan analysoi partisiippimuotoja, sillä ei ole aina mahdollista päätellä, onko kyseinen muoto leksikaalistunut vai ei. Lisäksi partisiippimuotoisilla sanoilla ei ylipäätään ole erillistä attribuuttimuotoa, kuten käy ilmi myös aineistosta kerätyistä näytteistä.

Kaavio 1: Yleisimmät 20 adjektiiviattribuuttia ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”

Olen kerännyt aineistosta 734 attribuuttirakennetta, joista löytyy yhteensä 129 eri adjektiivia. Yleisimmät aineiston adjektiiviattribuutit näkyvät kaaviossa 1. Kaavio näyttää, että proadjektiivit kuten *taggaar* ’sellainen’ (128 esiintymää) sekä järjestysluku *nubbe* ’toinen’ (50), joka on myös hyvin pronominimainen, toistuvat usein. Muihin yleisimpiin adjektiiveihin kuuluvat seuraavaat: ’iso’ (90), *puáris* ’vanha’ (28), järjestysluku *kuálmád* ’kolmas’ (21), *kukke* ’pitkä’ (19), *tallaž* ’silloinen’ (17), adjektiivimainen nomini *siämmáš* ’sama’ (17), *pyeri* ’hyvä’ (17), *toovlás* ’entinen’ (16), *hirmád* ’hirveä’ (16), *ucce* ’pieni’ (15), *koorás* ’kova’ (11), *vuosmuš* ’viimeinen’ (10), *uámi* ’vanha’ (10), *koolmâs* ’kylmä’ (10), *šieu* ’hyvä’(9), *nuorâ* ’nuori’ (9), proadjektiivi *tommuđusâš* ’tuollainen’ (8) ja *majemuš* ’viimeinen’ (8). Attribuutteina esiintyvät myös suoraan suomesta lainatut adjektiivit *vakainen* (2), *komea* (1) ja *kohtelias* (1).

Aineiston attribuuttirakenteissa esiintyvät adjektiivien muodot ovat suureksi osin perusasteessa eli positiivissa (691), mutta jotkut adjektiivit esiintyvät myös voittoasteessa eli komparatiivissa (28) tai yliasteessa eli superlatiivissa (15).

Adjektiiviattribuuttien lisäksi olen kerännyt aineistosta myös esimerkkejä adjektiivien predikatiivimuodoista, sillä sanan perusmuotokin on olennainen, kun tutkitaan attribuuttimuodon muodostamista.

Aineistosta kerätyt adjektiiviattribuuttirakenteet olen lisännyt liitteeseen.

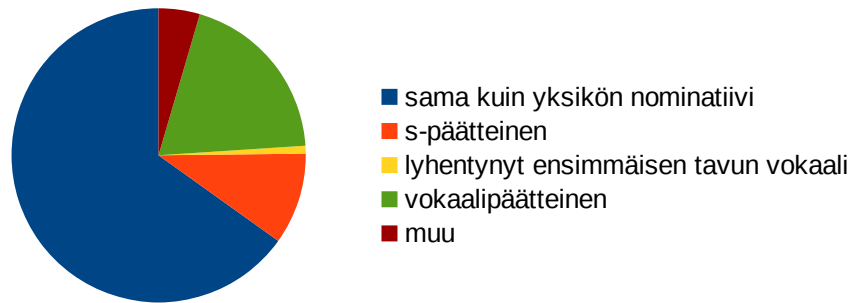
3.3.2. Adjektiivien attribuuttimuodot

Tässä alaluvussa analysoidaan positiivissa olevien adjektiiviattribuuttien muotoja verrattuna adjektiivien perus- eli predikatiivimuotoihin. Kuten aiemmin mainittu, käytetään tässä analyysissä samaa jaottelua kuin kieliopissa. Sen mukaan adjektiivien attribuuttimuodot jakautuvat neljään ryhmään:

- 1) Attribuuttimuoto on sama kuin yksikön nominatiivi.
- 2) Attribuuttimuodossa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.
- 3) Attribuuttimuoto on s-pääteinen.
- 4) Attribuuttimuoto on â-pääteinen tai muuhun vokaaliin päättyvä.

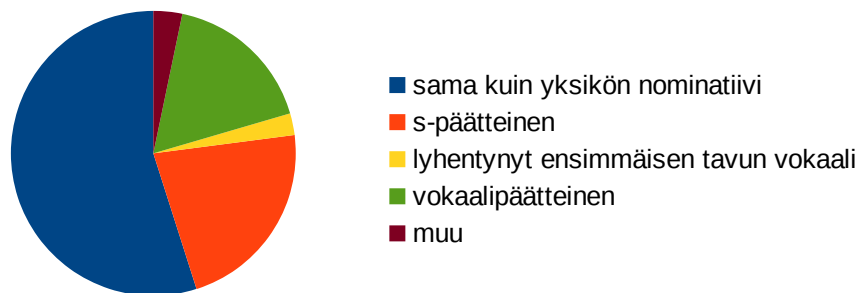
Adjektiivien attribuuttimuodot, jotka eivät sovi yhteenkään ylempänä mainittuun ryhmään, tarkastellaan erikseen (3.3.2.5. Luokittelemattomat attribuuttimuodot). Lisäksi joissakin adjektiiveissa attribuuttimuoto muodostetaan kahdella eri tavalla, jossa tapauksessa adjektiivi käsitellään vastaavien attribuuttimuotojen mukaan molemmissa ryhmissä. Vaihtelutapauksia tutkitaan tarkemmin tämän luvun kuudennessa alaluvussa (3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot).

Aineiston adjektiiviattribuutteja tutkiessa nousee esiin myös kysymys, mikä ylempänä luetelluista adjektiivien attribuuttimuotojen muodostamistavoista on yleisin. *Kaavio 2* kuvaa, minkä muotoisia adjektiiveja löytyy kaikista 691 attribuuttirakenteesta, joissa adjektiivi on perusasteessa eikä kyseinen adjektiivi ole suoraan suomesta lainattu. On tärkeä pitää mielessä, että tässä on kyseessä attribuuttimuotojen jaottelu esiintymien mukaan. Kuten aiemmin *Kaaviossa 1* kuvattiin, jotkut adjektiivit esiintyivät muita useammin. Niihin adjektiiveihin kuuluvat muun muassa *taggaar* 'sellainen' sekä *nubbe* 'toinen', jotka muodostavat yhteensä noin neljäsosan kaikista esiintymistä ja joiden attribuuttimuoto on säännöllisesti samannäköinen kuin predikatiivimuoto. Yleisimpiin adjektiiveihin kuuluu myös *styeres* 'iso', jonka attribuuttimuoto on melkein aina vokaalipääteinen. Näin ollen ei voida tulla johtopäätökseen, että valtaosalla aineiston adjektiiveista ei ole erillistä attribuuttimuotoa, vaikka *Kaavio 2* antaakin sellaisen kuvan.

Kaavio 2: Adjektiivien attribuuttimuotojen jaottelu esiintymien (691) mukaan

Seuraavana esittelen vertailuksi *Kaavion 3*, joka perustuu eri adjektiivien adjektiivimuotoihin. Joidenkin adjektiivien attribuuttimuoto saattaa vaihdella. Niissä tapauksissa kaavioon on otettu mukaan adjektiivin todennäköisin attribuuttimuoto eli muoto, joka esiintyy eniten. Adjektiivin attribuuttimuotoa voi määrittellä, kun adjektiivi esiintyy attribuuttirakenteessa perusasteessa eikä kyseinen adjektiivi ole suoraan suomesta lainattu. Sellaisia adjektiiveja löytyy aineistosta yhteensä 120: 65 adjektiivilla attribuuttimuoto on sama kuin yksikön nominatiivi, 28 adjektiivilla esiintyy s-päätteinen attribuuttimuoto, 21 adjektiivilla vokaalipäätteinen attribuuttimuoto ja kolmella adjektiivilla on attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.

Kaavio 3: Adjektiivien attribuuttimuotojen jaottelu adjektiivien (120) mukaan

Kaaviosta 3 käy ilmi, että attribuuttimuodot, jotka ovat samannäköisiä kuin predikatiivimuodot, eivät pelkästään esiinny aineiston attribuuttirakenteissa kaikkien eniten, vaan muodostavat muutenkin isoimman ryhmän adjektiivien mahdollisista attribuuttimuodoista.

3.3.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi

Adjektiivit, joiden attribuuttimuoto on samannäköinen kuin predikatiivin yksikön nominatiivi eli adjektiivin perusmuoto, muodostovat aineistossa isoimman ryhmän. Siihen ryhmään kuuluvat kielioppien mukaan *-lâs-*, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vâš-*loppuiset supistumavartaloiset adjektiivit, jotkut kolmitavuiset adjektiivit sekä yksitavuinen adjektiivi *šiev* 'hyvä' (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 203–204). Olthuis (2000: 171–172) luokittelee tähän ryhmään myös jotkut kaksitavuiset adjektiivit. Seuraavana käsittelen ensin niitä aineistossa esiintyviä adjektiiveja, jotka kuuluvat myös kielioppien mukaan tähän ryhmään. Sen jälkeen esittelen aineiston adjektiiviattribuutteja, joilla on kieliopissa tai sanakirjoissa merkitty erinäköinen attribuuttimuoto.

Aineistossa löytyy eripäätteisiä supistumavartaloisia adjektiiveja. Attribuuttirakenteissa esiintyvät muun muassa muodot *jyevdilâs*, *-nomalâš~nomolaž*, *imelalâš* ja *lâddilâš* *-lâs~lâš*-päätteisistä adjektiiveista *jyevdilâs* 'joutilas' (SSS), *-nomâlâs* '-niminen' (SSS), *imelâlâš* 'jumalinen' (SSS) ja *lâddlâš* 'lantalainen' (SSS).

Supistumavartaloiset *-muš*-päätteiset adjektiivit, jotka esiintyvät attribuuttirakenteissa ovat *vuosmuš* 'ensimmäinen' (SSS), *koskâmuš* 'keskimmäinen' (SSS) sekä *majemuš* 'viimeinen' (SSS) – aineistossa vastaavasti *vuosmuš~vuosmuž*, *koskamuž* ja *majemuš*.

Supistumavartaloiset *-sâš*-päätteiset adjektiivit *kukkosâš* 'pituinen' (SSS) ja *-nommâsâš* '-niminen' (SSS) löytyvät aineistossa attribuuttimuotoina *gukkosaš* ja *nommasaš*.

Aineiston näytteiden mukaan *-lâs-*, *-lâš-*, *-muš-*, *-sâš-* ja *-vâš-*loppuiset adjektiivit eivät ole ainoita supistumavartaloisia adjektiiveja, joiden attribuuttimuoto on sama kuin predikatiivimuoto. Esimerkiksi adjektiiveilla *eennâmvuâlâáš* 'maalainen' (NDS) ja *toovlâš* 'entinen' (SSS) sekä *s*-päätteisellä adjektiivilla *stijjes* 'tarkkakätinen' (NDS) ei ole myöskään erillistä attribuuttimuotoa.

Supistumavartaloisten adjektiivien attribuuttimuodot, jotka ovat samanäköisiä kuin predikatiivimuodot, saattavat taipua pääsanansa mukaan. Adjektiivit *tâválâš* 'tavallinen' (SSS), *tallaž* 'silloinen' (ILW), *tâálâš* 'nykyinen' (NDS), *vuâimâlaž* 'voimakas'

(ILW), *ahasâš* 'ikäinen' (SSS), *eresmuáđusâš* 'erilainen' (SSS), *maangâmuáđusâš* 'monenlainen' (SSS), *-itosâš* '-vertainen' (SSS), *-ihâsâš* '-vuotias' (NDS), *táálâš* 'nykyinen' (SSS) ja *oovdiš* 'entinen' (SSS) esiintyvät aineistossa pelkästään taivutettuina.

Yksitavuinen adjektiiviksi *šiev* 'hyvä' (NDS) ilmenee aineistossa sekä attribuutti- että predikatiivinäytteissä muotona *šieu*, joka vastaa säännönmukaista ääntämistä, sillä v ääntyy tämän sanan lopussa puolivokaalina.

Aineistossa esiintyvät lisäksi jotkut kaksitavuiset adjektiivit, joilla ei nähtävästi ole erillistä attribuuttimuotoa, kuten esimerkiksi *pase* 'pyhä' (SSS).

Myös proadjektiiveilla *taggaar* 'sellainen' (SSS) ja *tuoggaar* 'tuollainen' sekä adjektiivimaisella pronominilla *siämmâš* 'sama' (SSS) ei ole erillistä attribuuttimuotoa. Useimmissa aineiston attribuuttirakenteissa ne taipuvat pääsanan mukaan.

Adjektiiviksi *hirmâd* 'hirveä' (SSS) toimii attribuuttirakenteissa joko adjektiiviattribuuttina tai adverbiaalina, joka määrittää toista adjektiivia (vrt. suomen *hirveän*). Esimerkiksi lausekkeessa *hirmad eeti* 'hirveä hätä' (IiP, 17) on kyseessä adjektiiviattribuutti, attribuuttirakenteessa *hirmad stuorra njälmi* 'hirveän suuri suu' (IiP, 33) toisaalta se määrittää adjektiivia. Toisin kuin suomessa ei inarinsaamessa kuitenkaan näy, onko kyseessä adjektiiviksi vai adverbiaali, jonka takia jälkimmäisessäkin näytteessä voidaan teoreettisesti tulkita sanaa *hirmad* adjektiiviattribuuttina ('hirveä suuri suu').

Kielioppien sääntöjen mukaan joissakin adjektiivien attribuuttimuodoissa saattaa lyhentyä ensimmäisen tavun diftongi, mikä aineiston näytteistä ei kuitenkaan käy ilmi. Niihin adjektiiveihin kuuluvat *ruávis*, ATTR *ruávis* 'karkea' (SSS); *vuorâs*, ATTR *vuorâs* 'vanhahko' (SSS); *puáris* 'vanha' (SSS); *cuávis* 'matala (vedestä)' (SSS); *pyeri* 'hyvä' (SSS); *kuárus* 'tyhjä' (SSS) ja *tiervâs* 'terve' (SSS), joiden attribuuttimuodot olisivat kielioppien sääntöjen mukaan vastaavasti *ruá'vis*, *vuorâs*, *puá'ris*, *cuá'vis*, *pye'ri*, *kuá'rus* ja *tier'vâs*. Kielioppien muodoissa heittomerkki ' merkitsee ensimmäisen tavun vokaalin lyhentymistä, mutta sanakirjojen muodot vastaavat inarinsaamen ortografiaa,

jossa heittomerkkiä ei käytetä. Aineiston attribuuttimuodoissakaan ei näy diftongin lyhentymistä: *rouvis*, *vuoras*, *poáris~poaris~boaris*, *coauvis*, *pyeri*, *kuárus* ja *tiervas*.

Kieliopin mukaan myös adjektiivin **vaalmâš**, ATTR *valmâš* 'valmis' (SSS) ensimmäisen tavun vokaali lyhenee attribuuttimuodossa. Tämä ei kuitenkaan näy aineiston näytteessä *vaalmaš ergi* 'valmis härkä' (UM, 235). Saman mallin mukaan aineistosta ei löydy adjektiivin **tiivrâs**, ATTR *tivrâs* 'kallis' (SSS) säännönmukaista attribuuttimuotoa, vaan attribuuttimuoto, jossa on säilynyt pitkä vokaali ensimmäisessä tavussa: *tiiuras riemnijs* 'kallis kettu' (MV, 61).

Aineistosta löytyy myös tähän ryhmään luokiteltavia adjektiiveja, joiden attribuuttimuodot ovat kielioppien ja sanakirjojen mukaan joko vokaali- tai s-päätteisiä. Niihin adjektiiveihin kuuluu muun muassa **ruoinâs**, ATTR *ruoinâ* 'laiha' (SSS), joka esiintyy vain yhdessä attribuuttirakenteessa, jossa se kongruoi pääsanan kanssa: *ruojnaseh kyeleh* 'laihat kalat' (JM, 81).

Myös adjektiivilla **styeres**, ATTR *sturrâ* 'iso' (SSS) esiintyy kahdesti predikatiivimuoto attribuuttirakenteessa. Samaa koskee adjektiivia **ucce**, ATTR *uccâ* (SSS), jonka attribuuttimuoto saattaa P. Morottajan ja Olhuisin kieliopin (2016: 206) mukaan olla myös s-päätteinen (*ucce*, ATTR *uces*). Aineiston attribuuttirakenteissa se esiintyy kuitenkin kerran myös predikatiivimuotona *ucce*. Adjektiivin **nievri**, ATTR *nievris* 'huono' (SSS) sääntömukainen s-päätteinen attribuuttimuoto löytyy aineistossakin, mutta lisäksi predikatiivimuotoakin on kerran käytetty attribuuttina: *nievri oajnu* 'huono näkö' (UM, 299). Adjektiivilla **kukke**, ATTR *kuhes* 'pitkä' (SSS) löytyy aineiston näytteissä attribuuttimuodon lisäksi myös predikatiivimuotoinen *kukke* attribuuttina, joka saattaa kongruoida pääsanan kanssa. Adjektiiveja, jotka esiintyvät aineistossa sekä säännönmukaiset vokaali- tai s-päätteiset attribuuttimuodot että predikatiivimuodot attribuutteina, analysoin alaluvussa 3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot.

3.3.2.2. Attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali

Pienimmän ryhmän muodostavat adjektiivit, joiden attribuutti- ja predikatiivimuodot ovat samannäköisiä, paitsi että attribuuttimuodossa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali. Aineistosta löytyy pelkästään kolme adjektiivia, jotka edustavat tätä tyyppiä. Nämä adjektiivit ovat *räävis*, ATTR *rävis* 'raavas'; *räähis*, ATTR *rähis* 'rakas' ja *voorâs*, ATTR *vorâs* 'tuore' (SSS).

Adjektiivi *voorâs*, ATTR *vorâs* 'tuore' (SSS) esiintyy kahdesti yhdyssanassa *voraskyeli* 'tuore kala' (UM, 133).

Adjektiivi *räähis*, ATTR *rähis* 'rakas' (SSS) löytyy vain lausekkeessa *rähis sänigulleeh* 'rakkaat sanankuulijat' (UM, 107), josta käy kuitenkin jo ilmi, että attribuuttimuoto ei kongruoi pääsanansa kanssa luvussa.

Adjektiivi *räävis*, ATTR *rävis* 'raavas; täysikasvuinen' (SSS) esiintyy kolmesti attribuuttina. Lausekkeissa *rävis olmooš* 'aikuinen ihminen' (UM, 109), *rävis sarves* 'raavas hirvas' (IP, 233) ja *moon ahasijn / rävis poccuu* 'minkä ikäisten, raavaiden porojen' (UM, 245) on adjektiiviattribuutissa predikatiivimuotoon verrattuna lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali.

Kaikki kolme adjektiivia kuuluvat astevaihtelullisiin kolmitavuisiin adjektiiveihin. Kieliopin mukaan monien *-âs-* ja *-is-*loppuisien astevaihtelullisten kolmitavuisien adjektiivien attribuuttimuodossa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205), jonka takia näitä attribuuttimuotoja voidaan pitää säännönmukaisina. Aineistosta kerätyt attribuuttirakenteet osoittavat myös, että inkongruenssi pitää tämän ryhmän adjektiiviattribuuteissa paikkaansa.

3.3.2.3. -s-päätteinen attribuuttimuoto

Adjektiivien ryhmään, joiden attribuuttimuoto on -s-päätteinen, kuuluvat kielioppien mukaan useimmat kaksitavuiset adjektiivit, monet astevaihteluttomat kolmitavuiset adjektiivit, karitiiviadjektiivit sekä astevaihteluttomat supistumavartaloiset adjektiivit (P. Morottaja ja Olthuis 2015: 205–206, Olthuis 2000: 173–174). Seuraavana esittelen aineiston s-päätteisiä adjektiiviattribuuttimuotoja taivutusluokittain.

Useimmilla kaksitavuisilla astevaihtelullisilla adjektiiveilla on s-päätteinen attribuuttimuoto. Aineistossa esiintyvät adjektiivit **jollâ**, ATTR *jolâs* 'hullu' (SSS), **kukke**, ATTR *kuhes* 'pitkä' (mt.) ja **ke33i**, ATTR *ke3is* 'kapea' (ILW), joiden attribuuttimuodot ovat odotusten mukaisia, yhtä poikkeusta lukuun ottamatta.

Poikkeuksena on adjektiivi *kukke* 'pitkä'. Sen attribuuttimuodon vaihtelua *kuhes~guhes* voidaan selittää sandhilla (ks. 3.2.2. Ortografia), mutta lisäksi esiintyy joillakin puhujilla myös muoto *kukke* attribuuttina, kuten jo aiemmin mainittu (ks. 3.3.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi). Analysoin tätä vaihtelua alaluvussa 3.3.2.6. ja käsittelen alaluvussa 3.3.3. myös adjektiivin *kukke* kongruenssitapahtumia.

Muut aineistossa esiintyvät kaksitavuiset adjektiivit, joissa ei ainakaan ortografiassa näy¹⁷ astevaihtelua, mutta jotka päättyvät attribuuttimuodossa myös -s:iin, ovat **hyeni**, ATTR *hyenes* 'huono' (SSS), **kevhi**, ATTR *kevhis~kievhis* 'köyhä' (SSS), **hävski**, ATTR *hävskis* 'hauska' (SSS), **kievrâ**, ATTR *kievrâs* 'vahva' (SSS), **nievri**, ATTR *nievris* 'huono' (SSS), **faste~vaste**, ATTR *fastes~vastes* 'ruma' (SSS), **leikkii**, ATTR *leikkiis* 'leikkisä' (NDS) ja **pyeidi**, ATTR *pyeidis* 'lihava' (NDS), joiden attribuuttimuodot vastaavat suurimmaksi osaksi sanakirjojen muotoja.

Adjektiivissa *hyeni*, ATTR *hyenes* (SSS) tapahtuu loppuvokaalin vaihtelu *i>e* attribuuttipäätteen edessä, kuten kieliopieissakin mainittu.

Adjektiivista *kevhi* (SSS) ~ *kievhi* (NDS) löytyvät attribuuttimuodot *kieyhis~gieyhis*. Alkukonsonantin vaihtelua voidaan taas pitää sandhina ja transkriptiossa merkitty *y* selittää sillä, että *v*:llä merkitään inarinsaamassa myös puolivokaali, joka voi sanan

¹⁷ Kieliopieissa toisaalta käytetään sellaisissa tapauksissa heittomerkkiä astevaihtelun merkitsemiseksi.

lopussa tai ennen toista konsonanttia ääntyä joko *u*:na tai *y*:nä (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 19). On kuitenkin mainittavaa, että adjektiivin predikatiivimuotojen vartalo aineistossa on sitä vastoin aina *kievhi-*. Tästä käy myös ilmi, että sekä predikatiivissa että attribuutissa on adjektiivin ensimmäisessä tavussa diftongi *ie*.

Myös adjektiiveissa *kievrâ* 'vahva' (SSS) ja *hävski* 'hauska' (SSS) muuttuu vartalonsisäinen *v* aineiston attribuuttimuodossa vokaaliksi (*kieuras*, *häyskis*), mutta säilyy predikatiivimuodossa *v*:nä (*kievra*, *hävski*). Attribuuttimuodoista käy ilmi, että vokaalin *y~u* etisyys tai takaisuus riippuu äänneympäristöstä eli kyseessä on vokaaliharmonia. Samalla tavalla käyttäytyy myös adjektiivin *nievri* 'huono' (SSS) aineistossa esiintyvä attribuuttimuoto *nieyris*, jonka predikatiivimuoto *nievri* esiintyy kerran myös attribuuttirakenteessa (ks. 3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot).

Adjektiivin *faste~vaste* 'ruma' (SSS) alkukonsonantti voi sanakirjojen mukaan olla joko *f* tai *v*. Aineistossakin löytyvät vastaavasti attribuuttimuodot *fastes* sekä *vastes*, mutta predikatiivina esiintyy vain *v*:lla alkava vartalo. Tämä saattaa olla murteellinen vaihtelu, sillä muoto *fastes* esiintyy länsimurteen puhujan (IiP) puheessa; muodot *vaste*, ATTR *vastes* toisaalta etelämurteen puhujan (UM) puheessa.

Adjektiivilla *paa*, ATTR *paa(a)s* 'paha' (SSS) löytyvät aineistosta attribuuttimuodot *paas* ja *paa-as*, jotka vastaavat sanakirjan muotoja. Huomautettava on, että molemmat muodot esiintyvät yhden informantin (UM) puheessa.

Adjektiivilla *sijvuu*, ATTR *sijvo* 'siivo' on M. Morottajan ja Sammallahden mukaan (SSS) vokaalipäätteinen attribuuttimuoto. Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä löytyy sen sijaan *s*-päätteinen muoto: *tæggær oali sijvuus vuoras* 'sellainen hyvin siivo ukko' (IP, 35), joka on myös annettu Nettidigisäänih-sanakirjassa (NDS).

Yhden alaryhmän muodostavat myös kolmitavuiset *âd*-vartaloiset adjektiivit. Niiden adjektiivien attribuuttimuoto on aina *-is*-päätteinen (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 205), mikä toteutuu tämän analyysin aineiston näytteissäkin. Aineistossa esiintyvät attribuuttirakenteissa adjektiivit *čappâd*, ATTR *čapis* 'musta'; *juollâd*, ATTR *juolis~juolâdis* 'harva (verkosta)'; *muččâd*, ATTR *mučis* 'kaunis'; *lussâd*, ATTR *luisis* 'painava';

vielgâd, ATTR *vielgis* 'valkoinen'; *ruopsâd*, ATTR *ruopsis* 'punainen', *sevňâd*, ATTR *sevňis* 'pimeä' ja *poskâd*, ATTR *poskis* 'tiukka' (SSS).

Kuten sanakirjan muodoissa näkyy, tapahtuu neljässä ensimmäisenä mainitussa adjektiivissa (*čappâd*, *juollâd*, *muččâd* ja *lussâd*) astevaihtelu, jonka tuloksena attribuuttimuoto on heikossa asteessa. Toisaalta jälkimmäiset adjektiivit (*vielgâd*, *ruopsâd*, *sevňâd* ja *poskâd*) eivät ole astevaihtelullisia. Tämä toteutuu myös aineiston näytteissä.

Adjektiivilla *čappâd*, ATTR *čapis* 'musta' esiintyy lausekkeessa *žapis savza* 'musta lammas' (IP, 291) soinnillinen alkukonsonantti, joka voidaan pitää sandhi-ilmiönä (ks. 3.2.2. Ortografia).

Adjektiivista *juollâd*, ATTR *juolis* ~ *juolâdis* 'harva (verkosta)' (SSS) löytyy vain yksi esimerkki, lauseke *juolis viermi* 'harva verkko' (UM, 213). Toista kieliopissa sekä sanakirjassa mainittua mahdollista muotoa *joulâdis*, jossa heikkoasteinen vartalo säilyy kokonaan, ei löydy aineistosta.

Adjektiivin *sevňâd*, ATTR *sevňis* 'pimeä' (SSS) attribuuttimuodon ensimmäisen tavun vokaali *e* on sanakirjan mukaan lyhyt, mutta aineiston neljästä lausekkeesta vain yhdessä attribuuttimuoto vastaa sanakirjan muotoa: *sevňis ääigi* 'pimeän ajan' (IP, 237). Kolmessa lausekkeessa on sitä vastoin attribuuttimuodossa ensimmäisen tavun vokaali pidentynyt: *seeňis eehideh* 'pimeät illat' (MV, 59), *seeňis tupân* 'pimeään tupaan' (MV, 65) ja *seeňis äjgi* 'pimeä aika' (MV, 67). Huomautan tässä, että nämä esimerkit esiintyvät kahden eri informantin puheissa, josta toinen on länsimurteen edustaja (MV) ja toinen kotoisin Inarin itäpuolelta (IP), joten kyseessä voi olla murteellinen vaihtelu. Kun verataan attribuuttimuotoja aineiston predikatiivimuotoihin, käy ilmi, että molempien (sekä muidenkin) informanttien puheessa adjektiivin *sevňâd* predikatiivimuodon ensimmäisen tavun vokaali *e* on aina lyhyt. Pitkän vokaalin lisäksi attribuuttimuoto *seeňis* eroaa muista tämän adjektiivin muodoista myös sillä, että siinä on *v:n* sijaan vokaali *y*, jossa on kyse aiemmin mainitusta puolivokaali-ilmiöstä.

Adjektiivilla **väimil** 'perso' (SSS) ei ole sanakirjassa mainittu erillistä attribuuttimuotoa, mutta Olthuisin (2000: 173) mukaan kolmitavuiset astevaihteluttomat *-il*-vartaloiset adjektiivit käyttäytyvät samalla tavalla kuten kolmitavuiset *-âd*-vartaloiset adjektiivit eli ne päättyvät attribuuttimuodossa joko *-is:iin* tai *-âs:iin*. Tämännäköinen *s*-pääteinen attribuuttimuoto ilmenee myös aineiston näytteessä: *taggaar nissoon-väjmilas vuoras* 'sellainen naisille perso ukko' (JM, 87).

Aineistosta löytyy myös adjektiivi **viehâv**, ATTR *viehâvâs~viehâvis* 'väkevä' (SSS), jonka attribuuttimuoto lausekkeessa *viehavas käähvi* 'väkevää kahvia' (UM, 289) vastaa sanakirjan muotoa.

Myös adjektiivi **uáneeh** ~ **uáneh**, ATTR *uánehâs* ~ *uánehis* 'lyhyt' (SSS) esiintyy aineistossa sanankirjan mukaisina attribuuttimuotoina *oanehas* ~ *oanihas*.

Kieliopeissa mainitaan myös *-ttem~ttim*-päätteiset karitiivadjektiivit, jotka noudattavat *-(e)s*-pääteistä attribuuttimuotoa, vaikka vartalo, johon päätettä liitetään, voi vaihdella (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206, Olthuis 2000: 173). Aineistosta löytyy kaksi karitiivadjektiivia: **pietitem** 'alaston' (SSS) ja **pänitem** 'hampaaton' (NDS). Jälkimmäinen esiintyy lausekkeessa *pänittimes pärni* 'hampaaton lapsi' (UM, 285) ja sen muotoa voidaan analysoida sillä tavalla, että predikaativimuotoon *pänittim* on liitetty attribuutin pääte *-es*. Adjektiivi *pietitem* näkyy lausekkeessa *piettimes pärnááh* 'alastomat lapset', mutta sen attribuuttimuoto ei ole niin läpinäkyvä. Kielioppien perusteella olisin odottanut mahdollisina attribuuttimuotoina *pietittemes~pietittes* tai *pietittimes~pietittis*. Olen kuitenkin sitä mieltä, että aineistossa esiintyvää muotoa *piettimes* voidaan analysoida samalla tavalla kuten adjektiivia *pänittimes*: *-ttim* on karitiivin johdin ja *-es* attribuuttimuodon pääte. Attribuuttimuodon lyhentynyttä vartaloa voidaan pitää haplologiana eli selittää sillä, että säännönmukaisesta muodosta on kadonnut vartalon tavu *-ti-*: **pietittimes* > *piettimes*.

Supistumavartaloisista adjektiiveista adjektiivilla **vyeligâš** 'matala' (SSS) esiintyy aineistossa attribuuttimuoto *vyeligas*.

Edellä analysoidut s-päätteiset adjektiiviattribuuttimuodot osoittautuvat suurelta osin odotuksenmukaisiksi. Inarinsaamelaisista kielinäytteistä kerätyistä lausekkeista käy myös ilmi, että s-päätteisen attribuuttimuotoon ei koskaan liitetä taivutuspäätteitä.

3.3.2.4. Vokaalipäätteinen attribuuttimuoto

Neljännän ryhmän muodostavat adjektiivit, joiden attribuuttimuoto päättyy vokaaliin. Kieliopeissa mainitaan, että yleensä tämä vokaali on *-â* (P. Morottaja ja Olthuis 2016: 206-207) ja tämä toteutuu myös aineiston näytteissä (jossa sama äänne transkriboitiin *a:na*). Aineistossa löytyy lisäksi vokaaleihin *-e* ja *-u* päättyviä attribuuttimuotoja, joita käsitellään tämän alaluvun toisessa osassa.

â~a-päätteiset attribuuttimuodot

Vokaalipäätteinen attribuuttimuoto on kielioppien mukaan ominainen astevaihtelullisille supistumavartaloisille adjektiiveille sekä monille kolmitavuisille adjektiiveille: astevaihtelullisille *-es-*, *-os-* sekä useimmille *-âs-* loppuisille ja joillekuille astevaihteluttomille *s-*loppuisille (mt.).

Supistumavartaloiset adjektiivit, joiden vokaalipäätteinen attribuuttimuoto esiintyy ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”, ovat ***olluv***, ATTR *ollâ* ’korkea’ (SSS); ***kossuv***, ATTR *kossâ* ’paksu (pyöreistä esineistä, lumesta)’; ***kubduv***, ATTR *kubdâ* ’leveä’ (SSS); ***styeres***, ATTR *stuurâ* ’iso’ (SSS) ja ***uces***, ATTR *uccâ* ’pieni’ (SSS). Niiden adjektiivien attribuuttimuodot aineistossa ovat vastaavasti *olla*, *kossa*, *kubda*, *stuurra* ja *ucca*. Poikkeuksena on kaksi lausekettä, joissa predikatiivimuotoa *styeres* käytetään attribuuttina (ks. 3.3.2.1. Attribuuttimuoto sama kuin yksikön nominatiivi sekä 3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot). Muodoissa *ucca* ja *stuurra* on tapahtunut astevaihtelu (*c:cc* ja *r:rr*). Jälkimmäisessä näkyy lisäksi ensimmäisen tavun vokaali muutos *ye>uo*, jonka syynä on toisen tavun vokaalimuutos *e>a~â* (ks. 3.1.2.4. Vokaalipäätteinen attribuuttimuoto).

Adjektiivin *uces* ’pieni’ kieliopeissa sekä Nettidigisäänih-sanakirjassa mainittu rinnakkainen muoto *ucce*, ATTR *uces* ei aineistosta löydy.

Kolmitavuisista adjektiiveista löytyy aineistosta *a*-päätteinen attribuuttimuoto *-es-* päätteisillä adjektiiveilla *fijnes*, ATTR *fijnâ* 'hieno' (SSS) ja *lines*, ATTR *linnâ* 'pehmeä, miellyttävän lämmin' (NDS), *-os-* päätteisellä adjektiivilla *nanos*, ATTR *no(o)nâ* 'luja, vahva' (SSS) sekä *-âs-* päätteisellä adjektiiveilla *koolmâs*, ATTR *kolmâ* 'kylmä' (SSS); *juurbâs*, ATTR *jurbâ* 'pyöreä' (SSS); *uudâs*, ATTR *uđđâ* 'uusi' (SSS); *tuolbâs*, ATTR *tuolbâ* 'tasainen' (SSS); *njuoskâs*, ATTR *njuoskâ* 'märkä; raaka (lihasta)' (SSS); *koorâs*, ATTR *korrâ* 'kova' (SSS); *liegâs*, ATTR *lieggâ* 'lämmin' (SSS) ja *čuuuhâl~čuuuvâs~čuuuhâs*, ATTR *čuhâ* 'terävä' (SSS).

Aineiston attribuuttimuodot ovat enimmäkseen samat kuten kieliopissa ja sanakirjoissa mainitut. Adjektiiveilla *uudâs* 'uusi', *koorâs* 'kova' ja *liegâs* 'lämmin' näkyy sanakirjan muodoissa astevaihtelua, joka löytyy myös aineiston muodoissa: *uđđâ*, *korra* ja *liegga*. Ensimmäinen tavun vokaali saattaa attribuuttimuodossa lyhentyä, tämä näkyy astevaihtelullisten attribuuttimuotojen *uđđâ* ja *korra* lisäksi myös attribuuttimuodoissa *kolma* (< *koolmâ* 'kylmä') ja *jurba* (< *juurbâs* 'pyöreä').

Adjektiivilla *čuuuhâl~čuuuvâs~čuuuhâs* 'terävä' on Sammallahten ja M. Morottajan sanakirjan (SSS) mukaan kolme mahdollista predikatiivimuotoa ja attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali. Tämä adjektiivi esiintyy kahdessa lausekkeessa: *dæggar čuhakeäđgâž* 'sellainen suippo pikkukivi' (UM, 223) sekä *oali / čuuha säggi* 'hyvin terävä puikko' (IIP, 37). Jälkimmäisessä attribuuttimuoto poikkeaa sanakirjamuodosta sillä, että siinä on säilynyt ensimmäisen tavun pitkä vokaali. Jos adjektiivin perusmuotona pidetään sanaa *čuuuvâs*, voidaan tämäkin adjektiivi lisätä aiemmin mainittuihin astevaihtelullisiin adjektiivien luokkaan (sillä attribuuttimuodossa on siinä tapauksessa tapahtunut laatuvariaatio *v:h*).

Kielioppien mukaan (Olthuis 2000: 174, Morottaja, P ja Olthuis 2016: 207) on adjektiivin *fijnes* 'hieno' attribuuttimuodossa lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali, sanakirjan muodoissa toisaalta pitkä *ii* säilyy (SSS). Ensimmäinen tavun vokaali on aineiston näytteissäkin predikatiivi- ja attribuuttimuodoissa saman pituinen, kuten kuvaavat attribuuttimuoto *fiina* (HS, 149) ja predikatiivin essiivimuoto *fiinesin* (IP,

189). Adjektiivista löytyy myös erillinen lyhentynyt attribuuttimuoto, jota käsitellen alaluvussa 3.3.2.5. Luokittelemattomat attribuuttimuodot.

Adjektiivin *nanos* 'luja, vahva' aineistossa esiintyvä attribuuttimuoto on *noona*, jossa on pidentynyt ensimmäisen tavun vokaali. Lisäksi näkyy, että toisen tavun muutos $o > a \sim \hat{a}$ on aiheuttanut ensimmäisen tavun muutoksen $a > o$, joka vastaa inarinsaamen monitahoista vokaaliharmoniaa (ks. 3.1.2.4. Vokaalipäätteiset attribuuttimuodot).

Adjektiivien *tuolbâs* 'tasainen' ja *njuoskâs* 'märkä; raaka (lihasta)' aineistossa esiintyvissä attribuuttimuodoissa *tuolba* ja *njuoska* ei näy vartalonsisäisiä muutoksia.

Sama koskee myös adjektiivia ***njuolgâd***, ATTR *njuolgâ* 'suora' (SSS), joka ilmenee attribuuttina *njuolga*. Tätä adjektiivia voidaan käsitellä poikkeuksena, sillä *-âd*-vartaloisten kolmitavuisten adjektiivien attribuuttimuoto on P. Morottajan ja Olthuisin kieliopin (2016: 206) mukaan tavallisesti *s*-päätteinen.

Muihin vokaaleihin päättyvät attribuuttimuodot

Aineistossa löytyy neljä adjektiivia, joiden attribuuttimuodot päättyvät muihin vokaaleihin kuin *-a*. Nämä adjektiivit ovat kieliopissa mainitun kolmitavuisen adjektiivin ***koškes***, ATTR *koške(-)* 'kuiva' (SSS) lisäksi kolmitavuinen adjektiivi ***ciägus***, ATTR *ciägu(-)* 'pysty' (SSS) ja supistumavartaloiset adjektiivit ***kavraa***, ATTR *kavre(-)* 'käyrä' (SSS) sekä ***kivkkáá***, ATTR *kivkke(-)* 'jyrkkä' (NDS). Sanakirjojen muodoissa (-) kuvaa, että nämä adjektiiviattribuutit liitetään joskus pääsanaan. Aineiston näytteessäkin näkyy, että kyseiset adjektiiviattribuutit muodostuvat pääsanana kanssa yhdyssanan: *koškejáhâlijd* 'kuivia jäkäliä' (IiP, 39), *ceägukeeyñis* 'pysty köngäs' (UM, 101), *ton kivkkekočattuuvast* 'siitä jyrkästä putouksesta' (UM, 101) ja *kavrepeezist* 'käyrästä petäjästä' (PP, 271). On huomattavaa, että Sammallahti (1998: 73) kirjoittaa adjektiivien *ciägus* ja *koškes* pohjoissaamen vasteista *ceakkus* 'pysty' ja *goikkis* 'kuiva', että niillä ei olekaan erillistä attribuuttimuotoa, vaan ne liittyvät attribuuttirakenteessa pääsanaan (ks. myös 1.2. Adjektiiviattribuutin muodot eri saamen kielissä). Tässä tutkielmassa analysoidaan kyseiset adjektiivit kuitenkin vokaalipäätteisinä attribuuttimuotoina. Siitä huolimatta olen sitä mieltä, että kyseiset adjektiivit muodostuvat yhden alaluokan

vokaalipäätteisistä attribuuttimuodoista, joten niitä kannattaa käsitellä erikseen eikä edellä mainittujen *â*-päätteisten attribuuttimuotojen ryhmän poikkeuksina.

Aineiston näytteiden perusteella voidaan päätellä, että vokaalipäätteiset attribuuttimuodot ovat enimmäkseen *-a*-päätteisiä (*a* vastaa nykyortografian *â*:lle), 21 adjektiivista kolme ovat *e*-päätteisiä ja yksi *u*-päätteinen.

Kieliopeissa käsittelet vokaalipäätteisten attribuuttimuotojen vartalonsisäiset muutokset näkyvät suurilta osin myös aineiston attribuuttimuodoissa. Siihen kuuluvat astevaihtelu, ensimmäisen tavun vokaalin lyhentyminen sekä ensimmäisen tavun ns. vokaalityypin muutos, kun attribuuttimuodon päätte *-a~â* korvaa predikatiivin päätte *-es* (ks. 3.1.2.4. Vokaalipäätteinen attribuuttimuoto).

Tämän ryhmän adjektiiveissakin pätee attribuuttimuotojen inkongruenssi.

3.3.2.5. Luokittelemattomat attribuuttimuodot

Aineistosta löytyy sellaisiakin adjektiiviattribuutteja, joita en luokitellut yhteenkään aiemmin käsiteltyyn ryhmään. Suoraan suomen kielestä lainattujen adjektiivien *vakainainen*, *komea* ja *kohtelias* lisäksi jäivät luokittelun ulkopuolelle myös jotkut inarinsaamen adjektiivit.

Attribuuttirakenteissa *siemman-párnáain* 'pikkulapsen kanssa' (IP, 261) ja *siemma kietkamist* 'pikku komsiossa' (IP, 191) esiintyy adjektiiviattribuutti, jonka predikatiivimuotona voidaan pitää *siemin* 'pienenpieni' (SSS). Analyysissäni tämä adjektiiviattribuutti jäi kuitenkin kahdesta syystä luokittelemattomaksi. Ensiksi E. Itkonen esittää sanakirjassaan (ILW) hakusanaa *siema* 'pieni' ja sen variaationa muoto *siemin*, jota käytetään myös attribuuttina. Tämän taustalla ei ole mahdollista päätellä, onko aineiston näytteissä kyse adjektiivin *siemin* vokaalipäätteisestä attribuuttimuodosta vai onko attribuutin perusmuoto melkein samanmuotoinen adjektiivi *siema* eikä aineistosta löydy näytteitä adjektiivin predikatiivimuodosta. Toiseksi edellisestä alaluvusta kävi ilmi, että vokaalipäätteiset attribuuttimuodot eivät kongruoi pääsanansa kanssa, jonka takia muotoa *siemman* lausekkeessa *siemman-párnáain* 'pikkulapsen kanssa' (IP, 261) on vaikeaa pitää vokaalipäätteisenä.

En myöskään analyysissäni luokittelen adjektiiveja, jotka esiintyvät pelkästään attribuuttimuotona eli joilla ei olekaan predikatiivimuotoa, kuten esimerkiksi *vuosâ* 'ensi' (SSS).

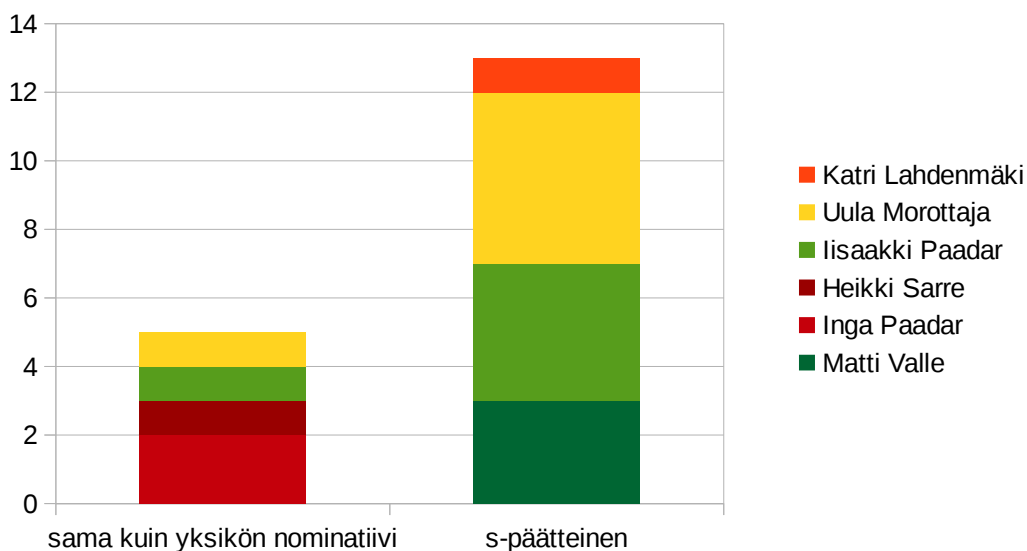
Lisäksi luokittelun ulkopuolelle jäävät lyhentyneet attribuuttimuodot, jotka aineiston transkriptiossa liittyvät useimmiten attribuuttirakenteen pääsanaan, kuten esimerkiksi *korr-bieggan* 'kovalla tuulella' (UM, 129), *uccpoccuuj* 'pikkuporojen' (IP, 187), *fiin-árppoin* 'hienolla langalla' (IP, 283) ja *olm-almaj* 'kunnon mies' (HS, 149).

3.3.2.6. Vaihtelevat attribuuttimuodot

Joidenkin adjektiivien attribuuttimuoto saattaa aineistossa vaihdella. Useimmiten kyseessä ovat adjektiivit, joilla on säännönmukainen vokaali- tai s-päätteinen attribuuttimuoto, mutta joiden predikatiivimuotokin ilmenee aineiston attribuuttirakenteissa. Seuraavana analysoin kyseisiä vaihtelutapahtumia ja selvittelen, saattaako vaihtelu johtua murteellisista eroista.

Yksi yleisemmistä adjektiiveista, joiden attribuuttimuotona saattaa joidenkin informanttien puheessa esiintyä myös predikatiivimuoto, on *kukke*, ATTR *kuhes* 'pitkä' (SSS). Tämä vaihtelu on mainittu aiemmissä tutkimuksissakin (ks. Itkonen 1986: 396, M. Morottaja 2007: 23). M. Morottajan mukaan tässä on kyse murteellisesta variaatiosta, sillä Inarin itäpuolella käytetään adjektiivin perusmuotoa *kukke* sekä predikatiivi- että attribuuttimuotona.

Adjektiivi *kukke* esiintyy aineistossa yhteensä 18 attribuuttirakenteessa: 13 lausekkeessa s-päätteisenä attribuuttimuotona *kuhes* ja viidessä lausekkeessa muotona *kukke*, joka yhdesti myös kongruoi pääsanana kanssa (ks. 3.3.3. Kongruenssitapahtumia). Kaavio 4 kuvaa kahden muodon esiintymisiä eri informanttien puheissa:

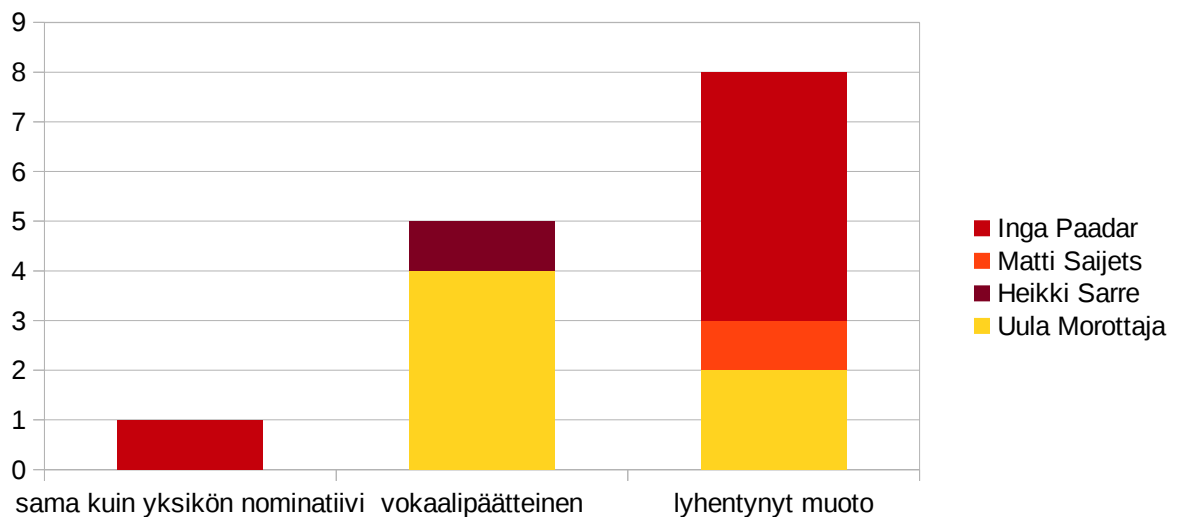
Kaavio 4. Adjektiivin *kukke*, ATTR *kuhes* aineistossa esiintyvät attribuuttimuodot

Adjektiivi löytyy kuuden informantin puheessa. Kaaviossa käytetty vihreä väri merkitsee länsimurteen puhujia (Iisaakki Paadar ja Matti Valle). Muut puhujat ovat kotoisin Inarin itäpuolelta. Niiden merkitsemiseksi on kaaviossa käytetty punainen väri. Poikkeuksena on Uula Morottaja, joka on myöskin kotoisin Inarin itäpuolelta, mutta jota tiedetään edustavan etelämurretta (Itkonen 1986: 6).

Kuten M. Morottajakin (2007: 23) ehdotti, näyttää attribuuttimuoto *kukke* olevan yleisempi Inarin itäpuolella, s-päätteinen attribuuttimuoto *kuhes* toisaalta Inarin länsipuolella. Tähän määrittelyyn löytyy kuitenkin poikkeuksia, sillä yhden itäisen informantin puheessa esiintyy pelkästään s-päätteinen attribuuttimuoto ja joidenkin informanttien puheissa löytyy molempia muotoja. On myös huomattavaa, että M. Morottajan (mt.) esittää esimerkin muodon *kukke* käytöstä attribuuttina, joka on peräisin informantin Uula Morottajan puheesta. Tämän aineiston materiaalissa sama informantti käyttää toisaalta s-päätteistä attribuuttimuotoa selvästi useammin.

Muut adjektiivit, joiden attribuuttimuoto vaihtelee aineiston näytteissä, ovat *styeres*, ATTR *stuorrâ* 'iso' (SSS) ja *nievri*, ATTR *nievris* 'huono'. Predikatiivimuoto *styeres* ilmenee kahden itäisen informantin puheessa (UM, 133 ja HS, 251) attribuuttina. Molemmat informantit käyttävät kuitenkin attribuuttimuotoa *stuorra* useammin. Informantin HS puheessa muoto *stuorra* esiintyy neljästi ja informantin UM puheessa jopa 26 kertaa, kun taas molemmat käyttävät muotoa *styeres* vain kerran. On myös huomattavaa, että muut informantit (mukaan lukien jotkut Inarin itäpuolelta kotoisin olevat puhujat) käyttävät pelkästään säännönmukaista vokaalipäätteistä attribuuttimuotoa. Muodolla *stuorra* on yhteensä 80 esiintymää attribuuttirakenteissa, muodolla *styeres* vain kaksi. Adjektiivi *nievri* 'huono' sitä vastoin on harvinaisempi, se esiintyy attribuuttirakenteissa kuudesti s-päätteisenä muotona *nieyris* ja kerran muotona *nievri*. Predikatiivimuotoinen *nievri* näkyy pelkästään informantin UM puheessa, mutta tässäkin tapauksessa sama informantti käyttää muuten s-päätteistä attribuuttimuotoa *nieyris*. Aineiston perusteella voidaan pitää muotojen *styeres* ja *nievri* käyttöä attribuuttina poikkeuksellisenä, vaikka käy kuitenkin ilmi, että tällaisia poikkeuksia löytyy vain joidenkin itäisten informanttien kielessä.

Adjektiivin *ucce*, ATTR *uccâ~uces* 'pieni' (NDS) attribuuttimuoto on kielioppien ja sanakirjojen mukaan joko vokaali- tai s-päätteinen. Aineiston näytteissä se ilmenee kuitenkin eniten lyhennettynä muotona *ucc(-)*, kuten *kaaviossa 5* näkyy. Kahden informantin puheessa löytyy vokaalipäätteinen muoto *uccâ*, s-päätteinen muoto *uces* toisaalta ei aineistossa esiinny. Informantti Inga Paadar käyttää kerran predikatiivimuotoa attribuuttina. Kyseisen adjektiivin attribuuttimuodoissa ei kuitenkaan näy murteellista vaihtelua, sillä kaikki informantit ovat kotoisin Inarin itäpuolelta.

Kaavio 5. Adjektiivin *ucce*, ATTR *uccâ~uces* aineistossa esiintyvät attribuuttimuodot

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että murteet todennäköisesti vaikuttavat attribuuttimuotojen vaihteluun. Useimmiten Inarin itäpuolelta kotoisin olevilla puhujilla on isompi suuntaus käyttää adjektiivin perusmuotoa myös attribuuttimuotona. Tämä on kuitenkin vain suuntaus, joka tämän aineiston näytteissä koskee vain muutamaa adjektiivia. Sen lisäksi murteellinen ero ei ole adjektiivien attribuuttimuodoissa aina nähtävää, mikä voi johtua murteiden välisien rajojen hämäryydestä. Kuten aiemmin mainittu, ovat murteet lisäksi nykyaikaan vielä enemmän sekoittuneet keskenään (Itkonen 1986: 4-5).

3.3.3. Kongruenssitapahtumia

Tässä alaluvussa tutustutaan aineiston adjektiiviattribuuttien kongruenssitapahtumiin. Analysoin ensin näytteitä supistumavartaloisten adjektiivien sekä adjektiivin *pyeri* 'hyvä' kongruenssista, joita käsitellään myös kieliopissa. Lisäksi esittelen paradigman proadjektiivin *taggaar* 'sellainen' mahdollisista kongruenssitapahtumista sekä muita adjektiiveja, jotka saattavat taipua pääsanan mukaan. Lopuksi näytän aineiston näytteiden avulla, miten pääsanan mukainen kongruenssi tulee näkyviin adjektiivien komparatiivi- ja superlatiivimuodoissa.

Kielioppien (Olthuis 2000: 171, P. Morottaja ja Olthuis 2016: 204) mukaan supistumavartaloiset voivat attribuuttirakenteissa kongruoida pääsanan mukaan, kun niillä ei ole erillistä attribuuttimuotoa. P. Morottajan ja Olthuisin mielestä on kyseessä vapaaehtoinen kongruenssi tai puolikongruenssi. Rauhala (2013: 209–210) korostaa kuitenkin, että Bartens (1972: 156) pitää inarinsaamen supistumavartaloisten adjektiiviattribuuttien kongruenssia monikossa pakollisena.

Taulukossa 5 näkyvät eri supistumavartaloisia adjektiiveja sisältävät attribuuttirakenteet, jotka olen kerännyt ”Inarinsaamelaisista kielinäytteistä”.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>majemuš kárgukeeči</i> 'viimeinen luodon nokka' (LiP, 29)	<i>tallaah ulmuuh</i> 'silloiset ihmiset' (JM, 79)
Genetiivi	<i>vuossmuu iija</i> 'ensimmäisen yön' (UM, 255)	<i>tallaaj ulmuuj</i> 'silloisten ihmisten' (UM, 201)
Akkusatiivi		<i>jiegalijd lavlujd</i> 'hengellisiä lauluja' (UM, 209)
Lokatiivi	<i>tovláá ääigist</i> 'entisaikana' (UM, 289)	<i>tallaajn ulmuujn</i> 'silloisilla ihmisillä' (IP, 233)
Illatiivi	<i>táválii suuhamgárbás</i> 'tavalliseen soutuveneeseen' (PP, 275)	-
Komitatiivi	<i>tommušiin koarrum-árppoin</i> 'sellaisella ompelulangalla' (IP, 283)	-

Taulukko 5. Supistumavartaloisten adjektiivien kongruenssitapahtumia aineistossa

Aineistossa näkyy, että supistumavartaloiset adjektiivit kongruoivat yksikön genetiivissä tai akkusatiivissa sekä komitatiivissa pääsanan mukaan (taulukossa lihavoituina). Yksikön lokatiivissa ja illatiivissa toisaalta pätee puolikongruenssi eli adjektiiviattribuutti on genetiivimuodossa (taulukossa alleviivattuina). Aineistossa esiintyvissä monikon nominatiivin, genetiivin, akkusatiivin sekä lokatiivin esimerkeissä ovat supistumavartaloiset adjektiivit aina samassa sijassa ja luvussa kuten pääsanakin. On ajateltavissa, että P. Morottajan ja Olthuisin (2016: 204) mainittu kongruenssin vapaaehtoisuus on vasta myöhäinen kehitys, joka 1950-luvuilla puhutulle inarinsaamelle ei ollut vielä ominaista.

Inarinsaamen kieliopit sekä aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että adjektiiville *pyeri* 'hyvä' on ominainen yleinen ja laaja taivutus pääsanan edellä. Aineistossa *pyeri* esiintyy positiivissa kuitenkin vain attribuuttirakenteissa, joissa pääsana on yksikön nominatiivissa, joten tämän aineiston näytteellä ei ole mahdollista analysoida adjektiivin *pyeri* kongruenssia. Poikkeuksena on lauseke *pyerrin mielast* 'hyvällä mielellä' (IiP, 75; MV, 75 ja UM, 285), jossa pääsana *mielâ* 'mieli' on yksikön lokatiivissa ja attribuuttiadjektiivi *pyeri* essiivissä. Kyseinen lauseke näyttää olevan kieleen vakiintunut ilmaus.

Adjektiivimainen *siämmáś* 'sama' (SSS) esiintyy kahdeksassa attribuuttirakenteessa, useimmiten genetiivimuodossa. Se kongruoi pääsanan mukaan joko täysin (kuten näytteessä 12a) tai osittain (näytteessä 12b). Erikoiselta näyttää puolikongruenssi lausekkeessa *seämmáá jááyvujd* 'samoja jauhoja' (EK, 169), sillä siinä lausekkeessa pääsana on monikon akkusatiivissa ja attribuutti yksikön (ei monikon) genetiivissä.

- (12) a. *seämmá-jn duolji-jn*
 sama-PL.LOK talja-PL.LOK
 'samoista taljoista' (IP, 247)
- b. *seämmáá rææisu-st*
 sama.GEN reissu-LOK
 'samalta reissulta' (IP, 257)

Aineiston attribuuttirakenteissa eniten esiintyvällä adjektiivilla *taggaar* 'sellainen' on myös ominainen pääsanan mukainen kongruenssi. Taulukossa 6 näkyvät eri attribuuttirakenteet, joissa proadjektiivi *taggaar* joko kongruoi (taulukossa lihavoituina muodot) tai ei. Yksikössä adjektiivi kongruoi pääsanan mukaan vain komitatiivissa¹⁸, monikossa toisaalta kaikissa sijamuodoissa. Poikkeuksina ovat monikon akkusatiivi, jossa adjektiiviattribuutti ei välttämättä kongruoi, ja monikon komitatiivi, jossa adjektiiviattribuutti on monikon genetiivissä, jota voidaan pitää puolikongruenssi-ilmiönä.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>taggar jievja</i> 'sellainen valkko' (IiP, 25)	<i>tággááreh sámmliih</i> 'sellaiset saamelaiset' (IiP, 29)
Genetiivi		<i>tagarij almaaj</i> 'sellaisten miesten' (MV, 69)
	<i>tággár stohe</i> 'sellaisen pötkelön' (IiP, 19)	<i>tagarijd poarrejd</i> 'sellaisia lautoja' (IiP, 17)
Akkusatiivi		<i>taggaar koodiij</i> 'sellaisia kotia' (IiP, 23)
Lokatiivi	<i>taggaar almast</i> 'sellaisella miehellä' (MV, 67)	<i>tagarijn booccujn</i> 'sellaisilla poroilla' (UM, 243)
Illatiivi	<i>taggar rooggán</i> 'sellaiseen kuoppaan' (IiP, 23)	<i>tágarááid pajhiid</i> 'sellaisille paikoille' (IiP, 15)
Komitatiivi	<i>tagarááin oorááin</i> 'sellaisella nuoralla' (UM, 137)	<i>tágarij solákammuijgijm</i> 'sellaisin pohjatuin kengin' (IiP, 39)

Taulukko 6. Proadjektiivin *taggaar* 'sellainen' kongruenssitapahtumia aineistossa

Edellisestä alaluvusta kävi ilmi, että adjektiivin *kukke*, ATTR *kuhes* 'pitkä' (SSS) predikatiivimuoto voi ilmaantua attribuuttirakenteissakin. E. Itkosen (1986: 396) mukaan adjektiivi kongruoi siinä tapauksessa pääsanan mukaan. Tämä toteutuu aineiston lausekkeessa *kuheh várdáh* 'pitkät vartaat' (IP, 225), jossa adjektiivi *kukke* on monikon nominatiivissa kuten pääsanakin. Lausekkeessa *kukke veddikiástun* 'pitkäksi juurinipuksi' (IP, 215) toisaalta pääsana on yksikön illatiivissa, mutta adjektiiviattribuutti yksikön nominatiivissa. Sen mukaan voidaan pitää adjektiivin *kukke* kongruenssia attribuuttirakenteessa vapaaehtoisena.

18 Adjektiivin *taggaar* yksikön genetiivimuoto ei eroa yksikön nominatiivimuodosta, jonka takia ei ole mahdollista päätellä, onko muissa sijamuodoissa kyseessä puolikongruenssi vai inkongruenssi.

Myös adjektiivilla **ruoinâs**, ATTR *ruoinâ* 'laiha' (SSS) esiintyy aineistossa poikkeuksellinen attribuuttimuoto, joka on samannäköinen kuin predikatiivimuoto sekä kongruoi pääsanan kanssa luvussa: *ruojnaseh kyeleh* 'laihat kalat' (JM, 81).

Pronominimainen järjestysluku **nubbe** 'toinen' (SSS) taipuu joissakin attribuuttirakenteissa pääsanan mukaan. *Taulukossa 7* näkyy, että se esiintyy aineistossa ennen kaikkea yksikössä.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>nubbe kyessi</i> 'toinen vieras' (KL, 173)	-
Genetiivi		-
Akkusatiivi	<i>nube kerd</i> 'toisen kerran' (KL, 173)	<i>nuubijd luoudijd</i> 'toisia lautoja' (PP, 271)
Lokatiivi	<i>nube giedâst</i> 'toisessa kädessä' (JMV, 165) <i>nubben ivveest</i> 'toisella vuodella' (IP, 235)	-
Illatiivi	<i>nube ihân</i> 'toiselle vuodelle' (IP, 191)	-
Komitatiivi	<i>nubbiin giedâain</i> 'toisella kädellä' (JMV, 165)	-
Essiivi		<i>nubegeččin</i> 'toisessa päässä' (IP, 207)

Taulukko 7. Järjestysluvun *nubbe* 'toinen' (SSS) kongruenssitapahtumia aineistossa

Kuten aiemmin käsitelty proadjektiivi *taggaar* 'sellainen', kongruoi myös järjestysluku *nubbe* yksikön komitatiivissa sekä monikon akkusatiivissa täysin pääsanan mukaan. Yksikön lokatiivissa ja illatiivissa pätee toisaalta puolikongruenssi eli attribuutti on niissä tapauksissa yksikön genetiivimuodossa. Puolikongruenssi näkyy myös attribuuttirakenteessa *nubegeččin* (IP, 208), jossa pääsana on essiivissä. Lausekkeessa *nubben ivveest* 'toisella vuodella' (IP, 235) informantti käyttää poron iästä puhuessaan attribuutin essiivimuotoa, vaikka pääsana on yksikön lokatiivissa. Kahdessa muussa yksikön lokatiivin näytteessä löytyy genetiivimuotoinen attribuutti. Essiivimuodon käyttö lokatiivissa olevan pääsanan kanssa on ominainen myös aiemmin kuvatulle lausekkeelle *pyerrin mielast* 'hyvällä mielellä'.

Rauhalan (2013: 211) väittää inarinsaamen adjektiivien vertailuasteisiin liittyen, että vain superlatiivimuodot kongruoivat attribuuttirakenteessa pääsanana mukaan, komparatiivimuodot toisaalta eivät ole hänen mielestään kongruenssin piirissä.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>nuorab vilja</i> 'nuorempi veli' (JMV, 269)	<i>stuárráb gyeleh</i> 'isommat kalat' (IP, 225) <i>pyerebeh tohtáreh</i> 'paremmat lääkärit' (IP, 301) <i>miälkkábeh áálduh</i> 'maitoisimmat vaatimet' (UM, 235)
Genetiivi	<i>stuárráb piso</i> 'isomman pyssyn' (UM, 127)	-
Akkusatiivi	<i>tuom seeggib keeiji</i> 'tuota ohuempaa päätä' (IP, 221)	<i>pyereeb rááđhájđ</i> 'parempia katajia' (MM, 79) <i>pyerebijđ taavijđ</i> 'parempia tapoja' (MM, 75) <i>puáidhubojđ kuolijđ</i> 'lihavampia kaloja' (IP, 225)
Lokatiivi	<i>stuárráb kyeleest</i> 'isommalla kalalla' (UM, 225) <i>nuorab viiljast</i> 'nuoremmalta veljeltä' (JMV, 269)	-
Illatiivi	<i>kuhheeb ááigán</i> 'pitemmäksi aikaa' (UM, 303)	<i>ucebááid puállám tavdááid lekittas</i> 'pienempiin palovammoihin lääke' (UM, 297)
Komitatiivi	<i>poarrásub olgiinis</i> 'vanhemman poikan kanssa' (IP, 261) <i>dooin poarásubbooin viljááin</i> 'sen vanhemman veljen kanssa' (UM, 261)	-

Taulukko 8. Adjektiivien komparatiivimuodot aineiston attribuuttirakenteissa

Adjektiivin komparatiivimuotojen inkongruenssi on ominainen joillekin aineistossa esiintyville attribuuteille. Inkongruenssi ei kuitenkaan pidä aina paikkaansa. Kuten taulukossa 8 näkyy, voi komparatiivimuoto yksikön komitatiivissa sekä monikon nominatiivissa, akkusatiivissa ja illatiivissa kongruoida pääsanana mukaan (kongruoivat muodot ovat taulukossa lihavoituina). Huomataan, että adjektiiviattribuutti on siinä tapauksessa samassa luvussa sekä sijassa kuten pääsanana eli kyseessä ei ole puolikongruenssi.

Aineiston näytteistä käy kuitenkin myös ilmi, että ainakin yksikön komitatiivissa sekä monikon nominatiivissa ja akkusatiivissa on kongruenssi vapaaehtoinen – aineistosta löytyy myös attribuuttirakenteita, joissa inkongruenssi pätee. Tähdennän, että komparatiivimuodot ovat yksikön genetiivissä ja akkusatiivissa samanmuotoisia kuin yksikön nominatiivissa, joten yksikön nominatiivin attribuuttimuotoja voidaan käsitellä myös genetiivimuotoina. Siinä tapauksessa kyseessä olisi puolikongruenssi-ilmiö.

Näytteiden perusteella ei ole mahdollista päätellä, riippuuko kongruenssi adjektiivin taivutusluokasta, sillä kongruoivat adjektiivit kuuluvat eri taivutusluokkiin ja kongruenssi saattaa vaihdella myös yhden adjektiivin piirissä. Komparatiivin kongruenssia ei ole myöskään mahdollista käsitellä tiettyjen murteiden piirteenä, koska kongruoivat komparatiivimuodot esiintyvät eri murteiden puhujilla ja kongruenssi voi vaihdella yhden informantin puheessakin. Tämä näkyy hyvin lausekkeissa *pyereeb ráádhájd* (MM, 79) 'parempia katajia' ja *pyerebijd taavijd* 'parempia tapoja' (MM, 75), joissa saman informantin puheessa esiintyy kerran inkongruenssi ja kerran kongruenssi, vaikka molemmissa rakenteissa esiintyy saman adjektiivin komparatiivi monikon akkusatiivissa olevan pääsanana kanssa.

Adjektiivin superlatiivimuotoja löytyy attribuuttirakenteissa yhteensä 14. Näytteissä näkyy, että inarinsaamen adjektiivien superlatiiville on ominaista pääsanana mukainen kongruenssi. Esimerkiksi lausekkeissa *ovttááin stuárrámuzzááin kárbááin* ' yhdellä suurimmilla veneellä' (IiP, 17), *stuárráamusah eerg... poccuu oodđameh* 'suurimmat härk... poron ytimet' (UM, 205) ja *stuárrámussááid heárrááid* 'suurimille herroille' (HS, 143) adjektiiviattribuutit ovat samassa luvussa ja sekä sijassa kuten pääsanakin.

P. Morottaja ja Olthuis (2016: 203) esittävät kieliopissaan pronominiin taivutusparadigman, josta käy ilmi, missä sijassa ja luvussa pronomini taipuu riippuen attribuuttirakenteen pääsanasta.

Taulukossa 9 näkee, miten pronomini taipuu riippuen pääsanana sijasta ja luvusta. Kun vertaillaan aiemmin esitettyjen supistumavartaloisten adjektiivien, proadjektiivin *taggaar*, järjestysluvun *nubbe* sekä komparatiivimuotojen kongruenssia pronominiin

taivutukseen pääsanan edellä, tulee näkyviin, että kyseisillä adjektiiveilla on aineiston attribuuttirakenteissa useimmiten pronominimainen kongruenssi.

	Yksikkö	Monikko
Nominatiivi	<i>yksikön nominatiivi</i>	<i>monikon nominatiivi</i>
Genetiivi	<i>yksikön genetiivi</i>	<i>monikon genetiivi</i>
Akkusatiivi	<i>yksikön akkusatiivi</i>	<i>monikon akkusatiivi</i>
Lokatiivi	<i>yksikön genetiivi</i>	<i>monikon lokatiivi</i>
Illatiivi	<i>yksikön genetiivi</i>	<i>monikon illatiivi</i>
Komitatiivi	<i>yksikön komitatiivi</i>	<i>monikon genetiivi</i>
Abessiivi	<i>yksikön genetiivi</i>	<i>monikon genetiivi</i>
Essiivi		<i>essiivi</i>
Partitiivi		<i>partitiivi</i>

Taulukko 9. Pronominien taivutus pääsanan edellä

Tähdennän sitä, että toisin kuin pronomineilla adjektiiveilla ei ole yksikössä erikseen genetiivi- ja akkusatiivimuotoja, vaan ne ovat samanmuotoisia. Lisäksi adjektiivi *taggaar* sekä adjektiivien komparatiivimuodot ovat yksikön genetiivissä ja akkusatiivissa samanmuotoisia kuin yksikön nominatiivissa.

Aineiston attribuuttirakenteissa supistumavartaloisten adjektiivien, proadjektiivin *taggaar*, järjestysluvun *nubbe* ja komparatiivimuotojen kongruenssi eroaa pronominien kongruenssista seuraavalla tavalla:

- Proadjektiivin *taggaar* kongruenssi monikon akkusatiivissa ei ole pakollista.
- Komparatiivimuotojen kongruenssikaan ei ole (aina) pakollista. Aineistosta löytyy näytteitä, joissa inkongruenssi pätee yksikön komitatiivissa sekä monikon nominatiivissa ja akkusatiivissa.
- Järjestysluku *nubbe* esiintyy essiivissä olevan pääsanan kanssa genetiivimuotona (puolikongruenssi).
- Attribuuttirakenne *nubben ivveest* (IP, 235), jossa järjestysluku *nubbe* on essiivissä ja pääsana yksikön lokatiivissa, voidaan pitää poikkeuksellisena.

3.3.4. Adjektiivimuodot elliptisissä attribuuttirakenteissa

Tämän tutkielman yhtenä tavoitteena on selvittää, miten adjektiivi käyttäytyy attribuuttirakenteissa, joissa pääsanana on ellipsi. Kysymys on ennen kaikkea siinä, onko adjektiivi elliptisessä rakenteessa predikatiivi- tai attribuuttimuodossa.

Aineiston elliptisissä attribuuttirakenteissa esiintyvät muun muassa adjektiivimuodot, joita voidaan pitää joko predikatiivi- tai attribuuttimuotoina. Esimerkiksi lausekkeessa *taggaareh vijnekaagah, / ucceebeh já stuárrábeh* 'sellaiset viinalekkerit, pienemmät ja isommat' (IiP, 43) näkyy toisessa osassa ellipsi. Adjektiivit *ucceebeh* ja *stuárrábeh* ovat komparatiivimuodoissa, joihin on lisätty monikon tunnus. Adjektiivien komparatiivimuodoilla ei ole erillistä attribuuttimuotoa ja kuten olen aiemmin (3.3.3. Kongruenssitapahtumia) kuvaillut, saattavat komparatiivimuodot attribuuttirakenteissa kongruoida pääsanana kanssa, joten tässä näytteessä ei ole mahdollista tehdä päätelmää siitä, ovatko kyseiset adjektiivit predikatiivi- vai attribuuttimuotoisia.

Aineistosta löytyy kuitenkin sellaisiakin näytteitä, joissa adjektiivin attribuuttimuoto säilyy elliptisissä rakenteissa. Seuraavassa kahden informantin välisessä keskustelussa (PP ja UM, 277) näkyy, että informantti UM käyttää elliptisessä lauseessa adjektiivien *koškes* 'kuiva' (SSS) ja *njuoskâs* 'märkä; raaka (lihasta)' (SSS) attribuuttimuotoja *koške* ja *njuoska*:

- (13) PP: *Peezzist.* 'Petäjästä.'
UM: *Koške væj njuoska?* 'Kuivasta vai tuoreesta?'
PP: *Naa, væjka njuoskapezzist [...]* 'Noo, vaikka tuoreesta petäjästä [...]'

Sama informantti (UM) käyttää toisessa elliptisessä rakenteessa myös adjektiivien *ruopsâd*, ATTR *ruopsis* 'punainen' (SSS) ja *viskâd*, ATTR *viskis* 'keltainen' (SSS) kongruoimattomia attribuuttimuotoja: *toh majden aavaštiččii / toh ruopsis já / viskis* 'ne jotain ennustaisivat, ne punaiset ja keltaiset' (UM, 267). Myös elliptisessä lausekkeessa *Tagarijd kuhes...?* 'Sellaisia pitkiä...?' (UM, 241) näkyy adjektiivin *kukke*, ATTR *kuhes* (SSS) attribuuttimuoto.

Näytteessä (14) näkyy, että ainakin yksi toinenkin informanttikin (IP, 247) käyttää elliptisessä rakenteessa myös adjektiivin attribuuttimuotoa, tarkemmin adjektiivin *čuuĥâl~čuuvâs~čuuĥâs*, ATTR *čuhâ* 'terävä' vokaalipäätteistä attribuuttimuotoa. Myös muotoa *jurba* adjektiivista pyöreä *juurbâs*, ATTR *jurbâ* 'pyöreä' olisi mahdollista tässä näytteessä analysoida elliptisen attribuuttirakenteen osana, sillä konjunktio *væj* 'vai' erottelee sitä attribuuttirakenteesta *dæggar čuhakeäđgáž* 'suippo pikkukivi'.

(14) UM: *Kolgaj-uks jurba væj dæggar čuhakeäđgáž?*

'Pitkö pyöreä vai sellainen suippo pikkukivi?'

IP: *Na taggaar čuha.*

'No sellainen suippo.'

Aineiston elliptisissä attribuuttirakenteissa löytyy kuitenkin myös adjektiiveja, jotka ovat selvästi predikatiivimuotoisia, kuten esimerkiksi adjektiivi *seggi*, ATTR *segis* 'ohut' (SSS) lauseessa *Joo joo tas tajd pæskkoarrumsuonajd já nuu seeggijd ko vain ožžuu.* 'Joo joo siitä niitä peskinompelussuonia ja niin ohuita kuin vain saivat.' (IP, 247). Huomautan, että sama informantti (IP) on näytteessä (14) käyttänyt adjektiivin attribuuttimuotoa.

Näytteistä käy ilmi, että elliptisissä attribuuttirakenteissa käytetään sekä adjektiivin predikatiivimuotoa että attribuuttimuotoa. Monessa tapauksessa ei ole kuitenkaan mahdollista määritellä adjektiivin muotoa, sillä adjektiivin attribuuttimuoto voi olla samannäköinen kuin predikatiivimuoto ja samalla taipuakin. On kuitenkin selvä, että inarinsaamassa adjektiivit käyttäytyvät elliptisissä attribuuttirakenteissa eri tavalla kuin pohjoissaamassa tai piitimensaamassa (ks. 1.1. Predikatiivi- ja attribuuttirakenteet).

3.3.5. Suomen kielen vaikutuksia

Jo 1950-luvulla, kun E. Itkonen nauhoitti ”Inarinsaamelaisiin kielennäytteisiin” litteroidut keskustelut, puhuivat inarinsaamelaiset toisena kielenään suomea. Kaksikielisyys ilmenee myös aineiston teksteissä, sillä joidenkuiden informanttien puheessa esiintyy suomenkielisiä sanoja tai jopa kokonaisia lauseita.

Suomen kielen vaikutuksia voidaan havaita attribuuttirakenteissakin. Lausekkeessa *vakainen irge-uv* ’vakainen sulhanenkin’ (HS, 143) on attribuuttina toimiva adjektiivi lainattu suomesta. Sama toteutuu lausekkeessa *komiat hææah* ’komeat häät’ (PP, 161) sillä erolla, että tässä näkyy kongruenssikin. Suomenkielinen adjektiivi *komia* on taivutettu suomen kielen mukaan monikon päätteellä *-t*, pääsanassa toisaalta löytyy inarinsaamen sääntömukainen *-h*-päätteinen monikko. Kolmannessakin attribuuttirakenteessa, joka sisältää suoraan suomesta lainattua adjektiivia, kongruoi attribuutti pääsanansa kanssa luvussa: *kohteliaah ulmuuh* ’kohteliaat ihmiset’ (JMV, 165). Tässä tapauksessa kongruenssi on kuitenkin erilainen, suomenkieliseen adjektiiviin on nimenomaan liitetty inarinsaamen monikon päätte *-h*.

Edeltävistä lausekkeista käy ilmi, että vaikka inarinsaamen adjektiiviattribuutti ei pääsääntöisesti kongruoi pääsanansa kanssa, taipuvat suomesta lainatut adjektiivit attribuuttirakenteissa kuten pääsanakin. Tämä kongruenssi-ilmiö ei varsinaisesti poikkea inarinsaamen adjektiivien kongruenssista, sillä muutkin adjektiivit, joiden attribuuttimuoto on samannäköinen kuin predikatiivimuoto, saattavat attribuuttirakenteissa kongruoida (ks. 3.3.3. Kongruenssitapahtumia). Kyseessä on kuitenkin vapaaehtoinen kongruenssi. On todennäköistä, että suomesta lainattujen adjektiivien kongruenssiin on vaikuttanut lähtökieli itse eli tarkemmin tosiasiassa, että suomen kielessä pääsanansa mukainen kongruenssi on yleinen, toisin kuin saamen kielissä. Tätä mielessä pitäen pääsen hypoteesiin, että kielikontakti suomen kanssa on vaikuttanut myös inarinsaamen adjektiivien kongruenssiin. Pidän mahdollisena, että adjektiiviattribuuttien kongruenssin laajentumista on muun muassa aiheuttanut inarinsaamen puhujien suomen kielen osaaminen. Hypoteesia tukee myös vertailu

muihin saamen kieliin, sillä niissä adjektiiviattribuuttien pääsanan mukainen kongruenssi on suurelta osin harvinaista (ks. Rauhala 2013: 209–211).

Tämän hypoteesin kannalta nykypuhujien kielenkäytön analyysi olisi olennainen. Inarinsaamea vieraana tai toisena kielenä puhujien määrä on kielen elvytyksen tuloksena eritoten viimeisen parikymmenen vuoden aikana kasvanut merkittävästi (ks. Olthuis 2003; Olthuis ym. 2013; Pasanen 2015). Suomea äidinkielenä puhuvien ihmisten inarinsaamen kielen käyttö saattaa antaa käsityksen siitä, millä tavalla suomen kieli vaikuttaa inarinsaameen.

Yhteenveto

Monissa tutkimuksissa käsitellään saamelaiskielten adjektiivien attribuuttimuotojen järjestelmää kokonaisuutena, jonka takia tämänkin tutkielman alkuosassa annetaan lyhyt yleiskuva saamen kielten adjektiiviattribuuteista. Tutkielman ensimmäisessä pääluvussa käsitellään, miten adjektiivien predikatiivi- ja attribuuttimuodot ilmenevät eri syntaktisissa asemissa sekä minkä muotoisia ovat adjektiiviattribuutit. Saamelaiskielten adjektiivien yhteisiin pirteisiin kuuluu muun muassa attribuuttimuodon tunnus -s, jonka alkuperästä ei ole kuitenkaan saavutettu yksimielisyyttä.

Tutkielman ensimmäisessä pääluvussa näkyy, että adjektiivien attribuutti- ja predikatiivimuotojen käyttö vaihtelee kielittäin. Toisessa pääluvussa mainitut aikaisemmat tutkimukset saamelaiskielten adjektiiviattribuutin vaihtelusta osoittavat, että nykysaamen kielten adjektiiviattribuuttijärjestelmä on edelleen muuttumassa ja saattaa tulevaisuudessa mureta kokonaan. Aiemmissä tutkimuksissa ei kuitenkaan syvennytä kielensisäiseen vaihteluun.

Tutkielmani kohde on inarinsaamen adjektiiviattribuutin vaihtelu. Analysoin työssäni Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyviä attribuuttirakenteita. Kyseinen aineisto perustuu vuonna 1952 Inarissa kerättyihin nauhoituksiin ja sopii erityisen hyvin kielenvaihtelun tutkimukseen, sillä aineistossa esiintyy 12 informanttia eri puolelta Inaria.

Keräsin ”Inarinsaamelaisista kielinäytteistä” 734 attribuuttirakennetta, joista löytyy yhteensä 129 eri adjektiivia. Tarkastelin tutkielmassani 120 positiivissa esiintyvän adjektiivin attribuuttimuotoja, jonka tuloksena selvisi, että adjektiivien attribuuttimuodot ovat suurelta osin odotuksenmukaisia eli kieliopelle vastaavia. Aineistossa näkyy eniten adjektiiveja, joiden attribuutti- ja predikatiivimuodot ovat samannäköisiä (65), harvemmin esiintyy s-päätteisiä (28) ja vokaalipäätteisiä (21) attribuuttimuotoja. Attribuuttimuotoja, joissa on lyhentynyt ensimmäisen tavun vokaali, on aineistossa vain kolme.

Muutamilla adjektiiveilla esiintyy säännönmukaisen s- tai vokaalipäätteisen attribuuttimuodon lisäksi predikatiivimuoto attribuuttina, joka saattaa myös taipua pääsanan mukaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa on viitattu siihen, että kyseinen ilmiö on ominainen itämurteelle. Aineistoni perusteella voidaan pitää sitä kuitenkin vain suuntauksena, sillä itäiset informantit käyttävät myös kyseisten adjektiivien säännönmukaisia attribuuttimuotoja ja attribuuttimuoto voi vaihdella jopa yhden informantin puheessa. Tämä saattaa johtua murteiden välisien rajojen hämäryydestä sekä murteiden sekoittumisesta.

Analysoiduista kongruenssitapahtumista käy ilmi, että attribuuttirakenteissa voivat kongruoida pääsanan mukaan muun muassa supistumavartaloiset adjektiivit, proadjektiivi *taggaar* 'sellainen', järjestysluku *nubbe* 'toinen', *siämmáš* 'sama' sekä adjektiivien komparatiivi- ja superlatiivimuodot. Useimmiten kyseinen kongruenssi vastaa pronomien taivutukselle pääsanan edellä, jonka mukaan attribuutti kongruoi pääsanan kanssa joko täysin tai osittain (eli on genetiivissä, kun pääsana on muussa sijamuodossa). On huomattavaa, että vaikka kieliopit pitävät supistumavartaloisten adjektiivien kongruenssia vapaaehtoisena, ei löydy aineistosta esimerkkejä kyseisten adjektiivien inkongruenssista monikossa. Korostan, että toisin kuin aikaisemmissa tutkimuksissa väitetty, komparatiivimuodotkin ovat kongruenssin piirissä.

Aineiston elliptisissä attribuuttirakenteissa käytetään sekä adjektiivien predikatiivi- että attribuuttimuotoja. Attribuuttimuodot, jotka eivät ole samannäköisiä kuin predikatiivimuodot, pysyvät elliptisissäkin rakenteissa taipumattomina.

Joissakin aineiston attribuuttirakenteissa näkyvät suoraan suomesta lainatut adjektiivit, jotka taipuvat pääsanan mukaan. Esittelen tutkielmassani hypoteesin, että inarinsaamen puhujien suomen kielen taito on vaikuttanut myös inarinsaamen adjektiivien kongruenssiin. Nykypuhujien kielenkäytön analyysi saattaa antaa paremman käsityksen kielikontaktin vaikutuksista, sillä inarinsaamen elvytyksen tuloksena on L2-puhujien määrä kasvanut merkittävästi. Nykykielen adjektiiviattribuutin vaihtelun näen muutenkin tämän tutkielman luonnollisena jatkona. Sen vertailu 1950-luvun kielikäyttöön kuvaisi yhtä näkökulmaa inarinsaamen kielen muuttumisesta.

Lyhenteet ja glossaukset

Tutkielman näytteissä on käytetty Leipzigin glossaus-sääntöjä (ks. Leipzig Glossing Rules 2015). Tutkielmassa esiintyvät seuraavat lyhenteet:

1	<i>ensimmäinen persoona</i>
2	<i>toinen persoona</i>
3	<i>kolmas persoona</i>
ATTR	<i>attribuutti tai attribuuttimuoto</i>
DEF	<i>määräinen artikkeli</i>
DEM	<i>demonstratiivipronomini</i>
GEN	<i>genetiivi tai genetiivimuoto</i>
GEN-AKK	<i>genetiivi-akkusatiivi</i> (pohjoissaamessa esiintyvä sijamuoto)
INESS	<i>inessiivi</i>
LOK	<i>lokatiivi</i>
NOM	<i>nominatiivi tai nominatiivimuoto</i>
PL	<i>monikko</i>
POSS	<i>possessiivisuffiksi</i>
PRED	<i>predikatiivi tai predikatiivimuoto</i>
Q	<i>kysymysliite (liitepartikkeli)</i>
SG	<i>yksikkö</i>

Lähteet

Attributij konruistem 2015. Inari: Säämi kielâkäldee Sajos. http://www.giella.org/?page_id=1401 Viitattu 26.3.2017.

Bartens, Raija 1972. *Inarinlapin, merilapin ja luulajanlapin kaasussyntaksi.* Mémoires de la Société Finno-Ougrienne 148. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Bergsland, Knut 1946. *Røros-lappisk grammatikk: et forsøk på strukturell språkbeskrivelse.* Oslo: Aschehoug.

Budenz, Jozséf 1869. *Ugrische Sprachstudien 1.* Pest: Ludwig Aigner.

Budenz, Jozséf 1870. *Ugrische Sprachstudien 2.* Pest: Ludwig Aigner.

Feist, Timothy 2015. *A grammar of Skolt Saami.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Ison suomen kielioppi 2008. <http://scripta.kotus.fi/visk/etusivu.php> Viitattu 24.4.2017. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Itkonen, Erkki 1966. *Kieli ja sen tutkimus.* Helsinki: WSOY.

Itkonen, Erkki 1986. *Inarilappisches Wörterbuch. 1, A-K.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Itkonen, Erkki 1987. *Inarilappisches Wörterbuch. 2, L-P.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Itkonen, Erkki 1989. *Inarilappisches Wörterbuch. 3, R-Y.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Itkonen, Erkki 1991. *Inarilappisches Wörterbuch. 4, Beispiele zur Flexionslehre, norwegischlappisches Wortregister, deutsches Wortregister.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Itkonen, Erkki 1992. *Aanarkielâ čájtтуžeh.* Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

Korhonen, Mikko 1981. *Johdatus lapin kielen historiaan.* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 370. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Leipzig Glossing Rules 2015.** Leipzig: Max Planck Institute.
<https://www.eva.mpg.de/lingua/resources/glossing-rules.php> Viitattu 13.5.2017.
- Magga, Ole Henrik ja Magga, Lajla Mattsson 2012.** *Sørsamisk grammatikk*. Karasjok: Davvi Girji.
- Morottaja, Matti ja Sammallahti, Pekka 1993.** *Säämi-suomâ sänikirje*. Utsjoki: Girjejiisa.
- Morottaja, Matti 2007.** *Anarâškielâ ravvuuh*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Morottaja, Petter ja Olthuis, Marja-Liisa 2016.** *Inarinsaamen kielioppi*. (käsikirjoitus)
- Moshnikoff, Satu, Moshnikoff Jouni ja Koponen, Eino 2009.** *Koltansaamen koulukielioppi*. *Sää'm̄kiöl̄ ķiöllvuä'ppes škoou'li vääras*. Inari: Saamelaiskäräjät.
- Neahttagisániit: koltansaame – suomi.** <http://saan.oahpa.no/sms/fin/> Viitattu 3.4.2017.
- Nettidigisääniit: anarâškielâ – suomâkielâ.** <http://saanih.oahpa.no/fin/smn/> Viitattu 12.5.2017.
- Nickel, Klaus Peter 1994.** *Samisk grammatikk*. Kárášjohka: Davvi Girji.
- Nielsen, Konrad 1933.** A note on the origin of attributive forms in Lapp. Teoksessa *Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia LXVII*. 296-307. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- Olthuis, Marja-Liisa 2000.** *Kielâoppâ*. Inari: Sämitigge.
- Olthuis, Marja-Liisa 2003.** Uhanalaisen kielen elvytys: esimerkkinä inarinsaame. *Virittäjä* 2003/4. 568–579. Helsinki: Kotikielen seura.
- Olthuis, Marja-Liisa 2009.** Kirjakieli ja sen synty – inarinsaamen näkökulma. Teoksessa Klaas Ruppel (toim.) *Omin sanoin. Kirjoituksia vähemmistökielten kirjallistumisesta*. 91–107. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

Olthuis, Marja-Liisa, Kivelä, Suvi ja Skutnabb-Kangas, Tove 2013. *Revitalizing Indigenous Languages: How to Recreate a Lost Generation*. Bristol: Multilingual Matters.

Pasanen, Annika 2015. *Kuávsui já peeivičuovâ 'Sarastus ja päivänvalo', Inarinsaamen kielen revitalisaatio*. Uralia Helsingiensia 9. Helsinki: Unigrafia Oy.

Rauhala, Ilona 2013. Attribuutin kongruenssi: adjektiivit, demonstratiivit ja **para*. Teoksessa *Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja 94*. 199–221. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.

Rießler, Michael 2006. On samiskans attributiva adjektivform. Teoksessa Amft, Andrea & Svonni, Mikael (toim.) *Sápmi Y1K — Livet i samernas bosättningsområde för ett tusen år sedan*. 135–150. Umeå: Umeå Universitet.

Rießler, Michael 2011. *Typology and evolution of adjective attribution marking in the languages of northern Eurasia*. Leipzig: Universität Leipzig.

Rießler, Michael 2016. *Adjective attribution*. Studies in Diversity Linguistics 2. Berlin: Language Science Press.

Saarikivi, Janne 2011. Saamelaiskielet – nykypäivää ja historiaa. Teoksessa Irja Seurujärvi-Kari, Petri Halinen & Risto Pulkkinen (toim.) *Saamentutkimus tänään*. 77–119. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sammallahti, Pekka 1998. *The Saami languages: an introduction*. Kárášjohka: Davvi Girji.

Sammallahti, Pekka ja Mosnikoff, Jouni 1991. *Suomi-koltansaame sanakirja*. *Lää'dd-sää'm sää'nnke'rrj*. Utsjoki: Girjegiisá.

Spiik, Nils Eric 1989: *Lulesamisk grammatik*. Luleå: Sameskolstyrelsen.

Wilbur, Joshua 2014. *A grammar of Pite Saami*. Studies in Diversity Linguistics 5. Berlin: Language Science Press.

Omadussõnalise täiendi varieerumine Erkki Itkose kogumikus "Inarinsaamelaisia kielinäytteitä". Resümee.

Saami keeled erinevad muudest soome-ugri keeltest muuhulgas selle poolest, et nende omadussõnad on lisaks predikatiivi- ehk põhivormile ka eraldi atribuudivorm, mis esineb täiendina nimisõna ees ja tavaliselt ei ühildu peasõnaga. Bakalaureusetöö teemaks on ühe saami keele – Inari saami keele – omadussõnalise täiendi varieerumine. Töös analüüsitakse Erkki Itkose kogutud keelenäidetest ("Inarinsaamelaisia kielinäytteitä") leitud omadussõnu sisaldavaid täiendtarindeid.

Bakalaureusetöö koosneb kolmest peatükist, millest esimesed kaks on teoreetilised. Nendes käsitletakse omadussõnalist täiendit saami keeltes üldiselt, atribuudivormi erinevaid moodustamisviise ja teooriaid selle tekkest ning varasemaid uuringuid omadussõnalise täiendi varieerumisest ja muutumisest tänapäeva saami keeltes.

Töö uurimismaterjaliks on kogumikus "Inarinsaamelaisia kielinäytteitä" ilmunud 12 Inari saami informandi keelenäited, mida Erkki Itkonen on 1950ndatel Inaris kogunud. Kolmandas peatükis analüüsitakse kogumikust leitud omadussõnalisi täiendeid (kokku 734 atribuudivormi 129 adjektiivist).

Kogumikus "Inarinsaamelaisia kielinäytteitä" leidis kõige rohkem selliseid omadussõnu, mille atribuudivorm on sama nagu predikatiivivorm (65) ja märgatavalt vähem omadussõnu, millel on *s*-lõpuline (28) või vokaalilõpuline (21) atribuudivorm. Väikseima rühma moodustasid omadussõnad, mille atribuudivormis on lühenenud esimese silbi vokaal – neid oli ainult kolm. Mõnedel omadussõnadest esines lisaks ootuspärasele *s*- või vokaalilõpulisele atribuudivormile ka predikatiivivorm täiendina. Analüüsi käigus selgus, et see nähtus on omane eelkõige idamurde kõnelejatele, kuid kuna omadussõna atribuudivorm võis varieeruda ka ühe informandi kõnes, võib seda pidada vaid tendentsiks.

Kuigi omadussõnaline täiend üldreeglina ei ühildu peasõnaga, leidub sellele erandeid. Lisaks proadjektiivile *taggaar* 'selline' ja järgarvsõnale *nubbe* 'teine' võivad peasõnaga ühilduda muuhulgas kontraheerunud tüvega omadussõnad ning omadussõnade kesk- ja

ülivõrde vormid. Adjektiivide kongruents täiendarindis sarnaneb pronoomenite kongruentsile, mis tähendab seda, et mõnikord ühildub täiend peasõnaga ainult osaliselt ehk on omastavas käändes, kui peasõna on mingis teises käändes (nn *poolkongruents*).

Elliptilistes lausetes, kus on ära jäänud täiendarindi peasõna, kasutatakse nii omadussõna predikatiivi- kui ka atribuudivormi. Atribuudivorm jääb ka siis üldjuhul käänamatuks.

Uurimus näitab, et 1950ndate Inari saami keeles varieerus omadussõna kasutus ja ühildumine peasõnaga nii täiendarindis kui ka elliptilises lauses. Bakalaureusetöö loogilise jätkuna näen analüüsi tänapäeva Inari saami keele omadussõnalise täiendi varieerumisest, võttes arvesse ka asjaolu, et hiljutise keele taaselustamise käigus on olulisel määral kasvanud L2-kõnelejate hulk, kelle emakeeleks on soome keel.

**Adjektivattribuut mulsâšuddâm Erkki Itkosii "Anarâškielâ čáittusijn".
Čuákánkiäsu.**

Sämikielah iäráneh eres syemmilâš-ugrilâš kielâin nuuvt, et sämikielâi adjektivijn lii predikatiivhäämi lasseen meiddei attribuuthäämi, mii tiättoo miärusin (attribuutin) ovdäsäänis ovdiibeln já ij táválávt suujâ. Bakalaureus-pargostân mun tuudhâm oovtâ sämikielâ – anarâškielâ – adjektivattribuutij mulsâšuddâm. Mun suogârdâlâm adjektivattribuutijd ciälhástuvâin, maid lam kavnâm Erkki Itkosii "Anarâškielâ čáittusijn".

Pargostân láá kulmâ pitá, main vuosmuuh kyehti láá teoretliih. Vuossâmmu pittäást mun čálám sämikielâi adjektivattribuutijn almolávt, maht adjektiveh lättejeh sehe attribuutin ete predikatiivin já magareh láá adjektivij máhđuliih attribuuthäämih. Taan pittäást mun kietâdâlâm meiddei teoriaid sämikielâi adjektivij attribuuthäämi algâvuolgâst. Nube pittäást mun kuvviim tooleeb tutkâmušâid sämikielâi adjektivattribuut mulsâšudmist.

Kuálmád pitá vuossâmmu uásist mun puávtám oovdân, maht kielâoopah kovvejuh anarâškielâ adjektivij attribuuthaamijd. Nube uásist mun čááitám tutkâmuš amnâstuv, mii lii kielâčáitusčuágaldáh "Aanaarkiela čajttuzeh" (1992). Tot siskeeld 12 anarâš kielâčáittusid, kiäi mainâsijd Erkki Itkonen paddij 1952 Anarist. Pitá kuálmád uásist mun suogârdâlâm amnâstuv adjektiviattribuutij ciälhástuvâid (ohtsis 734 attribuuthäämi 129 adjektivist).

Amnâstuvâst kávnovejeh 65 adjektiv, mon attribuuthäämi lii siämmáš ko predikatiivhäämi, 28 adjektiv attribuuthäämi kiäjus lii -s já 21 adjektiv attribuuthäämi nohá vokalân. Adjektiveh, moi attribuuthäämist lii uánánâm vuossâmmu staavvâl vookaal, kávnovejeh amnâstuvâst tuše kulmâ. Motomijn adjektivijn predikatiivhäämih-uv kiävttojeh attribuutin, vâik tááláá noormâ miel adjektivijn liččii-uv meid sierâ attribuuthäämih. Analyysist itá, et predikatiivhäämi attribuutin tiättoo nuorttiipele anarâšâin, mut toos lohtâs juárbulâšvuotâ, tondiet ko adjektiv attribuuthäämi puáhtá mulsâšud joba oovtâ sárnoo kielâst.

Vâik adjektiv attribuuthäämi ij táválávt suujâ, kávnovej taan amnâstuvâst spiehâstuvah. Proadjektiv *taggaar* já ordinallovo *nubbe* lasseen meid kiásásemadjektiveh já adjektivij komparativ- já superlativhäämih pyehtih suuijâđ uáivisääni fáárust. Adjektivij koŋruens attribuutciälhástuvâin muštoot pronominiŋ koŋruens, mii uáivild tom, et attribuut sojá motomijn soojijn ohtân uáivisaaniŋ já motomijn uázžu genetivhäämi, vâik uáivisääni lii eres sajehäämist (nuuvt ettum *pelikoŋruens*).

Ellipsliŋ ciälhástuvâin, mon uáivisääni saajeest lii ellips, kiávtojev sehe adjektivij predikativ- já attribuuthäämih. Attribuuthäämi ij suujâ ellipsliŋ ciälhástuvâin-gin.

Tutkâmuš čáittá, et ive 1950-lovo anarâškielâst adjektiv kevttim já koŋruens uáivisääni fáárust mulsâšuveh sehe attribuutciälhástuvâst já ellipslii celkkust. Puátteevuođâst puávtáččij tutkâđ anarâškielâ adjektivattribuut mulsâšuddâm tááláá sárnumkielâst já kiddiđ huámmásume meid toos, et kielârevitalisaatio puáđusin láá lasanâm L2-sárnooh, kiäi vuosmuš kielâ lii suomâkielâ já kiäi kielâkevttim sáttá vaiguttiđ mulsâšudman.

Liite: Adjektiivien attribuuttimuodot

Seuraavassa listassa on esitetty Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä” esiintyvät adjektiiviattribuuttirakenteet sanakirjojen vasteiden mukaan. Adjektiivien vasteet ovat peräisin seuraavista sanakirjoista: M. Morottajan ja P. Sammallahten ”Säämi-suomâ sänikirje”:stä (SSS), E. Itkosen ”Inarilappisches Wörterbuch”:sta (ILW) sekä ”Nettidigisäänih”-sanakirjasta (NDS). Lausekkeiden käännökset vastaavat kokoelman suomenkieliselle paralleelitekstile ja informanttien lyhenteet kokoelman esiintyville lyhenteille (ks. 3.2.1. Inarinsaamen murteet ja Erkki Itkosen informantit).

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
ahasâš ’ikäinen’ (SSS)	UM: <i>moon ahasijn / rävin poccuu</i> ’minkä ikäisten, raavaiden porojen’ (245)
aldemuš ’lähimmäinen’ (NDS)	UM: <i>aldemuu / tåålu eemeed</i> ’lähimmän talon emäntä’ (259)
avveellâš ’ivalolainen’ (SSS)	UM: <i>avveellaš tåålu ižžeed</i> ’ivalolainen talon isäntä’ (137)
ciägus ’pysty’ (SSS)	UM: <i>ceägukeeyñis</i> ’pysty köngäs’ (101)
cuávis ’matala (vedestä)’ (SSS)	PP: <i>coauvis coauvis... / čoalmist</i> ’matalassa matalassa... salmessa’ (163)
čappâd , ATTR <i>čapis</i> ’musta’ (SSS)	UM: <i>čapis almaj</i> ’musta mies’ (137), IP: <i>čapis / vielgis / liinest</i> ’mustasta... valkeasta linnasta’ (211), <i>žapis savža</i> ’musta lammas’ (291), <i>čapis savža</i> ’musta lammas’ (291) EK: <i>čapis savža</i> ’musta lammas’ (291)
čuuuhâl~čuuuvs~čuuuhâs , ATTR <i>čuhâ</i> ’terävä’ (SSS)	IiP: <i>oali / čuuha säggi</i> ’hyvin terävä puikko’ (37) UM: <i>dæggar čuhakeäđgâžž</i> ’sellainen suippo pikkukivi’ (223)
eennâmvuálááš ’maanalainen’ (NDS)	IiP: <i>taggaar æennamvuálááš koođijd</i> ’sellaisia maanalaisia kotia’ (23), <i>tåggââreh æennamvuálááš sâmmliih</i> ’sellaiset maanalaiset lappalaiset’ (29)
eresmuáđusâš ’erilainen’ (SSS)	UM: <i>eresmuáđušiih mááđuh</i> ’erilaisia matoja’ (243)
faste , ATTR <i>fastes</i> ; vaste , ATTR <i>vastes</i> ’ruma’ (SSS)	IiP: <i>đåggår / hirmad stuora fastes hatta</i> ’sellainen hirveän suuri ruma hattu’ (27), <i>hirmad fastes hatta</i> ’hirveän ruma hattu’ (29) UM: <i>vastes stuorra læddilaš</i> ’ruma iso lantalainen’ (111)
fiiñnes , ATTR <i>fiiñnâ</i> ’hieno’ (SSS)	HS: <i>fiiñna / päällyspihtasah</i> ’hienot päällysvaatteet’ (149) IP: <i>fiiñ-ârppooiin</i> ’hienolla lankaalla’ (283)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
helsiglâš ’helsinkiläinen’ (NDS)	MV: <i>helsiglaš / Talas</i> ’helsinkiläinen Talas’ (175)
hirmâd ’hirveä’ (SSS)	IiP: <i>hirmad eeti</i> ’hirveä hätä’ (17), <i>đággár / hirmad stuora fastes hatta</i> ’sellainen hirveän suuri ruma hattu’ (27), <i>hirma stuorra syebdee</i> ’hirveän iso juurakko’ (27), <i>hirmad fastes hatta</i> ’hirveän ruma hattu’ (29), <i>đággár / hirma stuora almaj</i> ’sellainen hirveän iso mies’ (27), <i>hirmad stuorra njälmi</i> ’hirveän suuri suu’ (33, 41), <i>hirmad ävlileje</i> ’hirveän kettinkiläjän’ (37), <i>hirmad rááidujjim</i> ’hirmuisin raidoin’ (41), <i>hirmad hoappu</i> ’hirveä hoppu (49-50) IP: <i>tommušuu hirmad stuorra suousah</i> ’semmoiset hirveän suuret toukat’ (243), <i>hirmad korra kuzattas</i> ’hirveän kova yskä’ (295) MV: <i>hirmad / keälu</i> ’hirveän kellon’ (61), <i>hirmad hyeni kuáttum</i> ’hirveän huono porolaidun’ (71), <i>hirmad stuorra ubba lodde</i> ’hirveän suuri lintu’ (73) UM: <i>hirmad šieu kyelisaalis</i> ’hirveän hyvä kalansaalis’ (133)
hyeni , ATTR <i>hyenes</i> ’huono’ (SSS)	IiP: <i>hyenes sijvo</i> ’huono keli’ (35) MV: <i>hyenes sijvo</i> ’huono keli’ (69), <i>hirmad hyeni kuáttum</i> ’hirveän huono porolaidun’ (71) HS: <i>hyenes pihtaseh</i> ’huonot vaatteet (143), <i>hyenes elimist</i> ’huonossa kunnossa (elämässä)’ (143), <i>ovdiih taggaareeh hyenes tauvoh</i> ’entiset sellaiset huonot teot’ (147)
hävski , ATTR <i>hävskis</i> ’hauska’ (SSS)	UM: <i>hävskis nomma</i> ’hauska nimi’ (275)
ihasâš ’yksivuotias (einjährig)’ (ILW)	UM: <i>tot / tagarijn ihâsijn booccujn</i> ’se, sen ikäisillä poroilla’ (243)
imelâlâš ’jumalinen’ (SSS)	IiP: <i>imelalaš olmooš</i> ’jumalinen ihminen’ (35)
-itosâš ’-vertainen’ (SSS)	UM: <i>tuu itošii ulmust</i> ’sinun vertaiselta ihmiseltä’ (133)
jiegâlâš ’henkinen’ (SSS)	UM: <i>jiegalijd lavlujd</i> ’hengellisiä lauluja’ (209) EK: <i>majdnii jiegalijd kiirijid</i> ’joku hengellinen kirja’ (285)
jollâ , ATTR <i>jolâs</i> ’hullu’ (SSS)	UM: <i>toh / jolas párnááh</i> ’ne hullut lapset’ (261–263)
juollâd , ATTR <i>juolis ~ joulâdis</i> ’harva (verkosta)’ (SSS)	UM: <i>juolis viermi</i> ’harva verkko’ (213)
juurbâs , ATTR <i>jurbâ</i> ’pyöreä’ (SSS)	MV: <i>tagaráaid jurba láddooid</i> ’sellaisiin pyöreihin lampiin’ (59)
jyevdilâs ’joutilas’ (SSS)	IP: <i>jyevdilâs lavlujd</i> ’joutavia lauluja’ (209)
kavraa , ATTR <i>kavre</i> ’käyrä’ (SSS)	UM: <i>kavrebeesist</i> ’käyrästä petäjästä’ (271) PP: <i>kavrebeesist</i> ’käyrästä petäjästä’ (271)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
keppis , ATTR <i>keppâ</i> (SSS)	IP: <i>keppsub... / keppsub laauha</i> ’keveämmän... keveämmän laukun’ (45)
kevhi ~ kievhi , ATTR <i>kievhis</i> ’köyhä’ (NDS)	MT: <i>gieyhis ulmuu</i> ’köyhän ihmisen’ (71), HS: <i>kieyhis kanda</i> ’köyhä poika’ (145)
ke33i , ATTR <i>kezis</i> ’kapea (schmal)’ (ILW)	HS: <i>kezis njarga</i> ’kapea niemi’ (155)
kievrâ , ATTR <i>kievrâs</i> ’vahva’ (SSS)	MV: <i>taggaar kieuras almaj</i> ’sellainen vahva mies’ (55), <i>tagarij kieuras riges almaaj</i> ’sellaisten vahvojen rikkaiden miesten’ (69)
kivkkáá , ATTR <i>kivkkáás</i> ’jyrkä’ (NDS)	UM: <i>ton kivkkekočattuuvast</i> ’siitä jyrkästä putouksesta’ (101)
komálâš ’kummallinen’ (SSS)	UM: <i>kommáálubbooin heäppušááin</i> ’kummallisemmalla hevosella’ (99)
koolmâs , ATTR <i>kolmâ</i> ’kylmä’ (SSS)	UM: <i>kolmačáási</i> ’kylmää vettä’ (129), <i>kolma äjgi</i> ’kylmä aika’ (203), <i>kolma æænnam</i> ’jäätynyt (kylmä) maa’ (261) IP: <i>kolma havduuin</i> ’kylmällä hauteella’ (263), <i>kolma havduu</i> ’kylmän hauteen’ (263, 263), <i>kolmahavduuhan</i> ’kylmän hauteenkan’ (291), <i>kolmahavdujd</i> ’kylmäiä hauteita’ (293) KL: <i>kolmahavduuin</i> ’kylmällä hauteella’ (289) EK: <i>kolm havduujgijm</i> ’kylmillä hauteilla’ (291)
koorâs , ATTR <i>korrá</i> ’kova’ (SSS)	IiP: <i>vieha korra cuáñuj</i> ’melko kova hanki’ (45), <i>korrašišne</i> ’kovaa nahkaa’ (23) MV: <i>gorra muota</i> ’kova lumi’ (71) JM: <i>korra piegga</i> ’kova tuuli’ (89) UM: <i>taggar / korra keeyñis</i> ’sellainen kova köngäs’ (101), <i>korra-bieggan</i> ’kovella tuulella’ (129), <i>korra piega</i> ’kova tuuli’ (267) HS: <i>korra bieggá</i> ’kova tuuli’ (157) JMV: <i>tagar korra šooñan</i> ’sellaiseen kovaan säähän’ (269), <i>korra šooñ(ñ)an</i> ’kovaan säähän’ (269) IP: <i>hirmad korra kuzattas</i> ’hirveän kova yskä’ (295)
koskâmuš ’keskimmäinen’ (SSS)	IP: <i>koskamuš okko</i> ’keskimmäinen viikko’ (233)
kossuv , ATTR <i>kossâ</i> ’paksu (pyöreistä esineistä, lumesta)’ (SSS)	UM: <i>kossmuottuu</i> ’paksun lumen’ (127), <i>kossviermruájváh</i> ’paksuverkkolangat’ (213) IP: <i>kossviermruájváh</i> ’paksuverkkolangat’ (213)
koškes , ATTR <i>koške(-)</i> ’kuiva’ (SSS)	IiP: <i>koškejáhálijd</i> ’kuivia jäkäliä’ (39) UM: <i>kuzzááid koškesuoinijd</i> ’lehmille kuivia heiniä’ (263)
kubduv , ATTR <i>kubdá</i> ’leveä’	IiP: <i>taggaar stuorra kubda jeggi</i> ’sellainen iso leveä jänkä’

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
(SSS)	(43) PP: <i>kubda muorast</i> ’leveästä puusta’ (273)
kuhesááigâš ’pitkäaikainen’	UM: <i>taggaar / kuhes-ááigâš vuájssá</i> ’sellainen pitkäaikainen pistos’ (303)
kukke , ATTR <i>kuhes</i> ’pitkä’ (SSS)	IiP: <i>tággár kuhes páddi</i> ’sellainen pitkä nuora’ (19), <i>kuhes rájđu</i> ’pitkä raito’ (19), <i>guhes / kooskah</i> ’pitkät matkat’ (39), <i>kuhes / kooskah</i> ’pitkät matkat’ (39), <i>ij kukkegin ájgi</i> ’ei kauankaan aikaa’ (53) MV: <i>kuhes reänkku</i> ’pitkä renkku’ (65), <i>đæggar kuhes reänkku</i> ’sellainen pitkä renkku’ (65), <i>guhes määđhi</i> ’pitkän matkan’ (67) UM: <i>kuhes ääigi</i> ’pitkän aikaa’ (129), <i>aaibas kuhes aalmaj</i> ’aivan pitkä mies’ (137), <i>kuhes ááigán</i> ’pitkästä aikaa’ (177), <i>kuhes vuolttažajd</i> ’pitkiä laastuja’ (241), <i>nuūt kukke ájgi</i> ’niin pitkä aika’ (301), <i>kuhes ääigi</i> ’pitkän ajan’ (303), <i>kuhheeb ááigán</i> ’pitemmäksi aikaa’ (303) KL: <i>kuhes ááigán</i> ’pitkäksi aikaa’ (173) HS: <i>oikein kukke njune</i> ’oikein pitkä nenä’ (151) IP: <i>Đæggaar / nuout kukke / veddikiästun</i> ’noin pitkäksi juurinipuiksi’ (215), <i>kuheh várdáh</i> ’pitkät vartaat’ (225)
kukkosaš ’pituinen’ (SSS)	IiP: <i>tággár / kyeyt koarttil gukkosaš soabbâš</i> ’sellainen kahden korttelin pituinen sauvanen’ (37)
kulluuhâš , ATTR <i>kulluuhis</i> (NDS)	UM: <i>kulluuvâž aalmaj</i> ’kuuluisa mies’ (133, 133)
kume ’kuuma’ (SSS)	UM: <i>kume tane</i> ’kuumaa tinaa’ (101), <i>kume čääsi</i> ’kuumaa vettä’ (261), <i>kuumetaauda</i> ’kuumetautia’ (291, 293), <i>væjikka kumegeđg-ool</i> ’vaikka kuuman kiven päälle’ (297) IP: <i>kume páđi sist</i> ’kuumassa padassa’ (221)
kuálmád ’kolmas’ (SSS)	IiP: <i>koalmád čuđe</i> ’kolmannen tšuidin’ (21), <i>koalmáđijđ čuudijđ</i> ’kolmannet tšuidit’ (21), <i>koalmád kerd</i> ’kolmannen kerran’ (37), MV: <i>koalmád iija</i> ’kolmas yö’ (57, 63, 63), <i>goalmdád iija</i> ’kolmannen yön’ (63), <i>goalmdád kerd</i> ’kolmannen kerran’ (65) UM: <i>koalmád peeivi</i> ’kolmantena päivänä’ (107, 107, 107), <i>koalmád kerd</i> ’kolmannen kerran’ (107), <i>koalmád / pejvi</i> ’kolmas päivä’ (125, 125), <i>nube já koalmád kerd</i> ’toisen ja kolmannen kerran’ (217) HS: <i>koalmád kerd</i> ’kolmannen kerran’ (141) KL: <i>koalmád kyessi</i> ’kolmas vieras’ (173) IP: <i>koalmád keerdigas</i> ’kolmannen kerran’ (219) IP & KL: <i>koalmád irge</i> ’kolmas kosija’ (281, 281)
kuárus ’tyhjä’ (SSS)	IiP: <i>kuárus pissooin</i> ’tyhjällä pyssyllä’ (49)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
	JM: <i>kuárus lavkka</i> ’tyhjä laukku’ (91) UM: <i>kuárus kiedaj</i> ’tyhjin käsin’ (99, 99)
leikkii , <i>leikkiis</i> ’leikkisä’ (NDS)	UM: <i>tæggar / leikkiis / kanda</i> ’sellainen leikkisä poika’ (121-123)
liegâs , ATTR <i>lieggâ</i> ’lämmin’ (SSS)	IP: <i>lieggačázzááin</i> ’lämpimällä vedellä’ (217), <i>liegga čääzzist</i> ’lämpimässä vedessä’ (217)
lines , ATTR <i>linnâ</i> ’pehmeä, miellyttävän lämmin’ (NDS)	MV: <i>linnabuollaseh</i> ’pikkupakkaset’ (71)
lussâd , ATTR <i>luis</i> ’painava’ (SSS)	liP: <i>tot luis vijnekagga</i> ’se painava viinalekkeri’ (43)
läddlâš ’lantalainen’ (SSS)	MV: <i>tæggar / läddilaš rængga</i> ’semmoinen lantalainen renki’ (61)
maangâmuáđusâš ’monenlainen’ (NDS)	UM: <i>maŋgamuáđušiih puramaššlaajah</i> ’monenlaiset ruokalaiat’ (113) HS: <i>maŋgamuáđušuu irgeh</i> ’monenlaisia kosijoita’ (143)
majemuš ’viimeinen’ (SSS)	liP: <i>majemuš kârgukeeči</i> ’viimeinen luodon nokka’ (19), <i>majemuš kuobžapivdem/rææisu</i> ’viimeinen karhunpyyntiretki’ (53), <i>majemuu kârbâs</i> ’viimeiseen veneeseen’ (101, 101), <i>majemuu stuorra geedg</i> ’viimeisen suuren kiven’ (105), <i>majemuš puramuš</i> ’viimeinen ruokka’ (115), <i>majemus luoda</i> ’viimeinen luoti’ (143), <i>majemuu kârbâs</i> ’viimeiseen veneeseen’ (171)
maŋjeed ’myöhäinen’ (SSS)	UM: <i>mannjeed äjgi</i> ’myöhäinen aika’ (135)
miälkkáá ’maitoinen (die viel Milch gibt)’ (ILW)	UM: <i>miälkkábeh áálduh</i> ’maitoisimmat vaatimet’ (235)
muččâd , ATTR <i>mučis</i> ’kaunis’ (SSS)	UM: <i>mučis eergih</i> ’kauniit härät’ (111), <i>mučis čolmijgujm</i> ’kauniilla silmillä’ (285) IP: <i>mučis lääigist</i> ’kauniista langasta’ (191)
nanos , ATTR <i>no(o)nâ</i> ’kestävä; vahva’ (SSS)	MV: <i>Šieu ... noona / soahičuojgamsaabbi</i> ’hyvä... luja koivuinen hiihtosauva’ (75) UM: <i>noona / oorááin</i> ’lujalla nuoralla’ (137), <i>noona / karastuvvááin</i> ’lujalla kaaristeella’ (137)
nievri , ATTR <i>nievris</i> ’huono’ (SSS)	UM: <i>tæggar nievris kuoška</i> ’sellainen paha koski’ (101), <i>nievris šoŋa</i> ’pahaa säätä’ (103), <i>nievris šoŋapahaa säätä</i> (103), <i>nievris šoŋa</i> ’pahaa säätä’ (103), <i>immeelmættum nievris šoŋŋ</i> ’jumalattoman huono sää’ (105), <i>nievri oajnu</i> ’huono näkö’ (299) EK: <i>nievris šoŋa / ovdšijn</i> ’huonon sään enteinä’ (267)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
njuolgâd , ATTR <i>njuolgâ</i> ’suora’ (SSS)	UM: <i>njuolgabeezist</i> ’suorasta petäjästä’ (271)
njuoskâs , ATTR <i>njuoskâ</i> ’märkä; raaka (lihasta)’ (SSS)	HS: <i>njuoska luuddijd</i> ’raakoja lintuja’ (143) PP: <i>njuoskapeezist</i> ’tuoreesta petäjästä’ (277)
-nomâlâs ’-niminen’ (SSS)	JM: <i>[NN]-nomolaž olmoož</i> ’[NN]-niminen ihminen’ (93) UM: <i>Laurukkâš-nomalaž aalmaj</i> ’Laurukkainen-niminen mies’ (99), <i>Kolle/âkku-nomalaš suâluj</i> ’Kulta-akka-niminen saari’ (103), <i>Čâlkku-Niilas-nomalaž / poasujšâmlaž</i> ’Salkko-Niiles-niminen porolappainen’ (139), <i>Pæska-nomalaž turkka</i> ’Peski-niminen turkki’ (245)
-nommâsâš ’-niminen’ (SSS)	UM: <i>oht Väsk-Matfei-nommasaš nuorttsâmlaž</i> ’yks Vaskon Matfei-niminen kolttasaamelainen’ (115), <i>Kurranjâlm-Kaabi-nommasaš almaj</i> ’Haarahuuli-Kaapi-niminen mies’ (125)
nubbe ’toinen’ (SSS)	IiP: <i>nube ben tuula</i> ’toisella puolen tulta’ (31), <i>nube pel tuula</i> ’tulen toiselle puolelle’ (33), <i>nube keš ton tuve</i> ’toiseen päähän sitä tupaa’ (35), <i>nube geškas</i> ’toiseen päähän’ (35), <i>nube Aaslakisthan</i> ’toisella Aslakillahan’ (45), <i>nubbe Aaslak</i> ’toinen Aslak’ (45, 49), <i>nube kuobžâ</i> ’toisen karhun’ (51), <i>nube Aaslakan</i> ’toiselle Aslakille’ (53), <i>nubebeln jüuva</i> ’joen toisella puolella’ (57) MV: <i>nubbe iija</i> ’toinen yö’ (57, 61, 61), <i>nube ulmuu</i> ’toisen ihmisen’ (59), <i>nube ger</i> ’toisen kerran’ (61), <i>tullasaje nube saj</i> ’toiseen paikkaan’ (63), <i>nube-uv peeivi</i> ’toisenkin päivän’ (63), <i>nube iija</i> ’toisen yön’ (63), <i>nubbe-uv ävdintupe</i> ’toinenkin autiotupa’ (65), <i>nube đuv</i> ’toisen kerran’ (73), <i>nubbe soaijâ</i> ’toinen siipi’ (75) MM: <i>nubebeln Lâggujäyrist</i> ’toisella puolen Lankojärveä’ (75), <i>nubbïin juolgïinhan</i> ’toisella jalallahan’ (77), <i>nube kerd</i> ’toisen kerran’ (79), <i>nube kiet...</i> ’toista kädestä’ (89) JM: <i>nubegesh moottor</i> ’moottorin toiseen päähän’ (89) UM: <i>nubebel tuula</i> ’toiselle puolen tulta’ (103), <i>nube stuorra geedg</i> ’toisen suuren kiven’ (105), <i>nubbe bejvi</i> ’toinen päivä’ (107), <i>nubbe kanda</i> ’toinen poika’ (121), <i>nube tuv</i> ’toinen kerta’ (123), <i>nube iija</i> ’toisen yön’ (125), <i>nube gerd</i> ’toisen kerran’ (129), <i>nube já koalmâd kerd</i> ’toisen ja kolmannen kerran’ (217) HS: <i>nube [k]erd</i> ’toisen kerran’ (141), <i>nubbïin gârbââin</i> ’toisella veneellä’ (157), <i>nubbïin kârbââin</i> ’toisella veneellä’ (157) JMV: <i>nube gieđast</i> ’toisessa kädessä’ (165), <i>nubbïin gieđââin</i> ’toisella kädellä’ (165), <i>nubbe vilja</i> ’toinen veli’ (267) KL: <i>nube kerd</i> ’toisen kerran’ (173), <i>nubbe kyessi</i> ’toinen

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
	vieras’ (173) IP: <i>nube ihân</i> ’toiselle vuodelle’ (191), <i>nubegeččîn</i> ’toisessa päässä’ (207, 207), <i>nube ohhoost</i> ’toisella viikolla’ (233), <i>nubben ivveest</i> ’toisella vuodella’ (235) PP: <i>nuubijd luoudijd</i> ’toiset laudat’ (271) IP & KL: <i>nubbe irge</i> ’toinen kosija’ (281, 281)
nuorâ ’nuori’ (SSS)	IiP: <i>nuorab Aaslak</i> ’nuorempi Aslak’ (45, 45) UM: <i>nuorra almaj</i> ’nuori mies’ (117), <i>nuora niejdiih</i> ’nuoret tyttöset’ (183) PP: <i>nuora almaj</i> ’nuori mies’ (163) KL: <i>nuorab niejda</i> ’nuorempi tytär’ (173) JMV: <i>nuorab vilja</i> ’nuorempi veli’ (267), <i>nuorab viiljast</i> ’nuoremmalta veljeltä’ (269), <i>nuorab vilja</i> ’nuorempi veli’ (269)
olluv , ATTR <i>ollâ</i> ’korkea’ (SSS)	IiP: <i>tággáár oali olla pähti</i> ’sellainen hyvin korkea pahta’ (19), <i>alemus pääihist</i> ’korkeimmalla paikalla’ (25) UM: <i>tággáár oali olla pähti</i> ’sellainen hyvin korkea pahta’ (253)
olmâ ’kunnon, kunnollinen’ (SSS)	IiP: <i>olma olmooš</i> ’oikea ihminen’ (27) HS: <i>oikia olm-almaj</i> ’oikea kunnon mies’ (149), <i>oikia olm-olmooš</i> ’oikea kunnon ihminen’ (149), <i>olma rææŋga</i> ’oikean rengin’ (149)
oovdiš ’entinen’ (SSS)	HS: <i>ovdiih taggaareeh hyenes tauvoh</i> ’entiset sellaiset huonot teot’ (147) IiP: <i>ovdii ränneesis</i> ’entiseen uraansa’ (51) MV: <i>ovdii Soousčielgtuuveest</i> ’entisestä Karvaselän tuvasta’ (63), <i>ovdii poaris ääigist</i> ’siltoin oli entisaikana’ (55)
ovdebáš ’edellinen’ (NDS)	KL: <i>oudebáá tuv</i> ’edellisellä kerralla’ (173) UM: <i>oudebáá maailmsodadiist</i> ’edellisessä maailmansodassa’ (135), <i>oudebáž oasi</i> ’edellinen osa’ (251) HS: <i>oudebáž oasi</i> ’edellinen osa’ (253)
paa , ATTR <i>paa(a)s</i> ’paha’ (SSS)	UM: <i>paas / paas šooŋa</i> ’pahaa pahaa säätä’ (103), <i>paa-as olmoož</i> ’paha ihminen’ (111), <i>paa-as káálgujn</i> ’pahoista vaimoista’ (111), <i>paa-as kállájn</i> ’pahoista aviomiehistä’ (111), <i>paa-as čolmijgujm</i> ’pahoilla silmillä’ (285)
pase ’pyhä’ (SSS)	IiP: <i>tággár / pase / suáluj</i> ’sellainen pyhä saari’ (23), <i>ton / pase immeelan</i> ’pyhälle jumalalle’ (25), <i>paše vilja</i> ’pyhä veli’ (69)
pietittem ’alaston’ (SSS)	UM: <i>piettimes párnááh</i> ’alastomat lapset’ (263)
pijppug ’piipuinen’	PP: <i>kyeyt-pijppug haulibiso</i> ’kaksipiippuisen haulikon’ (163)
poskâd , ATTR <i>poskis</i> ’tiukka’	UM: <i>poskdub viermi</i> ’tiheämpi verkko’ (213), <i>poskis viermi</i> ’pienisilmäinen verkko’ (215)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
(SSS)	
putes , ATTR <i>puttá(s)</i> ’puhdas’ (SSS)	MV: <i>putes pááppárij</i> ’puhtaiden paperien’ (57) IP: <i>putes raazijdgas</i> ’puhtaita ruohoja’ (191)
puáris ’vanha’ (SSS)	IiP: <i>poaris ulmuuh</i> ’vanhat ihmiset’ (27), <i>poarásumos oabbi</i> ’vanhin sisar’ (27), <i>poaris kuobžapivdee</i> ’vanha karhunpyytäjä’ (49) MV: <i>poaris ääigist</i> ’entisaikana’ (55) JM: <i>taggaar oami poaris tupe</i> ’sellainen vanha, vanha tupa’ (87) UM: <i>ohta sämmlaš poaris pijgá</i> ’yksi lappalainen vanhapiika’ (111), <i>poaris kanda</i> ’vanhapiika’ (111), <i>kyehti poaris ááhu</i> ’kaksi vanhaa eukkoa’ (119), <i>boaris kuobžapivdejn</i> ’vanhoilta karhunpyytäjiltä’ (127), <i>poaris kuobžakoddejn</i> ’vanhoilta karhunpyytäjiltä’ (129), <i>poarásumos vilja</i> ’vanhin veli’ (133), <i>dooin poarásubbooin viljááin</i> ’sille vanhemmalle veljelle’ (133), <i>poáris ákku</i> ’vanha isoäiti’ (135, 135), <i>poarásumos niejda</i> ’vanhin tytär’ (181), <i>poarásumos / rist-alge</i> ’vanhin kummipoika’ (183) HS: <i>gyehti poaris ulmuuh</i> ’kaksi vanhaa ihmistä’ (147), <i>poaris parragodde</i> ’vanha pariskunta’ (147), <i>poaris ulmuuh</i> ’vanhaat ihmiset’ (147), <i>poaris pihtsijd</i> ’vanhat vaatteet’ (149), <i>poaris pihtsij</i> ’vanhojen vaatteiden’ (152) PP: <i>poaris pisso</i> ’vanha pyssy’ (163), <i>poaris haulapissooin</i> ’vanhalla haulikolla’ (163) EK: <i>oht poaris ákku</i> ’yksi vanha eukko’ (169) IP: <i>poarásumos niejda</i> ’vanhin tyttö’ (201), <i>poarásub olgiinis</i> ’vanhemman poikansa kanssa’ (261), JMV: <i>poarásub vilja</i> ’vanhempi veli’ (267, 269)
pyeccee ’sairas’ (SSS)	UM: <i>tom pyeccee káálgú</i> ’sen sairaan vaimon’ (107)
pyeidi , ATTR <i>pyeidis</i> ’lihava’ (SSS)	UM: <i>taggareh stuorra pyeidis kyeleh</i> ’sellaiset isot lihavat kalat’ (121), <i>tæjd pyeidis kuolijd</i> ’niitä lihavia kaloja’ (121) IP: <i>puáidhubojd / kuolijd</i> ’lihavampia kaloja’ (225)
pyeri ’hyvä’ (SSS)	IiP: <i>pyeri lukko</i> ’hyvä onni’ (21), <i>pyerebeššááh pisol</i> ’vähän paremmat pyssyt’ (15), <i>pyeri sijvo</i> ’hyvä keli’ (45), <i>pyeri kuobžapivdee</i> ’hyvä karhunpyytäjä’ (45), <i>pyeri čyejgee</i> ’hyvä hiihtäjä’ (45), <i>pyeri pisso</i> ’hyvä pyssy’ (45), <i>pyeri päččee</i> ’hyvä ampuja’ (45), <i>byerrin mielast</i> ’hyvillä mielin’ (75) MV: <i>byerrin mielast</i> ’hyvillä mielin’ (75), MM: <i>pyerebijd taavijd</i> ’parempia tapoja’ (75), <i>pyereeb ráádhájd</i> ’parempia katajia’ (79) UM: <i>páárrás keäyvulittem-mudon</i> ’parhaalle hullaannuttamistuulelle’ (113), <i>pyeri lukko</i> ’hyvä onni’ (129), <i>páárrás ääigi</i> ’parhaana aikana’ (201), <i>aaibas pyerrin mielast</i> ’aivan hyvällä mielellä’ (285)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
	IP: <i>pyerebeh toahtáreh</i> ’paremmat lääkärit’ (301)
pänittem ’hampaaton’ (NDS)	UM: <i>pänittimespärni</i> ’hampaaton lapsi’ (285)
riges ’rikas’ (SSS)	IiP: <i>riges sämmliih</i> ’rikkaat saamelaiset’ (15, 17) MV: <i>taggaar / riges almast</i> ’semmoisella rikkaalla miehellä’ (67), <i>tagarij kieuras riges almaaj</i> ’sellaisten vahvojen rikkaiden miesten’ (69)
rievtis ’oikea’ (NDS)	JM: <i>rieytis olmoož</i> ’oikea ihminen’ (91)
ruoinâs , ATTR <i>ruoinâ</i> ’laiha’ (SSS)	JM: <i>ruojnaseh kyeleh</i> ’laihat kalat’ (81)
ruopsâd , ATTR <i>ruopsis</i> ’punainen’ (SSS)	IP: <i>ruopsis feereh</i> ’punainen väri’ (189), <i>ruopsis ledđee ool</i> ’punaisen veran päälle’ (249)
ruávis , ATTR <i>ruávis</i> ’karkea’ (SSS)	PP: <i>rouvis saaniidis</i> ’karkeita sanojaan’ (161)
räähis , ATTR <i>rähis</i> ’rakas’ (SSS)	UM: <i>rähis sänigulleeh</i> ’rakkaat sanankuulijat’ (107)
räävis , ATTR <i>rävis</i> ’raavas; täysikasvuinen’ (SSS)	UM: <i>rävis olmooš</i> ’aikuinen ihminen’ (209), <i>moon ahasijn / rävis poccuu</i> ’minkä ikaisten, raavaiden porojen’ (245) IP: <i>rävis sarves</i> ’raavas hirvas’ (233)
seggi , ATTR <i>segis</i> ’ohut’ (SSS)	IP: <i>tuom seeggib keeiji</i> ’tuota ohuempaa päätä’ (221)
sevŋâd , ATTR <i>sevŋis</i> ’pimeä’ (SSS)	MV: <i>seeŋjis eehideh</i> ’pimeät illat’ (59), <i>seeŋjis tupân</i> ’pimeään tupaan’ (65), <i>seeŋjis äjgi</i> ’pimeä aika’ (67) IP: <i>sevŋis ääigi</i> ’pimeän ajan’ (237)
siemin ’pienenpieni’ (SSS) <i>siema</i> ’pieni (klein)’ (ILW)	IP: <i>siemma kietkamist</i> ’pikku komsiossa’ (191), <i>siemman-párnááin</i> ’pikkulapsen kanssa’ (261)
šieu ’hyvä’ (SSS)	UM: <i>hirmad šieu kyelisaalis</i> ’hirveän hyvä kalansaalis’ (133)
siämmáš ’sama’ (SSS)	MV: <i>seämmáá / Čäcsuolluu riddoost</i> ’samasta Vesisaaren rannasta’ (55) JM: <i>seämmáá käri sist</i> ’samasta kaukalosta’ (85), <i>seämmáá kävppijazast</i> ’samalla kauppialla’ (89) UM: <i>ton seämmáá Kovi-Juhánist</i> ’siitä samasta Kovi-Juhanista’ (109), <i>tot seämmáá Kovi-Juháán</i> ’se sama Kovi-Juhani’ (109), <i>seämmáá pááikán</i> ’samaan paikkaan’ (109), <i>seämmáá sajeest</i> ’samassa paikassa’ (109), <i>seämmáá riggee</i> ’saman kierroksen’ (127), <i>seämmáá Hinkula</i> ’sama Hinkula’ (183), <i>seämmáá iija</i> ’samana yönä’ (223), <i>seämmáá hävdi</i> ’sama hauta’ (255) HS: <i>seämmáá saijaan</i> ’samaan paikkaan’ (143) EK: <i>seämmáá jááyvujd</i> ’samoja jauhoja’ (169) IP: <i>seämmáá keälán</i> ’samaa kelaan’ (219), <i>seämmáá veedi</i>

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
siämmáámuđusâš 'samanlainen'	'samaa juurta' (221), <i>seämmájn duoljjjn</i> 'samoista taljoista' (247), <i>seämmáá rææisust</i> 'samalta reissulta' (257) MV: <i>seämmáámušaš keälluš</i> 'samanlainen kellonen' (69), <i>seämmáámuušaš pargee</i> 'samanlainen työmies' (69), <i>veähá seämmáámuušiijh jurduuh</i> 'vähän samanlaisia ajatuksia' (59)
sijvuu , ATTR <i>sijvo</i> 'siivo' (SSS); <i>sijvuu</i> , ATTR <i>sijvuus</i> 'siivo' (NDS)	IP: <i>tæggær oali sijvuus vuoras</i> 'sellainen hyvin siivo ukko' (35)
smaavas , ATTR <i>sma(a)uva</i> 'pieni; hieno (klein, fein)' (ILW)	MV: <i>oali / maauva luoddijgyejm riemnjis</i> 'aivan pienin jäljin kettu' (61)
stiijves 'tarkkakätinen (jk heitossa' (NDS)	UM: <i>stiiives kieta</i> 'varma käsi' (113)
styeres , ATTR <i>stuorrâ</i> 'iso' (SSS)	IiP: <i>stuorra suâluj</i> 'iso saari' (15), <i>vuossmuš stuorra guoška</i> 'ensimmäinen iso koski' (19), <i>stuorra guoška</i> 'iso koski' (19), <i>stuorra joavkku</i> 'iso joukko' (19), <i>stuorra joauhu</i> 'ison joukon' (19), <i>stuorra soahi</i> 'iso koivu' (23, 23), <i>đággår / hirmad stuora fastes hatta</i> 'sellainen hirveän suuri ruma hattu' (27), <i>đággår / hirma stuora almaj</i> 'sellainen hirveän iso mies' (27), <i>stuorra kuobar</i> 'iso sieni' (27), <i>stuorra gedgi</i> 'iso kivi' (27, 29, 29, 29), <i>stuorra geedgi</i> 'ison kiven' (27, 27, 29, 29, 29), <i>stuorra keedgi</i> 'ison kiven' (27), <i>taggaar stuorra kuáduj</i> 'sellainen iso kaatunut [puu]' (27), <i>hirma stuorra syebdee</i> 'hirveän iso juurakko' (27), <i>stuorra guodduu</i> 'suuren lieon' (27, 29), <i>stuorra keedg</i> 'iso kivi' (29), <i>stuoerr geedg</i> 'ison kiven' (29), <i>stuorra / poazuj / čurrujd</i> 'suuria porolaumoja' (29), <i>stuorra... / ænnuu kuuzajd</i> 'suuria... paljon lehmiä' (29), <i>stuoerraniibe</i> 'suuri veitsi' (29), <i>stuorra tuula</i> 'suuren tulen' (31), <i>stuorra pihaštulla</i> 'suuri tervastuli' (31), <i>hirmad stuorra njålmi</i> 'hirveän suuri suu' (33, 41), <i>stuorra čiermihatpæeska</i> 'ison kermikántaljapeskin' (35), <i>vieha stuorra vijnekagga</i> 'melko suuri viinalekkeri' (43), <i>taggaar stuorra kubda jeggi</i> 'sellainen iso leveä jänkä' (43), <i>stuorra jeegi</i> 'suuren jängän' (45), <i>tæjd / stuorra guobžajd</i> 'niitä isoja karhuja' (49), <i>taggaar stuorra kuosa</i> 'sellainen iso kuusi' (51) MV: <i>nuúvt / stuorra tiugajgyejm heäpušââin</i> 'niin suurin tiu'uin hevosella' (61), <i>stuorra jienââin</i> 'isolla äänneellä' (63), <i>hirmad stuorra ubba lodde</i> 'hirveän suuri lintu' (73) MM: <i>stuorra ergi</i> 'isohärkä' (83) JM: <i>stuorra kääri</i> 'suuri kaukalo' (85), <i>stuorra tupe</i> 'iso tupa' (87), <i>stuorra piärgupääti</i> 'iso lihapata' (95) UM: <i>stuorra veeččir</i> 'iso vasara' (97, 97), <i>stuorra kuuvijd</i>

’isoja kuoppia’ (99), *kulm stuorra keedgi* ’kolme suurta kiveä’ (105), *stuorra gedg* ’suuren kiven’ (105), *nube stuorra geeđg* ’toisen suuren kiven’ (105), *majemuu stuorra geeđg* ’viimeisen suuren kiven’ (105), *vastes stuorra läddilaš* ’ruma iso lantalainen (suomalainen)’ (111), *stuorra kyelekápluuvajd* ’isoja kalapaloja’ (115), *stuorra kyele* ’ison kalan’ (115), *stuorra guávžurijd* ’isoja taimenia’, *taggareh stuorra pyeidis kyeleh* ’sellaisia isoja lihavia kaloja’ (121), *stuorra muoranäppi* ’iso puukuppi’ (121), *stuorra pecc-madduj* ’ison petäjän juurelle’ (129), *tagareh stuorra kârbâh* ’sellaiset isot veneet’ (133), *stuorra aalmaj* ’iso mies’ (137), *stuorra boccuu kaammasijd* ’ison poron koipinahkoja’ (187), *stuorra gietkam* ’iso komsio’ (191), *stuorra gietkamist* ’isosta komsiosta’ (191), *stuorra paadiin* ’isolla padalla’ (195), *stuorra tyeiji* ’suuri työ’ (201), *taggaar stuorra kanava* ’sellaisen suuren kanavan’ (261), *stuorra pânnooin* ’isolla pannulla’ (265), *stuárráb piso* ’isomman pyssyn’ (127), *styeres äšši* ’iso asia’ (133), *stuárráamusah eerg...* *poccuu oodđameh* ’suurimmat härk... poron ytimet’ (205), *stuárráb kyeleest* ’isommalla kalalla’ (225)

HS: *stuorranībes* ’leukunsa’ (141), *stuo(r)a lodde* ’iso lintu’ (143), *oikein stuorra bákki* ’oikein iso pahka’ (151), *đaggaar stuorra / luoda* ’iso luoti’ (157), *stuárráamussáaid heárráaid* ’suurimille herroille’ (143), *nūut styeres eálu* ’niin suuri tokka’ (251)

IP: *stuorra gietkam* ’iso komsio’ (191), *stuo(r)a pädi tieuva* ’ison padan täyteen’ (215), *tommušuu hirmad stuorra suousah* ’semmoiset hirveän suuret toukat’ (243), *stuorra vaddaseh* ’suuret varret’ (295), *stuárráb kietkam* ’isompi komsio’ (191), *stuárráb gyeleh* ’isommat kalat’ (225)

JMV: *stuorra viehalauma* ’iso väkijoukko’ (165), *stuo(r) gedgipællást* ’ison kiven vieressä’ (127)

IiP: *ovttáain stuárrámuzzáain kârbáain* ’yhdellä suurimmilla veneellä’ (17), *tom stuárráamus kuobža* ’sitä suurinta karhua’ (49)

syemmilâš ’suomalainen’
(SSS)

IiP: *syemilaš almaj* ’suomalainen mies’ (35)
HS: *syemmilaš rotu* ’suomalainen rotu’ (153)

sämmilâš ’saamelainen’ (SSS)

UM: *ohta sämmilaš poaris pijgá* ’yksi lappalainen vanhapiika’ (111)

šieu ’hyvä’ (SSS)

UM: *hirmad šieu kyelisaalis* ’hirveän hyvä kalansaalis’ (133)
IiP: *šieu pisso* ’hyvä pyssy’ (45), *šieu pisso-uv* ’hyvä pyssykin’ (53)
MV: *oali šieu šonŋa* ’varsin kaunis ilma’ (67), *šieu ... noona / soahičuojgamsaabbi* ’hyvä... luja koivuinen hiihtosauva’

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
	(75) UM: <i>šieu miela</i> ’hyvä mieli’ (127) HS: <i>taggaar oikia šieu pihtsijd</i> ’sellaiset oikein hyvät vaatteet’ (149) IP: <i>oikein šieu guážurbäjki</i> ’oikein hyvä taimenpaikka’ (227), <i>šieu lekittas</i> ’hyvä lääke’ (295)
<i>šievlágán</i> ’hyvänpuolinen’	HS: <i>šieulágán heäppušah</i> ’hyvänpuoleisia hevosia’ (149)
<i>taammudusâš</i> ’tällainen’ (NDS)	IP: <i>támmušiih kammuuh</i> ’tällaiset kengät’ (187)
<i>taggaar</i> ’sellainen’ (SSS)	liP: <i>tágáráaid pajhīd</i> ’sellaisille paikoille’ (15), <i>tággár stuorra suáluj</i> ’iso saari’ (15), <i>tagarijd poarrejđ</i> ’sellaisia lauttoja’ (17), <i>tággáár oali olla pähti</i> ’sellainen hyvin korkea pahta’ (19), <i>tággár kuhes päddi</i> ’sellainen pitkä nuora’ (19), <i>tággár... / tággár stohe</i> ’sellaisen... sellaisen pötkelön’ (19), <i>tagaráain ratanáain</i> ’sellaisella ratinalla’ (23), <i>taggaar æennamvuálaš koođijđ</i> ’sellaisia maanalaisia kotia’ (23), <i>taggaar rogge</i> ’sellainen kuoppa’ (23, 23), <i>taggar tuolba / káatu</i> ’sellaisen tasaisen katon’ (23), <i>taggar / táváluu rooggán</i> ’sellaiseen tavalliseen kuoppaan’ (23), <i>tággár suáluj</i> ’sellainen saari’ (23), <i>tággár / pase / suáluj</i> ’sellainen pyhä saari’ (23), <i>taggar / jievja</i> ’sellainen valkko’ (25), <i>taggar pähti</i> ’sellainen pahta’ (25), <i>tæggaarijd / pyereest pyellee muorajđ</i> ’sellaisia / hyvin palavia puita’ (25), <i>taggaar / tæggær kuouđáš</i> ’sellainen sellainen onkalo’ (25), <i>tæggær keđgikuouđáš</i> ’sellainen kivionkalo’ (25), <i>tæggær... / tæggær soajttu</i> ’sellainen... sellainen soitto’ (25), <i>đággár / hirmad stuora fastes hatta</i> ’sellainen hirveän suuri ruma hattu’ (27), <i>đággár / hirma stuora almaj</i> ’sellainen hirveän iso mies’ (27), <i>taggaar stuorra kuáduj</i> ’sellainen iso kaatunut [puu]’ (27), <i>tággááreh æennamvuálaš sámmliih</i> ’sellaiset maanalaiset lappalaiset’ (29), <i>tæggaar / konsta</i> ’sellainen konsti’ (29), <i>tæggær / tæggær / kome</i> ’sellaisen sellaisen kummituksen’ (31), <i>dæggær kanda</i> ’sellainen poika’ (31), <i>tággáár / koonsta</i> ’tällaisen konstin’ (33), <i>taggær ruvnutupe</i> ’sellainen kruununtupa’ (33), <i>taggær / kestakievar</i> ’sellainen kestikievari’ (33), <i>tæggær oali sijvuus vuoras</i> ’sellainen hyvin siivo ukko’ (35), <i>đæggær syemiláš almaj</i> ’sellainen suomalainen mies’ (35), <i>tæggær / aibas oanihas äijiháš</i> ’sellainen aivan lyhyt pikku äijä’ (37), <i>tággár / kyeyt koarttil gukkosaš soabbáš</i> ’sellainen kahden korttelin pituinen sauvanen’ (37), <i>tágárij / solákammuuđgijm</i> ’sellaisin pohjatuin kengin’ (39), <i>tæggær / koadáš</i> ’semmoinen kotanen’ (39), <i>taggaar almaj</i> ’sellainen mies’ (41), <i>taggaareh / vijnekaagah</i> ’sellaisia viinalekkereitä’ (43),

tæggaar / vaahag ’sellainen vahinko’ (43), *taggaar stuorra kubda jeggi* ’sellainen iso leveä jänkä’ (43), *tåggåår* moorastpäjkki ’sellainen ylänköpaikka’ (43), *taggar / ohtii päččee* luodapisso ’sellainen kerran laukeava luodikko’ (45), *đæggaar* kopepäähist ’sellaisessa kuoppapaikassa’ (49), *taggaar mohe* ’sellaisen mutkan’ (49), *taggaar stuorra kuosa* ’sellainen iso kuusi’ (51), *tåggårij...* tuodar-/ooivij pirra ’sellaisten tunturihuippujen ympäri’ (51)

MV: *taggaar kieuras almaj* ’sellainen vahva mies’ (55), *dæggær* oami viste ’sellainen vanha rakennus’ (57), *tagarååid lãddooid* ’sellaisiin lampiin’ (59), *tagarååid jurba lãddooid* (59), *tæggar / lãddilaš rænga* ’semmoinen lantalainen renki’ (61), *taggær* oammi tupe ’sellainen vanha tupa’ (63), *taeggar / säämitäkki* ’semmoinen lapintakka’ (65), *đæggar* kuhes reäjkku ’sellainen pitkä renkku’ (65), *taggar* oammi tupe ’sellainen vanha tupa’ (67), *taggaar / riges* almast ’semmoisella rikkaalla miehellä’ (67), *tagareh oudast-jotteeh-uv* ’sellaisia etiäisiäkin’ (67), *daggaar* njuåskãdohseähã ’sellaista nuoskansekaista’ (69), *tagarij* kieuras riges almaaj ’sellaisten vahvojen rikkaiden miesten’ (69), *taggaar muuZZig-vyeveers* ’sellainen mutsikkivuorso’ (73)

JM: *taggaar tuovŋum soodããž* ’sellainen paikattu resu’ (79), *taggaar oami poaris tupe* ’sellainen vanha, vanha tupa’ (87), *đæggaar, oami, / oami tupe* ’sellainen vanha, vanha tupa’ (87), *taggaar* nissoon-väjmilas vuoras ’sellainen naisille perso ukko’ (87), *taggaareh* roskemuorah ’sellaisia roskapuita’ (91), *tæggar jeggi* ’sellainen jänkä’ (95)

UM: *taggar / korra keeyŋis* ’sellainen kova kõngäs’ (101), *tæggar nieyris kuoška* ’sellainen paha koski’ (101), *taggar purg-alme* ’sellainen pyry-ilmaa’ (103), *tæggar / äjjih* ’sellainen äijä’ (103), *taggar pannahãã Kolle-ãkku* ’sellainen pannahisen Kultra-akka’ (102), *tæggar / luãndu* ’sellainen luonto’ (111), *đaggåår macattallamniibãž* ’sellainen linkkuveitsi’ (113), *taggaar nurvoo vierca* ’sellainen puskeva pässi’ (113), *tagarijn peeydijn* ’sellaisissa pöydissä’ (113), *tagarijd ucca kuãlããjd* ’sellaisia pikku kalasia’ (113), *taggaareh stuorra pyeidis kyeleh* ’sellaisia isoja lihavia kaloja’ (121), *taggaar saaha* ’sellainen puhe’ (121), *taggar pãrtti* ’sellainen pula’ (121), *tæggar / leikkiis / kanda* ’sellainen leikkisä poika’ (121-123), *tæggar vãrrivielti* ’sellaista vaaranrinnettä’ (129), *tæggar riggee* ’sellaisen kierroksen’ (129), *tagga[a]r piso* ’sellaista pyssyã’ (133), *daggaar Peãkkã* ’semmoinen Pekka’ (133), *tagareh stuorra kãrbãh* ’sellaiset isot veneet’ (133), *taggaar paallan* ’sellainen hälinã’ (135), *taggaar eeti* ’sellainen hätã’ (135),

Sanakirjoissa**Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”**

taggaar pärtti ’sellainen pula’ (137), *tagarááin oorááin* ’sellaisella nuoralla’ (137), *taggaar sopamuš* ’sellaisen sopimuksen’ (139), *taggaareh / ásseeh* ’sellaisia asukkaita’ (139), *taggaar / tagareh ulmuuh* ’sellaisia sellaisia ihmisiä’ (139), *taggar tyeiji* ’sellainen työ’ (139), *tággár tyejeest* ’sellaisessa työssä’ (139), *taggaar kope* ’sellainen syvennys’ (207), *dæggar čuhakeäđgáŽ* ’sellainen suiippo pikkukivi’ (223), *taggaar meridum äjgi* ’sellaista määrättyä aikaa’ (223), *tot / tagarijn ihásijn booccujn* ’se, sen ikäisillä poroilla’ (243), *taggaar pääihist* ’sellaisesta paikasta’ (253), *tagarááin šlaamááin* ’sellaisella metelillä’ (253), *tagarijd eledijd* ’sellaisia elämänmenoja’ (257), *tagarijd kuoblajd* ’sellaisia ulkonemia’ (261), *taggaar ääši* ’sellaista asiaa’ (295), *taggaar / kuhes-ááigáš vuájssá* ’sellainen pitkäaikainen pistos’ (303), *taggaar stuorra kanava* ’sellaisen suuren kanavan’ (261)

HS: *ovdiih taggaareh hyenes tauvoh* ’entiset sellaiset huonot teot’ (147), *dæggaar lupta* ’sellainen luhti’ (147), *tæggaar / pelilupta* ’sellainen puoliluhti’ (147), *taggaar äšši* ’sellainen asia’ (147), *tagarijd / luándu-aašijd* ’sellaisia luonto-asioita’ (147), *taggaar oikia šieu pihtsijd* ’sellaiset oikein hyvät vaatteet’ (149), *daggar kežis njarga* ’kapea niemi’ (155), *tæggar njargkeäjjáást* ’pienen niemen’ (155), *đaggaar stuorra / luođa* ’iso luoti’ (157), *tæggar / almaj* ’sellainen mies’ (143), *tæggaareh /... olgolgammuh* ’sellaiset päällyskengät’ (147)

JMV: *taggaareh moaddilov / moaddilov paaihijn ulmuuh* ’sellaiset parinkymmenen paikkeilla ihmiset’ (165),

KL: *taggaar nohháár* ’sellaisen unen’ (173), *tagarijd nohárijd* ’sellaisia unia’ (175)

IP: *taggaareh párnááh* ’sellaisia lapsia’ (301)

tallaž ’silloinen’ (ILW)

JM: *tallaah ulmuuh* ’silloiset ihmiset’ (79), *tallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (87, 87)

UM: *tallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (135, 195, 203), *tallaah ulmuuh* ’silloiset ihmiset’ (179), *tallaa... / tallaaj ulmuuj mielast* ’Sillois... silloisten ihmisten mielestä’ (201)

HS: *dallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (153)

PP: *tallaa ruudast* ’silloisessa rahassa’ (163)

IP: *tallaa ääigist* ’silloisena aikana’ (197, 199, 205), *tallaajn ulmujn* ’silloisilla ihmisillä’ (233), *tallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (283), *dallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (295)

MV: *tallaa ääigist* ’siihen aikaan’ (55)

tiervâs ’terve’ (SSS)

UM: *tiervas ulmuuh* ’terveet ihmiset’ (109)

tiivrâs, ATTR *tivrâs* ’kallis’ (SSS)

MV: *tiiuras riemnijs* ’kallis kettu’ (61)

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
tommudusâš ’tuollainen’	PP: <i>tommušejd / saanijd</i> ’sellaiset sanat’ (161) IP: <i>tommušujd / ucc kammagââjd</i> ’sellaisia pikku kenkiä’ (187), <i>tommušii muorast</i> ’sellainen potkupuu’ (189), <i>tommušiih määceh</i> ’semmoiset silmukat’ (189), <i>tommušii raasukâpluv</i> ’semmoisen vaateriekaleen’ (217), <i>tommušuu-uv ââldu</i> ’semmoisenkin vaatimen’ (237), <i>tommušuu hirmad stuorra suousah</i> ’semmoisia hirveän suuria toukkia’ (243), <i>tommušiin / toin koarrum-ârppoin</i> ’sellaisella sillä ompelulangalla’ (283)
toovlás ’muinainen, entinen’ (SSS)	IiP: <i>tovlââh sâimiliih</i> ’entiset lappalaiset’ (29, 41), <i>tovlââh ulmuuh</i> ’muinaiset ihmiset’ (21), <i>tooulâš âldupaččeemkukse</i> ’entinen vaatimenlypsykauha’ (31) MM: <i>tovlââj aaiqij</i> ’entisinä aikoina’ (77), <i>oami / tooulâž / tuuvââž</i> ’vanha muinoinen tupanen’ (79) UM: <i>tovlââh ulmuuh</i> ’entiset ihmiset’ (103), <i>tovlââ Reisvuon</i> ’entisen Reisivuonon’ (103), <i>toulâš Maati-Joounas-rokke-uv</i> ’entinen Matin-Jouni-vainajakin’ (129), <i>tovlââ ääigist</i> ’entisaikana’ (177, 223), <i>tæjn tovlââjn aâššijn</i> ’niistä entisistä asioista’ (243), <i>geâh tovlââh ulmuuh</i> ’ketkä entiset ihmiset’ (253), <i>tovlââ ääigist</i> ’entisaikana’ (289), <i>tovlââ ääigi</i> ’entiseen aikaan’ (301) JMV: <i>tovlââh ulmuuh</i> ’entiset ihmiset’ (269) IP: <i>tovlââ ääigist</i> ’entisaikaan’ (283)
tuoggaar ’tuollainen’ (SSS)	HS: <i>tuoggar sammeetturkk-uv</i> ’tuollainen samettiturkkikkin’ (149), <i>tuoggareh pihtazeh-uv</i> ’tuollaiset vaatteetkin’ (149), <i>tuoggareh pihtseh-uv</i> ’tuollaiset vaatteetkin’ (149), <i>duoggar / vijnekââypân</i> ’tuommoiseen viinakauppaan’ (149), <i>duoggar kuobž’a</i> ’tuollainen karhu’ (151)
tuolbâs , ATTR <i>tuolbâ</i> ’tasainen’ (SSS)	IiP: <i>taggar tuolba / kââtu</i> ’sellaisen tasaisen katon’ (23)
tuotâ ’tosi’ (SSS)	HS: <i>tuota äšši</i> ’tosi tarina’ (151) UM: <i>oout tuota ääši</i> ’yhden toden asian’ (253)
távâlâš ’tavallinen’ (SSS)	UM: <i>távâlii / ... iyve</i> ’tavallisena... vuonna’ (235) PP: <i>távâlii suuhamgârbâs</i> ’tavalliseen soutuveneeseen’ (275) IiP: <i>Taggar / távâluu rooggân</i> ’sellaiseen tavalliseen kuoppaan’ (23)
táálâš ’nykyinen’ (SSS)	MV: <i>táálââh lovveheäppušvuâimâliih / perâmoottoreh</i> ’nykyiset kymmenenhevosvoimaiset perâmoottorit’ (57), <i>tállââ ääigist</i> ’siihen aikaan’ (59) UM: <i>táálââ Sulgušjääyri bääihist</i> ’nykyisessä Sulkusjärven talossa’ (135) HS: <i>táálââ Juhân-Matt pääihist</i> ’nykyisessä Juhan-Matin

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
	talossa’ (151) PP: <i>táálláá ääigist</i> ’nykyaikana’ (271, 275)
ucce , ATTR <i>uces~uccâ</i> ’pieni’ (NDS)	UM: <i>tagarijd ucca kuáláájd</i> ’sellaisia pikku kalasia’ (113), <i>ucca kuáláájgujm</i> ’pikku kalasilla’ (115), <i>ucca kuáláájgujm</i> ’pienillä kalasilla’ (115), <i>ucca pissooš</i> ’pikku pyssy’ (127) HS: <i>aivan ucca pärni</i> ’aivan pieni lapsi’ (151) MS: <i>ucc kuobžáš</i> ’pieni karhu’ (175) IP: <i>tommušujd / ucc kammagáájd</i> ’sellaisia pikku kenkiä’ (187), <i>uccpoccuuj [...] kaammásijd</i> ’pikkuporojen [...] koipinahkoja’ (187), <i>ucc polstaráájd</i> ’pikku tyyntyjä’ (191), <i>ucc kietkamáž</i> ’pikku komsiossa’ (191), <i>ucc kuálááh</i> ’pikku kalasia’ (225), <i>ucce hadde</i> ’pieni hinta’ (203) UM: <i>ucc kietkamáást</i> ’pikku komsiossa’ (191), <i>uccjávráá</i> ’pikkujärven’ (137), <i>ucebááid / puállám / tadvááid / lekittas</i> ’pienempiin palovammoihin lääke’ (297)
uudâs , ATTR <i>uđđâ</i> ’uusi’ (SSS)	IiP: <i>uđđâ joauhu</i> ’uuden joukon’ (17), <i>uuccad / uđđâ čuudíjd</i> ’uudet tšudit’ (19), <i>uđđâ tuve</i> ’uutta tupaa’ (41), <i>uđđâ makasin</i> ’uutta makasiinia’ (49) HS: <i>uđđâ bihtsijd</i> ’uudet vaatteet’ (149) UM: <i>uđđâ žoarvih</i> ’uudet sarvet’ (243)
uámi , ATTR <i>uámi</i> ’vanha’ (SSS)	MV: <i>dæggær oami viste</i> ’sellainen vanha rakennus’ (57), <i>tom oammi viste</i> ’sitä vanhaa rakennusta’ (57), <i>taggær oammi tupe</i> ’sellainen vanha tupa’ (63, 67), <i>oammi tuve</i> ’vanhan tuvan’ (63, 67) MM: <i>oami touláž tuuvááž</i> ’vanha muinoinen tupanen’ (79) JM: <i>taggaar oami poaris tupe</i> ’sellainen vanha, vanha tupa’ (87), <i>đaggaar, oami, / oami tupe</i> ’sellainen vanha, vanha tupa’ (87)
uániháš , ATTR <i>uánihis; uánihi</i> , ATTR <i>uánihis ~ uániháš;</i> uáneeh , ATTR <i>uánehâs ~ uánehis</i> ’lyhyt’ (SSS)	IiP: <i>tæggær / aibas oanihas äijiháš</i> ’sellainen aivan lyhyt pikku äijä’ (37) MV: <i>oanehas paajaaš</i> ’lyhyt hetki’ (57), <i>nyeyt oanehas määđhi</i> ’niin lyhyen matkaa’ (63) JM: <i>oanehub rájđu</i> ’lyhyempi raito’ (93)
uápis ’tuttu’ (SSS)	IiP: <i>oapis almaj</i> ’perehtynyt mies’ (19), <i>oapis olmooš</i> ’tuttu ihminen’ (27)
vaalmâš , ATTR <i>valmâš</i> ’valmis’ (SSS)	UM: <i>vaalmaš ergi</i> ’valmis härkä’ (235)
vaste , ATTR <i>vastes</i> (SSS)	→ ks. faste , ATTR <i>fastes</i> ’ruma’ (SSS)
viehâv , ATTR <i>viehâvâs ~ viehâvis</i> ’väkevä’ (SSS)	UM: <i>viehas kähvi</i> ’väkevää kahvia’ (289)
vielgâd , ATTR <i>vielgis</i>	IP: <i>čapis / vielgis / liinest</i> ’mustasta... valkeasta linnasta’

Sanakirjoissa	Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä”
'valkoinen' (SSS)	(211)
viijses , ATTR <i>vijses</i> 'viisas' (SSS)	IiP: <i>vīses almaj</i> 'viisas mies' (15, 15, 17) UM: <i>vīses / konsta</i> 'viisas konsti' (193)
voorâs , ATTR <i>vorâs</i> 'tuore' (SSS)	UM: <i>voraskyeli</i> 'tuore kala' (133, 133)
vuorâs , ATTR <i>vuorâs</i> 'vanhahko' (SSS); <i>vuorâsolmooš</i> 'aikuinen' (SSS)	UM: <i>vuoras ulmuuh</i> 'aikuiset ihmiset' (209) IP: <i>vuoras ulmuuh</i> 'aikuiset ihmiset' (209)
vuosâ 'ensi' (SSS)	IiP: <i>vuosa læmnuuin</i> 'ensimmäisellä panoksella' (47) JM: <i>vuosa ijjasaijan</i> 'ensimmäiseen yöpaikkaan' (91)
vuosmuš 'ensimmäinen' (SSS)	IiP: <i>vuosmuš stuorra guoška</i> 'ensimmäinen iso koski' (19), <i>vuosmuu kuobžá</i> 'ensimmäisen karhun' (49) UM: <i>vuosmuu tááľun</i> 'ensimmäiseen taloon' (117), <i>vuosmuu pääрни</i> 'ensimmäisen lapsen' (181), <i>tom vuosmuu iija</i> 'sinä ensimmäisenä yönä' (255) HS: <i>vuosmuu väärpi</i> 'ensimmäisen apajan' (141) IP: <i>vuosmuž okko</i> 'ensimmäinen viikko' (233), <i>vuosmuu päni</i> 'ensimmäisen hampaan' (285) IP ja KL: <i>vuosmuž irge</i> 'ensimmäinen kosija' (279, 279)
vuáimálaš 'voimakas (stark, kräftig)' (ILW)	MV: <i>tááľááh lovveheäppušvuáimáľiuh / perämoottoreh</i> 'nykyiset kymmenenhevosvoimaiset perämoottorit' (57)
vyeligâš 'matala' (SSS)	UM: <i>vyeligas ūusast</i> 'matalasta ovesta' (111) PP: <i>vyeligas poortah</i> 'matalat pirtit' (163)
väimil 'perso' (SSS)	JM: <i>aggaar nissoon-väjmilas vuoras</i> 'sellainen naisille perso ukko' (87)

Aineiston attribuuttirakenteissa esiintyvät lisäksi seuraavat suoraan suomesta lainatut adjektiivit:

Suomen kielen adjektiivi	Erkki Itkosen ”Inarinsaamen kielinäytteissä”
kohtelias	JMV: <i>kohteliaah ulmuuh</i> 'kohteliaat ihmiset' (165)
komea	PP: <i>komiat hææah</i> 'komeat häät' (161)
vakinainen	HS: <i>vakinainen irge</i> 'vakinainen sulhanen' (143), <i>vakinainen irge-uv</i> 'vakinainen sulhanenkin' (143)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merit Müller

(sünnikuupäev: 9.12.1994)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Adjektiiviattribuutin vaihtelu Erkki Itkosen ”Inarinsaamelaisissa kielinäytteissä””,

mille juhendaja on Tiina Nahkola,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 24.5.2017